

Universitäts- und Landesbibliothek Tirol

Bibliotheca Mvndi Vincentii Bvrgvndi, Ex Ordine Prædicatorvm Venerabilis Episcopi Bellovacensis, Specvlvm Qvadrplex, Natvrale, Doctrinale, Morale, Historiale

In quo totius naturæ Historia, omnium scientiarum Encyclopædia, moralis
Philosophiæ Thesavrvs ...

Tomvs Qvartvs, Qvi Specvlvm Historiale Inscritbitvr

Vinzenz <von Beauvais>

1624

Liber Vigesimosexto

SPECVLI MAIORIS VINCENTII PRÆSVLIS BELVACENSIS, LIBER VIGESIMVSSEXTVS.

De imperio Henrici quinti, & charta charitatis.

CAP. I.

Henricus 5.
Imperator.
An. mundi
4968. Chris.
1107.

SIGEBERTVS in *chronicis*. Henrico Imperatore mortuo successit filius eius Henricus, anno domini. 1107. mundi vero 4968. & imperavit annis 20. Dux autem Henricus, qui ab Imperatore ad filium eius transiens, eum contra patrem suum animaverat, & à filio ad patrem rediens partes fi-

lij debellarat, mortuo Imperatore se ut reum maiestatis filio regis reddidit, & ab eo captus, custodiæ traditus est, de qua tamen custodia ipse per industriam suam evasit; sed ducatus eius datus est Godefrido Comiti Louanensium.

Charta Charitatis à Cisterciensibus condita.

Sigebertus in chronicis. Anno Henrici primo facta est charta charitatis à Stephano Abbate Cisterciensi, & 20. Abbatibus, auctoritate sigilli Apostolici confirmata. Ab illo ergo tempore reiecerunt ab ordine floccos, & pelliceas, stramina, & caputia & femoralia, & pectinea, & coopertoria, & stramenta lectorum, ac diuersa ciborum in refectorio ferula, & sagimen & omnia quæ puritati regulæ aduersabantur. Abdicauerunt etiam ecclesias, altaria, oblationes, & decimas & sepulturas aliorum hominum, & furnos, & molendina, & villas, & rusticos, quia nec in vita sancti Benedicti, nec in eius regulâ legabant eundem sanctum huiusmodi possedisse, nec feminas monasterium eius intrasse, nec mortuas ibidem sepultas fuisse: excepta sorore sua sancta Scholastica. Dicentes beatum Benedictum præcepisse ut monachus à secularibus actibus se faciat alienum. Decimas quoque dicebant à sanctis patribus in quatuor portiones distributas. Vnam scilicet episcopo, alteram presbytero, vel clerico, tertiam hospitibus ad illam ecclesiam venientibus, seu viduis, & infirmis, seu pauperibus alium victum non habentibus; quartam restaurationi ecclesie. Et quia in hoc computo personam monachi qui terras suas possidet, vnde & per se & pecora sua laborando viuunt non reperiebant: idcirco hoc veluti aliarum ius iniuste sibi vsurpare decretabant.

De moribus Abbatis Stephani Cisterciensis.

CAP. II.

ERat enim dictus Abbas religionis, paupertatis, & disciplinæ regularis ardentissimus amator, & fidelissimus æmulator, etiam antequam Abbas fieret.

Helinandus lib. 47. Memini me audisse magistrum Petrum cantorem Parisiensem virum iustissimum atque doctissimum referentem de Abbate iusto Stephano Cisterciensi quod cum ei quadam die nunciatum esset à suo cellerario nihil haberi in monasterio, vnde vel vna die illa fratrum paupertas sustentari posset; respondit: Sternite vobis duos asinos; Qui cum strati fuissent, fecit secum ascendere conuersum suum, & iussit ei vt in quodam vico panem mendicaret ostiatim ad opus fratrum, & ipse similiter in alio faceret. Et postquam sic fecissent, ad vnum locum quem ei designauerat, conuenirent. Factum est ita, & in loco prædicto sibi iam redeuntes obtinuerunt, cum ecce Abbas videt sacculum conuersi multo pleniorum quam suum, subridendo ait: Vbi mendicasti, vt video vos in crassiore palea collegisti, quam ego: vbi obsecro collegisti? Quis vobis plus donauit? Respondit conuersus, presbyter ille quem vos optime noistis sacculum meum fere impleuit solus totum. Quod audiens Abbas, & ingemuit, & ait: Væ vobis, quare ibi aliquid accepistis. Nesciebatis, quod Presbyter ille ibi symoniace ordinatus, & quicquid accepit est lepra & rapina. Viuit Dominus, quod de omni quod dedit vobis nihil omnino gustabimus. Absit enim vt peccatum illius comedamus, & vobis incorporemus. Conuocatisque pastoribus omnium quæ non longe erant, totum conuersi sacculum in sinus eorum euacuauit.

De sancto Hugone Abbate Cluniacensi.

CAP. III.

S*igebertus in chronicis*. Eo tempore obiit sanctus Hugo Cluniacensis Abbas, cui successit Pontius.

Ex gestis eius. Hic Hugo Augustodunensis indigena fuit nobili genere, patre Dalmatio consulari viro bellis rebus intento. Huius mater grauida cum partu grauiter laboraret, quendam sacerdotem religiosum pro sui liberatione & nascituri in salutem missam celebrare exorauit.

exoravit; qui dum missarum solennia attentius peroraret, & in contemplatione suspensus super se semet sustolleret, vidisse fertur in calicem, cui ardentius incumberebat, speciem infantilem supra humanum modum mirifice radiantem. Digna prorsus visio, & vera præsaga futuri in calice apparuit nondum natus, qui ab adolescentia calicem salutaris accipiens, passionis imitator dominicæ, euangelica verba vertit in opera, & usque in senectam nomen domini invocavit. In pupillaribus annis constitutus (non ut illa ætas assolet) lasciviæ fræna laxavit, nec itineris luxu emollitus nugales ineptias, sectatus est, sed secundum quod scriptum est de Iacob innocenter habitabat domi. Dehinc Cluniacensem adiens beato Odilone se tradidit. Mutansque vitam cum tunica, habitum sacre religionis deuotissime suscepit. Consequenter de rubigine mundana in camino disciplinæ ad purum excoctus, subito calore longum teporê plurimorum superavit. Post hæc factus prior; etiã beato Odilone defuncto Abbate in regimine successit, licet cum lachrymis renitens, Bonus utique scientia, melior conscientia, optimus temperantia, forma Angelicus, moribus compositus, naturali incessu conspicuus, sermone non affectato suavis, & alijs huiusmodi charismatibus spectabilis.

Illo in tempore Henricus secundus Imperator regni apicem strenuissime gubernabat. Cuius pater Augustus insignia quæ Romæ gestavit in regni adeptione Cluniacensis delegavit. Quapropter dilectionem Cluniaci, quasi ius hereditarium medullitus retinens floridum patrem colligare sibi arctius decrevit. Itaque sanctum Hugonem pubescenti ætate vernantem, venire ad se inuitavit, inuitatum gloriosissime excepit, & ut filium suum Henricum tertium de sacro fonte leuaret, gratanter obtinuit. Tunc etiam Pascha celebravit paschalis Agni filius vnicum Imperatore, Angelica Cluniacensium seniorum stipatus caterua in Agrippina colonia. Nec multo post vix ab Augusto laxatus Cluniacum rediit muneribus comitatus, & gratia.

Cuius etiam gratia Stephanum Papam non fugit, qui cum in ciuitate Florentiæ valitudine constrictus decubaret, adueniente sancto Hugone inimicum recedere, exeunte eodem accedere circumstantibus protestatus est. Quare ne infederabilis infestationibus hostis irgeretur, sedulitatem ipsius iugiter exorabat. Cuius præsentia infidiator confundebatur, iãque malignos incurtus lachrymæ patris luge remouerat, cum vir Apostolicus in sinu præsentis animam exhalauit. Cuius manibus digne compositus traditus est sepulturæ. Sed & reuerendissimo Hildebrando mutato nomine, & gradu postmodum Gregorio nuncupato, manifestissime claruit, quod multum gratiæ specialis pater Hugo obtineret. Hic sane nõdum papali apice insignitus positus in Cluniacensi capitulo ipsum mundi iudicem perhibuit se vidisse S. Hugoni collateralalem, qui sedens à dextris regularem disciplinam favore prosequeretur. Hic Papa factus, blande tyrannum eum vocitare solebat, quantum seuis Leonem micibus agnum acceperat, haud illius ignarum.

Parcere subiectis, & debellare superbos,
Tempore S. Leonis Papæ noni Remis translatus est corpus S. Remigij. Præfuit tantæ translationi Apostolicus, ac generale concilium præcipue contra symoniacos celebravit. Interfuit pater Hugo fide armatus, ipsumque ingens illustrium virorum sequebatur agmen, at tanta erat peruersorum multitudo, ut boni vix audent reprehendere. Et si ausi fuissent facilius eruperet reclamatio male viuentium, quam vox libera eorum, qui sanius sentiebant. Mox exhortationem synodicam iussu Domini Papæ, & persuasionem cuiusdam nominatissimi vici S. Constantii Remensis Canonici, & aliorum laudabiliter egit, & probabiliter cofutavit tergiversatores, qui contra verum pro mendacio stare consueverant.

De gratia eius apud Regem Adelfonsum & Spiritu prophetiæ.

C A P. IV.

Adelfonsus quoque Rex Hispaniarum patrem sanctum plus omnibus excolens votis ardentibus eum ut videre mereretur impetrauit, primo quia à captione fratris sui Sancij precibus S. Hugonis emerfit. Deinde quia coniunctione patris sui Fredelandi, & Cluniacensium compaginare fortius disponebat, alioquin B. Petro inobediens beneficijsque ingratus constitueretur. Is, enim cum archissima teneretur custodia, & Cluniacenses pro eo orationi incumbere, per episcopum quendam beatus Petrus sibi innotuit, qualiter instantia precum S. Hugonis & suorum pulsatus, in breui ipsum propriæ potestati reconsignaret, & ad sceptrum usque proueheret. Nec mora clauiger cali Sancio regnum usurpanti terribiliter noctu apparens mortem intentauit nisi fratrem mox dimitteret. Surrexit ocyus exturbatus tyrannus, & eo à vinculis emancipato cubitum rediit. Ita factum est, ut Rex liberatus duplicato censu paterno intercessoribus suis ducentas auri uncias annuatim destineret, diemque liberationis recoli nostris relinqueret. Multa ad vsus pauperum S. Hugo conferens quasi viles sarcinulas reputans, direptionem illarum sæpe protulit non iratus, qui etiam præceptorum talem habuit mensuram, ne autem nimia remissio, aut seueritas excedens videretur. Spiritu quoque prophetiæ discernere in nouicijs solebat, qui essent frumenti stabilitate solidandi, & qui tanquam palæ spiritu maligno ventilandi.

Quodam tempore dum esset apud Martinia cum adiuncto sibi præclaro Anselmo Cantuarie archiepiscopo, qui propter iustitiam ab archiepiscopatu semotus, iucundabatur eius solatio, diuina reuelatione commotus mortem Guillelmi Regis Angliæ momentaneam prænucciavit. Et ut prædixerat accidit. Nam dum ille per saltus fugaces ceruos sagittare gestiret; sagittam subito in corde suscepit, qua miles certum impetebat.

Alio tempore cum dormiret idem pater vidit per somnium sub capite suo cubare serpentium multitudinem & ferarum: subito capitale executiens, & exquirens supposita, inuenit librum Maronis forte ibi collocatum: mox abiecto codice sæculari in pace quieuit. Cognouitque modum materiæ libri visioni congruere, quem obscuritatibus, & Gentilium ritibus, plenum, indignum erat cubiculo sancti subterni.

Abbas de miraculis eius, & Spiritu prophetiæ.

C A P. V.

Quidam frater nomine Durannus de Bredon, prius idiota apparens, postea Molyacensis Abbas non incongruus, dehinc ad Tolosanum episcopatum sapientie prærogatiua promotus, inter operarios agriculturæ Dei, merito sollicitudinis & industriæ claruit. Hic circumspæctus per cætera, verba risum mouentia sæpe incautus proferebat. Qua de re venerandus pater multotiens eum increpans, nec satis proficiens, de futuro interminans, prophetice sic commonuit: Certe frater charissime, nisi ludicra verba monacho prorsus interdicta viuens dimiseris, enormiter apparebis. Quod sane vaticinium eo migrante constat fuisse completum. Nam Signino cuidam capellano patris spumoso ore apparens postulauit flebiliter eius iuuamen, cui noluit obedire dum viueret. Hoc ubi Domino Abbati Signinus retulit, præcepit, ut fratres vna hebdomada pro defuncto taciturnitatem proprii oris continerent. Ad hoc 7. fratribus electis cæteris obedientibus, vnus eorum voti contempitor silentium interrupit. Rursus potifex eidem denuo reuelatus est, valde coquestus super illo fratre perfido, qui dum non siluit sanctus illius interpolauit. Audiens ista pulsimus Hugo præcepit ut fractura silentij, quæ per vnum contigerat

S. Hugo Adelfonsum a-las Hildelphonsum regem à matre captiuum liberat precibus suis. Vide Baro. 1074.

Anselmus Cantuarie episcopus.

Guillelmi Regis Angliæ mori.

De Virgily libro visio.

Duranno post episcopo Tolosano iocis dedito quid præserit.

Episcopi Signini dediti panna.

aliorum septem dierum silentio faceretur. Quo facto anima p[ro]p[ri]etate tertio reuelata in statu Apostolico se exhibens purgatori suo memorato semperque memorando Hugoni gratias suæ integritatis reportauit.

De fratre Stephano, qui sibi ipsi manus intulit, & fratre Goderanno.

CAP. VI.

Item in Siluaniaco quidam frater nomine Stephanus hostis antiqui supplantatus insidijs, manus sibi ingrens ad coronam martyrij anticipandam, seipsum in quadam silua necauit. Erat enim iracundiæ grans, quæ & eius conspiratione excitatus tentator forte præualuit. Huius anima ad iudicium rapta accusatorem prætendentem cultellum necatorum infestum habuit. Miser suæ prodigus animæ exutus cuculla, Apostolica intercessione obtinuit, quatenus ante introitum claustrum Cluniacensis tandiu maneret cocullam habens in manibus, donec precibus sancti Hugonis & fratrum, illam induere mereretur, & ordinem suum recipere. Quæ dicimus frater quidam in visione conspiciens Domino Abbati nunciavit, tamen non statim ut debuit. Quocirca in tempore rogationum, quoniam quæ viderat nunciare distulerat, verberibus ad propalandum vile compulsus est. Cæteris quippe ad processionem directis solus in choro remanserat utpote claudus. Apparuit sanctus Odilo eidem vigilanti visibili forma cum duobus viris. Et ecce facta oratione ante altare illo vocato capitulum ingressus est; fratrisque pigritiam increpauit magna asperitatis vehementia, præcipiens assessoribus suis acerrimam illi inferre disciplinam. Post litanias correptus nunciavit Abbati tam visionem, quam suam afflictionem. Confestim pius pater elemosynis precibusque & hostijs tamdiu præcepit insistere, quousque spiritus alia visione cum sacro habitu apparuit, & corpus cæmeterio non iudicatur indignum.

Goderanni factum non minus laudabile quam stupendum.

Contigit aliquando sanctum Hugonem Eucharistiæ præbuisse cuidam leproso à communionem hominum corporaliter subtracto, tunc vero communicanti qui tumentibus labijs, & vlceroso ore corpus domini iniuriose masticans portiunculam importuna scrotatione reiecit sequente nimirum nausea ac spuma horribili, Christi miles Goderannus, qui aderat Domini sui sacramenta indigne conspiciens agitari, quod diligebat celeri collegit obsequio. Et ecce vir magnanimus manus utraque supponens viuificis sacramentis in ore suo proiecit vomitum nauseantis ægri lætalibus coloribus coherentibus fideliter absorbens. Qua in re magister plus stupefactus, in huiusmodi discipuli perfectione attonitus, Laurentii craticulam tolerabiliorem fuisse indubitanter asseruit. Hic denique Gonderannus ad episcopatum Sanctonicum promotus, quo altius conscendit eo latius refulsit.

De visione consolatoria, quam pater Hugo retulit in capitulo. Ex mariali.

CAP. VII.

Mos est Cluniacensis monasterii cæteris solennitatibus natiuitatem Domini quodam singulari affectu deuotius agere, & cantuum melodijs, cæcorum accensionibus quoque longe præstantius est spirituali deuotione multaque lachrymarum profusione cum Angelis solennizare. Hac igitur instate festiuitate, fratres more solito se suaque omnia præpararunt; venerabilis pater ille Hugo, qui adhuc senex supererat, capitulum ubi frens cõtuerant ingressus, hæc ad omnes verba protulit: Noueritis fratres benignum Iesum disposuisse vestræ solenniis interesse. At cõtrea hostem nequam inuidia laborare, ut aliquas tenebrarum suarum nebulas tanto splendore possit immiscere. Frater enim (ait) quidam (se utique dans intelligi) hac nocte vidit matrem misericordiarum ipsum filium quem præserti

genuit nocte dulcissimo gremio continere, eique sancto- rum Angelorum multitudinem cum immenso lumine astare. Idem Deus puer exultabat & cordis lætitiæ gestu corporis & plausu manuum demonstrabat. Et conuerius ad matrem aiebat. Cernis Mater noctem natiuitatis meæ, quæ imminet gaudijs illustrandæ; in qua & Prophetarum oracula & Angelorum præconia renouabuntur, & de meo ex te ortu omnia cælestia & terrena lætabuntur. Vbi est nunc hostis mei dånati perfidia? Vbi ei potestas, quæ ante hoc singulare gaudium mudo dånabatur? Quo ille impudens audito de latibulo suo egressus eloge se præsertabat, & ignominiose deturpatus cum multo planctu & ululatu ut admitteretur orabat. Et si, ait, in nulla parte ecclesiæ admittor, in aliquo saltim reliquarum officinarum loco suscipiar. At filius virginis: Vade, inquit, furcifer, & ne te mea potestati præiudicatum læmetis; tæta quod poteris. At ille solutus aditum capituli petiit, & intrare conatus non potuit. In tantum enim & se tumidum, & introitum capituli angustum inuenit, ut nullatenus intrare valeret. Vere inflatus superbia veteris apostemate per humile aditum non potuit transire. Inde ad dormitorium fratrum cõgressum cõuertit, & phantasias solitis se eos inquietare posse cõsidens, introire tætauit, sed eadem grossitudine sua ab ostio repulsus recessit. Postremo ad refectorium nocendi spem cõtulit. Ibi propter aliquantulum corporis curam maiorem suspicabatur metis incuriam, ubi tot obices diuinorum ex lectione verborum, tot trabes ex deuotione auditorum, tot repagula reperit ex charitate sibi inuicem feruentium, ut nullo modo vltra valens procedere cogere retrocedere. Sic ab omnibus officinis monasterii reiectus, à cõspectu piissimi redemptoris, & gloriose Virginis Mariæ Matris, cum ea qua dignus est cõfusione pestifer ille recessit. Cauti igitur estote, o fratres, & immensas gratias omnipotenti ac misericordissimo Salvatore agite, quia & nequissimum hostem à nobis expulit, & ipse nobiscum festum celebraturus remansit.

De transitu eiusdem Abbatis.

CAP. VIII.

Ex gestis eius. Paucis autem diebus ante quam moreretur beatus Hugo, cuidam rusticano homini in agro laboranti apparuit sanctorum visio, quos præcedebat quædam regalis Domina, cuius dorsum transiens & faciem videbat. Sanctum agmen illud quidam senior subsequebatur, qui restitit, & ait: cuius est, o agricola, ager iste quem colis? Qui ait: Beati Petri, & domini Abbatis Cluniacensis. Et tenior ad hoc: Meus est, inquit, ager, & Abbas, & famulus. Tu autem festina nunciare vestro Abbati, ut disponat domui suæ quam nutrit, quoniam post modicum tempus huius vitæ sine fortietur. Dic autem ei Petrum Apostolum hoc tibi nunciasse. Qui vero me præcedunt Dei genitricem sanctosque denunciant famulantes. Idem Hugo in articulo mortis positus recolens anniuersarium Gaufridi Archiepiscopi, & Guidonis Abbatis obliuiosos admonuit. Tam tenacis erat memoria, & tantæ charitatis quod ibi fratres salutis erat non immemor ubi raro quisquam reminiscitur propriæ. In ipsa nocte qua mortuus est benedictiones lectionum lectoribus imposuit. Extremum eius verbum fuit ad circumstantes, **BENEDICITE**. Corpus eius in capitulo à fratribus delatum, prius aqua deinde vino ablutum est; ad vltimum modico balsamo, quod supererat, in breui vaseculo ternis vicibus totum corpus magnam affluenter perunctum est, quod vix solum ad lepidum caput sufficeret, nisi benedictione cælesti multiplicatum inter manus obsequentium superabundaret.

De reuelatione gloriæ eius post obitum.

CAP. IX.

Beatus autem Dionysius Areopagita apparuit cuidam fratri apud Nongentum dicens, ut festinaret adire Cluniacum ut valedicere posset sancto Hugoni statim decessuro. Veni, ego infelix, sed sanctum migrantem non salutavi. Datum tamen est spiritui, quod corpori constat denegatum. Vidi enim mixtos mortu-

Pisio B. Hugonis. Vide Petrum venerabilem lib. 1. Miracul. cap. 13.

Abba. Nons. magis.

Abba. 109.

Memor. de Abba. Hugo. Frater. Huiusmodi. benedictionem. imperator. Memor. de no. 1106. no. 1107. no. 1108. no. 1109. no. 1110. no. 1111. no. 1112. no. 1113. no. 1114. no. 1115. no. 1116. no. 1117. no. 1118. no. 1119. no. 1120. no. 1121. no. 1122. no. 1123. no. 1124. no. 1125. no. 1126. no. 1127. no. 1128. no. 1129. no. 1130. no. 1131. no. 1132. no. 1133. no. 1134. no. 1135. no. 1136. no. 1137. no. 1138. no. 1139. no. 1140. no. 1141. no. 1142. no. 1143. no. 1144. no. 1145. no. 1146. no. 1147. no. 1148. no. 1149. no. 1150. no. 1151. no. 1152. no. 1153. no. 1154. no. 1155. no. 1156. no. 1157. no. 1158. no. 1159. no. 1160. no. 1161. no. 1162. no. 1163. no. 1164. no. 1165. no. 1166. no. 1167. no. 1168. no. 1169. no. 1170. no. 1171. no. 1172. no. 1173. no. 1174. no. 1175. no. 1176. no. 1177. no. 1178. no. 1179. no. 1180. no. 1181. no. 1182. no. 1183. no. 1184. no. 1185. no. 1186. no. 1187. no. 1188. no. 1189. no. 1190. no. 1191. no. 1192. no. 1193. no. 1194. no. 1195. no. 1196. no. 1197. no. 1198. no. 1199. no. 1200.

Deinde. Hugonis. no. 1175. no. 1176. no. 1177. no. 1178. no. 1179. no. 1180.

mortalibus superos, & cum monachorum collegio Matrem Dei, maris stella, clarius conuolare. Cuius presentia sagittarios quosdam apparentes ita exterruit & fugauit, sicut validus ventus autumnales frondes deicere consuevit. Inter quos Martinus gemma sacerdotum, & Benedictus Sol Abbatum spiritum sancti Hugonis deducentes inter quandam vineam speciosam & fertilissimam collocarunt, ut ibi iucundaretur, & in modicum manserit, ubi ipse sanctus Hugo me aspicientem multipliciter inuitabat. Comede, charissime, de candidis racemis, qui nobis superabundant, & fac mecum solenne contubernium. Ego nempe parum hic pausabo, donec quidam tumor subsidat, quem in pedibus puluerulentis de longo circumitu terrarum contraxi: sed est vestigio curatis gressibus, & excusso cinere mundano liber ad potiora transibo. Dic autem successori meo Pontio, ut humilitatis & innocentie thesauros custodiat, & necessitates omnium suas reputans misericordie studeat, zelum monastici ordinis ex ipso mei sapienter disponat. Sic enim viriliter agens a Deo consequetur auxilium, qui non desit sperantes in se.

Eadem quoque nocte, qua pater beatus dormiuit in domino vidit Abbas quidam duos lectos in visione decenter adornatos Angelorum manibus ad astra sustolli, & audiuit voces in sublimi dicentium: Heroas geminos sui correctores, & seculi stratis auro radiantibus vitæ merito collocabimus, videlicet Cantuariensem Archiepiscopum, & Cluniacensem Abbatem, qui multorum sunt patres filiorum in gloria. Isti quidem duo pene sub vno tempore decesserunt. *Author. De Abbatibus Cluniacensibus à primo vsque ad hunc Hugonem facti sunt hi versus.*

*Ordine Beruo prius stat honore beatorum Odo.
Surgit ab his sanctus Maiolus forma virorum
Igneus ardentem vix cohibens animum.
Post fuit Arunnis frater Odilo missus ab oris,
Mittor ingenio, qui seruis imperio.
Proximus Hugo venis discretus vsus habens.
Ordine posterior vultus prior.*

Sigebertus in chronicis. Eo quoque tempore in parochia Legiensis porca enixa est porcellum habentem faciem hominis. Natus est etiam pullus galinæ quadrupes. Obiit Anselmus Cantuarien. archiepiscopus, Philippus quoque Rex francorum obiit. Post quem Ludouicus filius eius regnavit annis 30.

Ex chronicis. Hic Philippus apud Floriacense cænobium tumulatur. Post quem Ludouicus Aurelianus à Gilberto Senonensi archiepiscopo in Regem consecratur.

Sigebertus in chronicis. Multi vero sacro igne accensi sunt, membris instar carbonum nigrescentibus.

De reconciliatione inter Imperatorem, & Papam.

C A P. X.

IN mense Iunio cometes apparuit, radios dirigens ad austrum multis conuicentibus hoc signo portendi futuram Regis Henrici expeditionem versus Italiã. Igitur Rex Henricus Romam vadit propter sedandam discordiam, quæ erat inter Regnum, & sacerdotium, quæ exortata à Gregorio Papa vij. qui & Hildebrandus, exagitata à successoribus eius Victore & Urbano, & præ omnibus à Paschali magno scandalo erat toti mundo. Rex enim uti volens auctoritate & consuetudine, & auctoribus privilegia Imperatorum, qui à Carolo magno, qui primus de Regibus francorum imperavit Romanis, istaque per 300. & eo amplius annos imperauerat sub 63. Apostolicis, & dabant licite episcopatus, & Abbacias per virgã & annulum, hoc esse suum ius allegabat. Contra hanc maiorum auctoritatem censebant Papæ synodali iudicio, nec posse nec debere dari per virgam; vel per annulum episcopatum, vel aliquam ecclesiasticam dignitatem, vel inuestituram à laicali manu. Et quicumque ita episcopatum aut aliam ecclesiasticam iuris inuestituram accipiebant, excommunicabantur; propter hanc præcipuam causam Rex Romam tendebat, & si qui Longobardorum

quoquo modo ei resistere volebant, potenter eos prosternebat.

In reconciliatione autem quæ facta est inter Imperatorem, & Papam hoc factum est. Nam cum ipsum Papam cum Episcopis, & Cardinalibus exerat die Paschæ, Henrico in Imperatorem coronato, post lectum euangelium tradidit ei Papa ante altare beatorum Apostolorum Petri & Pauli in oculis omnium Principum privilegium de inuestitura episcopatum, vel abbatiarum tam per annulum quam per virgam scilicet ut regni eius episcopis, vel abbatibus libere præter violentiam, & symoniam electis, & inuestituram virgæ, & annulli conferat. Post inuestituram vero, canonicè consecrationem acciperent ab episcopo ad quem pertinuerit.

Confirmatio pacis inter Apostolicum & Imperatorem, dum in celebratione missæ traderet ei corpus & sanguinem Domini nostri Iesu Christi.

Domine Imperator hoc corpus domini, natum ex Maria virgine, passum pro nobis in Cruce, sicut sancta & Apostolica tenet ecclesia, damus tibi in confirmationem veræ pacis inter me & te.

De tribulationibus, & mirabilibus illius temporis.

C A P. XI.

ANno Henrici 6. Deo peccatis hominum offenso, multa eueniunt, in monte Castri loco ecclesia sanctæ Vualdetrudis cum toto penè oppido arsit. Ecclesia sancti Michaelis de periculo maris fulgurata diuinitus arsit, cum ædificiis appendentibus sibi* Gualdericus episcopus Laudunensis ciues ipsius urbis à sacramento perperam iurantes communicaturos reuocare nisus, à leditiosis ad arma concurrentibus (quod dictu nefas est) gladio confossus interiit feria 3. hebdomadæ Paschalis 7. Calen. Maij.

In litania maiore, tumultu etiam impetu confusa multitudinis, domus episcopi succenditur. Vnde & ipsa mater ecclesia beatæ Mariæ, & ecclesia sancti Ioannis Baptistæ in Abbatia Monialium cum omnibus aliis ecclesiis è vicino appendentibus concremantur. In auctores autem seditionis à Ludouico Rege francorum, tam seuerè vindicatum est, ut tam futuros quam præsentès à simili scelere deterere possit exemplum.

Helinandus. Huic tribulationi Laudunensium, quæ dâ perturbatio præcesserat, quæ futura huius calamitatis seminarium, & radix fuit, & quodammodo prænuucia. Quidam enim Princeps, & nobilis Castellanus Laudunensis nomine Girardus de Charisiaco, dum in eadem sanctæ Dei genitricis ecclesia genibus flexis suppliciter oraret, ab inimicis suis, qui eum alibi aggredi non audebant, dolo circumuentus, & ab oratione surgens, diuersis gladiatorum plagis ibidem est interfectus. Cuius sanguine pavimentum ecclesiæ respersum, cum multotiens aqua superfusa non posset ad plenum abluï, pluresque spectaculum videntes non parum super hoc mirarentur. Magister Anselmus tunc temporis Laudunensis ecclesiæ decanus vir scientiæ & eloquentiæ fama notissimus, quibusdam secrete colloquens prænucciasse fertur, illam sanguinis effusionem non nisi eiusdem ecclesiæ concrematione diluendam, quia tantum scelus non aqua sed potius igne esset expiandum, & ita contingit.

Sigebertus in chronicis. Ante hos dies natus ibidem fuerat puer geminus à clune superius duo habens capita, duo vsque ad renes cum suis brachijs habens corpora, qui baptizatus triduo quoque superuixit.

Anno 7. mense Iunio siligines & arbores sacro igne adustæ spem sui fructus mentitæ sunt, & quædam siluæ insuper arefactæ, subsecutaq; est grauis, & diuturna hominum valetudo, cum profluvio ventris & mortalitate.

Domnus Sigebertus venerabilis monachus Gemblacensis cænobij, vir in omni scientia literarum ingeniosus, temporum descriptor obiit, suisque grauissimum mærorem absentis suæ reliquit.

Legatur Platina, O. n. suprius, Baronius Ciaconius alijque Pontificia historia scriptores.

** alias Vualdericus.*

An. Ch. 1112.

Sigebertus obiit.

De miraculis feretri sancte Marie Laudunensis.

CAP. XII.

Cronographus. Vualdrico Laudunensi episcopo à suæ urbis ciuibus nequiter perempto, Hugo Aurelianensis ecclesie Decanus substituitur. Quo post septem menses mortuo vir illustris Bartholomeus ad episcopatum Laudunensis ciuitatis prouehitur. Cuius industria, & episcopalis ecclesia quæ incensa fuerat in breui reparata iterum consecratur, & ciuitatis ac prouincie desolatione subleuata in multis locis, in quibus antea nunquam fuerat religionis feruor, & Dei cultus fundatur, & inde in multas ac remotas etiam transmarinas regiones propagatur.

Plurima miracula facta sunt per feretrum B. Marie virginis.

Helinandus lib. 40. Electi sunt ergo 7. canonici Laudunensis ecclesie, & 6. Burgenses, qui feretrum scilicet Marie, & alias capias reliquiarum per diuersas circumferrent prouincias ad expetendas eleemosynas fidelium pro restauratione ecclesiarum; quæ reliquie multis miraculis clarificatæ sunt. Quæ miracula scripserunt Canonici ecclesie Laudunensis, ex quibus pauca breuiter causa edificationis excerptimus.

Apud Ilfordunum duo contracti sanati sunt, quorum calcanei natibus adhaerebant; hos pro Dei amore multo iam tempore pauerat in domo sua Galfridus eiusdem castri dominus.

Apud castellum Buscenti, sanatus est filius domini Castellii raptoris pessimi, puer annorum 25. à natiuitate surdus; & mutus. Quo facto pater pueri discalciatis pedibus ad ecclesiam cucurrit, & feretro sancte Marie 40. solidos obtulit: Non enim multam habebat pecuniam, qui etiam feretrum sancte Marie, cum cæteris militibus humeris suis imposuit, & illud vsq; ad castellum proximū, duobus miliaribus distans, nudis pedibus portauit. Quod audientes inimici raptoris illius, & miraculū de filio eius factum, & ipsi nudis pedibus inimicis suis obuia ruunt, & feretrum ab illis pacifice susceptum in castellum suum deferunt.

De his quæ facta sunt Turonis.

CAP. XIII.

Inde venerunt Turonis. Ibi quædam femina quæ de lecto surgere nō poterat iam per 8. annos, & nusquam ire nisi portaretur, sanata est hoc modo: Apparuit ei dormienti Mater misericordie præcipiens, vt se ad feretrum suum in ecclesia sancti Mauritiij faceret deferri, & portata est in vanno, suppositaque feretro protinus obdormiuit, & sana surrexit.

Ibidem apud sanctum Martinū sanatur iuuenis à natiuitate surdus & mutus, & ex toto corpore sudorem emittens, & venis circa aures inflatis, sanguis vbertim profluxit ex auribus, qui postea cum feretro iuit Laudunum.

Post hæc venit illud feretrum ad sanctum Laurentiū de Cala, in festo eiusdem martyris. Monachus autem quidam ibi habitans pati non potuit, vt feretrum beate virginis super altare sancti Laurentij poneretur: sed fecit illud poni super quoddam minus altare in parte ecclesie, timens amittere oblationes consuetas in eodem festo. Cum vero Turonenses, qui feretrum obsecuti fuerant referentes miracula quæ viderant, omnes peregrinos superuenientes ad feretrum inuitarent, Monachus ille liuore percussus fecit feretrum, & omnes reliquias de ecclesia eiici. Sed præpositus castelli tectorium, & spatiosum, quod sibi parauerat tradidit deferentibus feretrum, & matronæ plurimas deferentes cortinas idē tectorium decentissime ornauerant, & luminaribus copiosis tota nocte splendidum reddiderunt. Præfatus autē monachus ad vesperam epilepsie morbo grauiter correptus, coram omni populo in terram cecidit, magnumque timorem vidētibus incussit. Campana etiam maior

de turre cadens contracta est, & turris ipsa in superiori parte scissa crepuit. Monachus ergo sero penitens nudis pedibus coram feretro terræ prostratus celesti Regine humiliter satisfecit, rogans, vt idem feretrum super matris altare referretur, sed Laudunenses noluerunt.

De his quæ facta sunt Carnuti.

CAP. XIV.

IN natiuitate sancte Marie venit idem feretrum Carnutum, cui occurrit venerandus Iuo episcopus cum tota processione canonicorum vsque ad vineas. Positūque est feretrum in maiori ecclesia super altare sancte Marie.

Ibi mulier contracta erat iam per 3. annos in domo vbi coquebatur panis episcopi. Huic prima noctis hora apparuit in somnis beata virgo Maria præcipiens ei, vt quantoties surgeret, & ad maiorem ecclesiam iret, feretrumque Laudunense quæreret. Protinus euigilans sana cucurrit ad ecclesiam per plateas cum gaudio vociferans, & clamans, & ingeminans *Domina sancta Maria*; statim episcopus omnia signa præcepit sonari diutius, & ipsemet incepit: *Te Deum laudamus*. Quod dum cantaretur, altera contracta sanata intrauit, duoque scabellula quibus reptando se circumferre solebat super altare posuit. Rursum signa pulsantur, & *Te Deum cantatur* episcopo incipiente. Quod antequam finiretur, quidam iuuenis miles, qui in castello quodā catenis religatus captus seruabatur, liberatus ex insperato ecclesiam ingreditur, matreque sua cum ciuibus occurrentibus ad altare progreditur, genibusque flexis coram feretro; & dicens se per beatam Mariam ereptum, obtulit solidos 40. Iterum iubente episcopo per omnes ecclesias signa pulsantur, & ipse ter, *Te Deum laudamus* incepit, multūque ibi præ gaudio ploratum est. Igitur ex oblationibus fidelium per Franciam collectis toto autumnali, & hyemali tempore ecclesia sancte Marie Laudunensis ex magna parte constructa est.

De his quæ facta sunt in itinere rursus Angliam.

CAP. XV.

Sequenti quadragesima cum adhuc pars operis maxima superesset, & pecunia paulatim decreveret, electi sunt ex canonicis Laudunensibus 7. quibus traditū est feretrum sancte Marie cum alijs pluribus sanctorū reliquijs, inter quas eminebat forma & dignitate vnum philacterium, in quo sic scriptum legitur.

Spongia, Crux Domini, cum syndone, cum facili.

De sacrat atque tu genitrix, & virgo capilli.

Cum his reliquijs profecti sunt in Angliam, quæ tūc temporis magna diuitiarū pollebat opulentia, pro pace & iustitia, quam Rex Henricus in ea faciebat.

Feria secunda post dominicam, *Isti sunt dies profecti à Lauduno*, & eodem anno circa natiuitatem B. Marie Laudunum tediunt: miracula quæ interim cōtingerant, enarrantes.

Apud Nigellam in pago Viromandensi quidā Iohannes à natiuitate surdus, & mutus sanatus est, potatus aqua reliquiarum lotarū toto corpore post dormitionē sub feretro sudās sanguine de naribus & auribus, & venis circa collum inflatis vbertim profluente: qui profectus est feretrum vsque ad mare.

Circa parasceñē venerūt Attrebatū. Ibi erat quidam senex artifex iam per annos 12. lumine oculorū priuatus. Hic audiēs feretrum sancte Marie Laudunensis allatū esse, interrogabat qualitatē & formā feretri. Quæ cū cognouisset, protin⁹ imo ex pectore, alta trahēs suspiria & vbertim plorans dicebat: Hoc feretrum ego peccator proprijs manib⁹ in iuuetute mea cōposui iussu domini Helynadi episcopi Laudunensis, in quō idē episcopus preciosissimas posuit. Inter quas fuit caput sancti Vualerici Abbatis, &

caput

caput sancti Montani monachi reclusi, qui natiuitatem sancti Remigij prædixit, & de lacte Cilimæ matris eius lumen recepit sicut prædixerat. O si hanc misericordiam faceres mecum, o piissima mater misericordiam, ut instar sancti Montani recepto lumine rursus feretrum tuum, quod composui possim videre. Hoc dicens & plorans rogabat, ut de lotura reliquiarum oculi sui tangerentur. Quo facto de ipsa aqua bibit, & tota nocte coram feretro peruigil in oratione mansit. Mane facto lumen recepit.

Apud sanctum Andomarum, quædam puella manū habens aridam à natiuitate sanata est.

De his quæ facta sunt in transitu maris.

C A P. XVI.

IN festo sancti Marci Euangelistæ uenerunt apud Vuisant. & nauis conuocatis nauem intrauerunt, & cum eis plures negociatores, qui propter lanam emendam in Angliam ibant, & cum feretro securi transire sperabant pluiquam 300. marchas secum in marsupis portantes. Magister nauis dicebatur Codilstanus. Circa maris medium uiderunt piratas nauigantes, & in nauis eorum lanceas, & gladios, & clipeos conuolantes. Tunc singuli ad alterutrum præ timore peccata sua confessi sunt, & presbyter laico confitebatur. Prædicti negociatores de uita iam desperantes marsupia sua cum tota pecunia feretro obtulerunt, flentes & orantes beatam Mariam, ut eos de piratarum manibus liberaret, & de periculo mortis, & totam eorum pecuniam ad restaurandam suam ecclesiam retineret. Piratis autem appropinquantibus magister nauis exhortatus est Bosonem presbyterum, ut assumpsit Dei genitricis reliquias, piratis sibi nocendi potestatem interdicit, mox ille phylacterium cum capillis beatæ Mariæ assumens cum timore, & deuotione in eminentiorem locum puppis ascendit, ipso magistro nauis utraque manu ipsum sustentante, manuque contra hostes eleuata ex auctoritate Christi, & Matris eius fortiter adiurans, ne ultra ueniant, ne potestatem nocendi habeant, interdicit. Statimque ut signum Crucis de eodem phylacterio fecit contra hostes, dicto citius, uentus uehemens & contrarius nauem eorum retro tulit, malus nauis frangitur, pars mali super unum ex ipsis decidens ipsum exterebat, & in mare mortuum precipit. Post modicum nauis sana cum feretro, & lata ad portum peruenit. Negociatores liberati sacculos suos quos obtulerunt resumpserunt. Cumque tota Anglia circumita magnos aceruos lanæ emendo suam pecuniam expendissent, & de ipsa lana magnam domum impleissent, supra litus maris, quod Doura dicitur, eadem nocte qua in crastinum transire debuerat, domus illa cum tota lana cremata est.

De his quæ facta sunt Cantuarie, & Vintoniæ.

C A P. XVII.

Post hæc uenit feretrum Cantuariam, ibi Laudunenses honorifice suscepti sunt à Guillelmo Archiepiscopo, qui dudum pro uidendo & audiendo magistro Anselmo Laudunum petens diebus multis in domo episcopi manserat. Ibi que Radulphi filios cancellarij Regis Anglorum docuerat. Ibi ergo matrona quædam ditissima iam per octo dies dolore parienti fuerat cruciata. Quæ cum misisset maritum suum ad Laudunenses querentem, si quis forte illorum aliquid medicinæ nosset, homo presbyter illum admonuit, ut consuleret uxori suæ ueracem peccatorum suorum presbytero suo confessionem facere, & de lotura reliquiarum aqua confidenter bibere. Illa uero quæ iam præ dolore loquelam penitus & memoriam amiserat, protinus ex ipso calore fidei aliquantulum roborata, ueniente presbytero peccata sua fideliter confessi est; subiungens eadem nocte sibi in visu quandam speciosissimam dominam de

Spec. Histor.

Francia uenientem apparuisse, & ut peccata sua ueraciter confiteretur præcepisse, sicque eam sanandam promississe. Igitur statim postquam aquam reliquiarum biberat, partu edito sanata est. Quæ munera & ornamenta multa beatæ Mariæ Virgini obtulit. Nemo autem ibi sanari potuit, nisi de ipso episcopatu, & nisi peccata sua prius confessus; si tamen ætatis idoneus esset.

Apud Vintoniam sanatus est, quidam miles pincerna Regis, qui iam per octo annos cæcus fuerat, & alius ditissimus Vualtherus nomine, qui iam sex annis lecto decubuerat, & præter hoc fluxu uentris laborabat. Hic tribus clericis, qui ad eum reliquias detulerant tres annulos aureos obtulit, & accurrens ante feretrum tres cyphos argenteos, & multam pecuniam, & alia ornamenta obtulit, quæ cum in platea delata nonnulli uiderent, & dicerent eum pauca obtulisse secundum multitudinem diuitiarum suarum (nam ferebatur plusquam tria millia librarum Anglicæ monetæ in thesauris habere.) Respondit se ad præsens nolle amplius dare, donec omnes usuras, quas à debitoribus suis acceperat redderet, sicut Deo promiserat. Unde protinus per totam urbem fecit clamare præcones, ut quicumque ei usuras dederat ueniret, & sua acciperet.

Præter hunc alij 12. publice sanati sunt cæci, claudi, surdi, & muti.

Qualiter apud Christichercam susceptum est feretrum.

C A P. XVIII.

Post hoc uenit feretrum ad Christichercam, sic dictam uillam, id est, Christi ecclesiam, in octauis Penthecostes, ubi celeberrimus erat negociatorum conuentus.

Ibi erat decanus quidam cum duodecim canonicis, qui noluerunt feretrum suscipere, ne perderet oblationes negociatorum, quia ecclesia eorum nondum perfecta erat. Et quoniam ingens pluuia erat uix tandem decanus concessit, ut feretrum poneretur super minus altare in remota ecclesiæ parte. Et cum uideret negociatores fere omnes, qui miracula Vintoniæ facta audierat, ire ad feretrum & offerre, iratus præcepit feretrum de ecclesia eijci. Ibi ergo equi Laudunensium & vestes pluuia madebant, & præ multitudine negociatorum tota uilla hospitium non inueniebant. Tunc matrona quædam illis compatiens rogauit maritum suum ut domum nouam quam edificauerat, & iam duabus marchis negociatoribus locauerat, Regine cæli, quæ de ecclesia eiecta fuerat commodaret, & in ea tam ipsam quam clericos eius in sequenti nocte hospitari permetteret, & interim sibi aliud hospitium querant. Annuit ille, & clericos iam pene præ pluuia deficientes in domum illam suscepit, ueltesque illorum luto perfusas ablui, & siccare fecit, & feretrum beatæ uirginis competenti loco detentum, cortinis adornato collocauit, & eis deinceps omnem hospitalitatem exhibuit. Unus ex negociatoribus tres capanas, quas uenales habebat, ad domum laquearia suspensas pulsans, socios suos earum sonitu conuocat, & locum eminentiorem ascendens, quomodo decanus feretrum de ecclesia eiectat, enarrat; & ut nullus ad ecclesiam eat, sed potius ad officium feretri sanctæ Mariæ diurnum officium audituri conueniant, exhortatur. Postremo cuncti unanimiter edictum proponunt, ut si quis ad ecclesiam iret, quinque solidis socijs persolueret. Erat autem tunc sabbatum ante octauas Penthecostes.

De miraculis illidem ostensis.

C A P. XIX.

Hospes ille habebat unam domum prope oppidum, in quo boues, & pecora seruabantur. Ibi que manebat quidam pauper rusticus eiusdem pecoribus custo-

V u u 3

diendis

diendis deputatus, cuius filia puella paruula tortum pedem à natiuitate habebat, ita vt calcaneus in anteriori parte, digiti vero in posteriori parte pedis essent. Hæc bibens de aqua reliquiarum, & pedem suum de aqua aspergens, vigilans coram feretro mane sanata est.

In crastino draco quidam flammicomus de mari exiens in villam illam aduolauit, & primo ecclesiam, deinde quasdam domos flamma quam ex suis naribus emittebat succendit. Feretrum vero sanctæ Mariæ vix dimidio stadio iam decesserat, post quod cursores super equos aduenerunt. Rogaueruntque Laudunenses, vt ardenti villæ subuenirent, qui humana curiositate tantum prodigium videre sitientes, deputatis feretro idoneis custodibus, velociter super equos ad vicum recurrunt, videruntque draconem incredibilis longitudinis habentem quinque capita, flammisque sulphureas per naves emittentem, & de loco ad locum volantem, domosque sigillatim succendentem. Ecclesia vero ita concremata est, vt non solum ligna, sed etiam parietes, & maximi lapides, & ipsa altaria in cinerem redacta sunt, vt nullo modo appareret ibi fuisse ecclesia. Decanus autem videns ecclesiam, & domum eius succensam, vestes & suppellectilem suam festinanter colligens, & circumligans ad nauem, quæ in proximo maris littore defixa erat, extra deferri fecit. Sed draco, ac si propter hoc solum venisset nauem volatu petens cuncta, quæ in ea erant succendit, & ipsam nauem, incredibile dictu. Domus autem hospitis illius, qui feretrum collegerat incolumis, & illæsa cum omnibus, quæ in ea erant remansit. Et illa etiam procul posita, in qua eius pecora seruabatur. Negociatores etiam illi, qui multam Laudunensibus impenderant beneuolentiam, ita per gratiam Dei seruati sunt, vt de omnibus rebus suis, aut nihil aut parum perderent. Decanus autem ille, qui feretrum de ecclesia eiecerat serâ motus penitentia, nudis pedibus illud prosecutus est, & coram ipso prostratus.

Itaque Dei iudicia protestatus, indulgentiam postulabat.

De his que facta sunt in cæteris Angliæ locis.

C A P. XX.

A pud Excestriam honorifice suscepit Laudunenses cum feretro Robertus Archidiaconus, qui diu Lauduni manserat, pro audienda lectione magistri Anselmi. Ibi 16. infirmi curati sunt. Ibi autem contractus de episcopatu Salisberiensis, qui curari non potuit, donec feretrum venit in episcopatum eius. De Salisberia venerunt ad Abbatiam sanctimonialium, quæ dicitur Vuiltonia, vbi ostensa est eius sepultura venerabilis Bedæ Presbyteri, iuxtaquem sepulta est mulier illa versificatrix inclyta. Ibi iacebat quidam iam longo tempore febricitans ad sepulchrum venerabilis Bedæ Presbyteri, quia plures ibidem consueuerant sanari. Ipsa vero nocte in cuius crastinum feretrum Laudunense illuc aduenit, mulier illa versificatrix apparuit infirmo dicens: Nô potes hic modo per Bedam sanari, quoniam beata Dei genitrix ad nos descendit. Quod cum Laudunensibus in crastino retulisset infirmus, & ex aqua lotarum reliquiarum bibisset, illico sanatus est.

Inde venerunt in prouinciam Danaxeriz, vbi ostēderunt eis indigenæ cathedram & furnum famosi illius Regis (secundum fabulas Britannorum) Arthuri, ibi eos plurimum honorauit, Algardus clericus, qui fuit postea Constantiensis in Normannia episcopus, qui fuerat Lauduni auditor magistri Anselmi; Ibi apud villam, quæ Beronia dicitur puella decennis à natiuitate cæca illuminata est, & iuuenis à natiuitate surdus auditum recepit.

Quidam vero manum habens aridam iurgari cepit cum vno ex famulis Laudunensium pro Archuro, & ideo sanari non potuit.

Adhuc de eodem.

C A P. XXI.

A pud Totenes sanatus est quidam senex à natiuitate claudus germanus præpositi illius castri. Quo sanato mox frater eius obtulit coram feretro 40. solidos sterlingorum. Et post eum populus infinitus multa addidit. Erant autem ibi tres iuuenes eiusdem territorii, carnis consanguinitate propinqui. Qui videntes tantam pecuniam deferri ad feretrum, detrahere ceperunt Laudunensibus, dicentes eos quæstus gratia per magicam artem facere miracula. Quorum vnus alios hortatus est, vt secum irent ad feretrum, simulantes se illud osculari, vt sic de nummis super altare positus ora sua lambendo replerent. Illis autem hoc facere nolentibus, perfidus ille fecit quod dixerat, & de acerno nummorum quantum potuit ore lambendo rapuit, rediensque ad socios nummos, quos rapuerat ostendit, inuitans eos secum ire ad tabernam, quibus illum sequi nolentibus, miser ille tabernam introiuit, & faciatu exiuit. Cæteri duo ad cõuentum populi redierunt. Ille autem ascenso equo proximam siluam intrauit. Quæ vix dimidio stadio aberat, & recte lignea collo suo circumligata ad vnus arboris ramum se suspendit, equus cui infederat vacuus ad populi cõuentum redijt. Quem videntes præfati duo iuuenes equi vestigia perlustrando, & cursim prosequendo ad siluam celeriter peruenerunt, eumque suspensum, & mortuum repperunt, soluentesque marsupium eius, quod pendebat ad baltheum inuenerunt nummos, quos rapuerat adhuc recenti salua eius infectos, quos protinus cum magno eiulatu ad feretrum deportantes super altare reposuerunt, terræque prostrati pro anima cognati sui misericordiam Dei genitricis implorantes coram omnibus, facinus quod defunctus perpetrauerat retulerunt. Mirati sunt omnes tam celerem Dei vindictam, & pectora sua tundendo vberim lachrymas effuderunt.

Hucusque miracula Laudunensis feretri, quæ facta sunt anno Domini 1114. & 1115.

De beato Bernardo Clarenallensi, & bonis eius inijs.

C A P. XXII.

C hronographus. Anno Domini 1114. Henrici quinti 6. Bernardus iuuenis egregius, scientia, moribus, & genere clarus, vit postea magnæ virtutis exemplar futurus Castellione castro Burgundiæ oriundus cum germanis fratribus, & alijs comitibus multis Cisterrij habitu religionis induit, & miro religiositatis seruore conuersatur.

Ex gestis eius. Hic beatus Bernardus anno natiuitatis 22. cum socijs plusquam 30. ingressus est cellam nouitiorum sub Abbate Stephano. Inter quos fuit Hugo Masticonensis, qui Pontiniacense cœnobium ædificauit, qui postea factus est Antisiodorensis episcopus. Pater sancti Bernardi dictus est Telselmus Dominus oppidi Fontanorum. Mater eius dicta est Aleth ex castro montis Batri. Hæc 7. liberos habuit 6. mares futuros monachos, & vnâ feminam futuram sanctimonialem. Quos alienis vberibus nutriendos committere nolebat, infundens eis naturam boni materni cū lacte materno, non patiebatur eos deliciores assuescere cibos. Hæc cum haberet in ordine tertium in vtero Bernardum, somniauit se in vtero habere catellum totum candidum, & in dorso subrufum, & latrantem. Respõsum est, quod infans ille contra inimicos Dei magnos latratu ederet, & mundam vitam duceret, & magnum patietia exemplum præberet. Adultus puer traditus est magistro apud Castellionem, cuius castri ecclesia postmodum per eius operâ à cõuersione seculari in ordine regulari canonicorû promotâ est. In nocte natalis Domini

apparuit

apparuit ei velut fponfus procedens è thalamo suo benignus puer Iesus. Prædicta vero Aleth mater eius laborans in extremis, & psallens cum clericis, & dicens litaniam, cum diceret, *Per passionem, & Crucem tuam libera eam domine*, levata manu signans se spiritum reddidit, ita quod deinceps manum suam deponere non potuit, quâ ad se significandam levauerat.

Quadam vero nocte instinctu dæmonis iniecta est, in lectum dormientis Abbatis Bernardi puella nuda, quam ille sentiens verit se in partem alteram, & dormiuit. Illa palpitante & stimulante permansit immobilis, sicque illa sicca & confusa aufugit. Alio tempore sollicitatus est, à quadam hospita sua, quæ se in lectum eius iaciens alliciebat eum ad carnalem eius copulam. Ille autem consilij non inops clamauit: *Latrones, latrones.* Quod illa audiens aufugit, & hoc factum est ter. Cum autem arctius implicaretur amote scientiæ secularis, videre sibi visus est matrem suam conquerentem, & dicentem, quod non eum nutrisset ad hanc nugacitatem. Semper pensare post cibum solitus erat quantum cõderat, Annum in cella nouitiorum exegerat cum adhuc putaret in capite ecclesiæ vnâ tantum fenestram esse vitream, cum ibi tres essent.

De quibusdam incidentibus illius temporis.

C A P. XXIII.

Chronographus. Hoc tẽpore in pago Brachatensi circa Tornatum nix tanta cecidit 9. Calen. Maij, vt etiam siluas fregerit. Apud Rauennam, & Parmam ciuitates Italix in agris, & intra mœnia sanguis pluit, Iunio mense.

Idibus Nouembris in suburbio Antiochiæ noctu terra dehiscens turres multas, & adiacetes domos multas cum habitatoribus absorbit.

Balduinus Rex Hierusalem Rogero Comite Antiochiæ contra Turcas vadit, sed Rogero cum exercitu suo iuxta quendam fluuium residente, Rex cum suis processit aduentum Turcarum explorare. Turci vero montem quendam occupantes insidias per quatuor loca collocauerant singulis insidijs 4. millibus equitum deputatis, à quibus ex insperato Rex vndique interceptus mille quingentis suorum interfectis miserabili fuga est liberatus.

Turci cœnobium in monte Thabor, situm funditus euertunt, monachos interficiunt, & omnia sibi diripiunt.

Eo quoque tempore scilicet anno domini 1114. in ciuitate Beluacensi à Corione sedis Apostolicæ legato concilium est celebratum. Post Iuonem autem qui vita atque doctrina sua Carnotensem ecclesiam illustrauit, quique inter cætera opera sua illud volumen, quod decreta Iuonis dicunt vtiliter compilauit, Gaufridus vite merito ac prudentia venerabilis, Carnotensem ecclesiam rexit. Anno domini 1115. Lambertus bonæ memoriæ Attrebatensis episcopus obiit. A tempore sancti Vedasti vsque ad istum Attrebatensis Ecclesiæ proprio viduata præfule, Cameracensi episcopo erat subiecta.

De fundatione cœnobij Clarenallis, & Abbate Bernardo.

C A P. XXIV.

Helinandus lib. 18. Eodem anno Clarenallis fundatur. Fundatum est cœnobium Clarenallis Anno domini. 15. sub primo Abbate sancto Bernardo, sed & cœnobium Pontiniacense à Masticonensi Hugone, qui postea fuit Antisiodorensis episcopus. Hi duo viri, quinto anno à conuersione sua Abbates facti sunt. Intrauerant enim pariter domum Cistercij anno domini 1111. sicut scribit Guillelmus, Abbate scilicet Theoderico. Et anno à constitutione domus Cisterciensis 15, Quamuis Sigibertus in suis chronicis dicat illos 30. socios intrasse domum in Cistercij anno 10. à constitutione eiusdem do-

mus anno scilicet primo Abbatis Stephani. Erat enim beatus Bernardus annorum 22. quando conuersus est, & quando Abbas Clarenallis factus est erat annorum 17. Qui profectus Catalaunum ad suscipiendam benedictionem suam, quia Lingonensis episcopatus tunc vacabat, cum magna susceptus est reuerentia à Cantalau-nensi episcopo Guillelmo de Campellis, qui videns iuuenem macilentum, & exesi corporis, toto corpore prostratus, in terram petijt à Capitulo Cisterciensi, vt anno vno sub cura sua esset, & obtinuit. In quo spatio sæpe sagimen crudum comedit pro butyro, & oleum bibit pro aqua à seruitote negligentissimo, & nihil sciente per errorem sibi oblata. Tunc enim sensum gustandi perdidit quantum ad saporum dignoscendam præ nimia abstinentia, vt solum aquam frigidam sibi sapere testaretur. Felix cui solum illud reputatur ad culpam, quod alij præsumere sibi solent ad gloriam. Clarenallis autem non longe à fluuio Alba antiqua fuit spelunca latronum quæ dicebatur *vallis abstinentialis*, vel propter amaritudinem incidentium in latrones. Fratres Clarenallenses tunc temporis sæpius pulmentarium ex folijs fagi conficiebant. Panis erat similis illi prophetico ex hordeo, & milo, & vitia.

De quibusdam actibus eiusdem Abbatis.

C A P. XXV.

Vidit tunc temporis beatus Bernardus puerum sibi cum diuina claritate astantem, & magna auctoritate sibi præcipientem, vt fiducialiter loqueretur quicquid ei suggereretur in apertione oris sui; quia ipse non esset, qui loqueretur, sed spiritus patris sui, qui loqueretur in eo.

Quidam frater quem pro secreta culpa abstinere præceperat à communione, sin quadam præcipua solennitate erubescens, quod solus remaneret incommunicatus, iuit cum aliis communicare, quem videns sanctus communionem illi negare noluit; sed tacite precatus est, vt Deus aliquid melius de tanta præsumptione ordinaret. Ille ergo frater sumptum corpus domini nullo modo glutire potuit. Post sextam vero traxit sanctum in partem confitens ei præsumptionem suam. Quem increpans sanctus orando fecit, vt corpus domini sine difficultate glutiret.

Quibusdam militibus euntibus ad torneamentum iussit dari cereuisiam, quam benedixerat ad bibendum, qui statim conuersi sunt: Vualtherus de monte mirabili cum infantulus oblatas esset ei à matre sua ad benedicendum, quia in eius domo hospitatus erat, cum inter loquendum aliquotiens sanctus manum protenderet, multotiens osculatus est manum eius trahens eam ad os suum.

Clericus quidam Nicolaus nomine impetrauit per eum à Domino gratiam lacrymarum.

De Anselmo Laudunensi, & prodigijs illius temporis.

C A P. XXVI.

Chronographus. Anno domini 1117. Anselmus Laudunice ciuitatis magister nominatissimus, literarum scientia clarus, vir morum honestate & consilij maturitate venerabilis obiit; qui inter cætera opera in psalterio glossas marginales & interlineares ordinauit.

Anno autem sequenti mense Ianuario 3. nouas ipsius 4. feria in aliquibus locis, sed non vsquequaque, terræ motus accidit, aliàs clementior, aliàs validior, adeo vt quarundam vrbium partes cum ecclesijs subruisse dicantur. Mosa etiam fluuius iuxta Abbatiam quæ dicitur Sustula, quasi pendens in aere fundum suam visus est deseruisse.

Hoc quoque anno Leodium ciuitas multis plagis at-

appellat puerum pascit.

An. Christi. 1114.

Visio Dni Bernardi.

Clarenallis cœnobium fundatur.

An. Christi. 1117.

Esse chronographus fuit Robertus quidam Abbas & extat in sine Sigberti simul cum inscriptionibus Gaufridi.

trita est: Mente enim Maro. 5. nonas eiusdem, dum in maiori ecclesia vespere celebrarent, subito tonitruus cum terramotu omnes ad terram stravit, & fulmen ad laevam templi ingressum non modicas crustas de muro hac illac disiecit: deinde turrim ingrediens multas trabium partes diffudit. Subsecutus est factor intolerabilis, adeo ut multo aromatum odore vix potuerit expelli.

Item Iunio mense 7. idus ipsius mensis circa horam nonam nubes pluvie subito rupta à monte, qui dicitur Roberti, subiectam sibi partem civitatis penitus oppressam pessundedit, adeo ut multas domos dirderet, & immensam annonam perderet, & matrem duos infantes altrinfecus in brachiis amplexam necaret, & alios 8. homines diversis in locis opprimeret. Pulsantibus vespere sabbato, quædam dum caput lauat puero manus rubent sanguine fluido.

A Calen. etiam Iulij circa horam 6. turbo nimis vehemens & obscurus civitatem operuit, & nubes ex abrupto scissa, ita omne tectum ecclesie maioris deiecit, ut & imbribus pateret, & totum pavementum perfunderet. Illico fulmen à parte Aquilonis ingrediens, quendam clericum retro altare sanctorum Cosmæ & Damiani, in pulpito legentem, & alterum ante Crucifixum orantem, tertium de scriptorio ecclesie proximo egredientem in ipso ecclesie ingressu extinxit.

Ante fores quoque ecclesie quendam laicum extinxit.

vij. Idus Iulij ab hora 3. usque ad nonam quatuor turbines, à quatuor plagis celi urbem circulaerunt: vêtus etiam magna vi intonuit, & urbem multo imbre aluit. Tertio nonas Augusti primo noctis conticinio cum quaque terrarum tonitruus audiretur, & fulgura sæpius micarent, in urbem Leodium amplius ipse turbo defecit, ita ut homines è stratis exilientes ecclesias tristi cætu complerent, & tota nocte supplicationibus intenderent. Summo vero auroræ diluculo à parte Orientis ignis cum ingenti flamma circulaerit tantus, ut omnes diuinitus cremari extimuerunt. Post hoc magnus turbo erumpens ab Occidente ipsum ignem visus est aliquantulum obscurasse. Iterum autem quasi victor ignis cum flamma recaluit, & iterum turbine revertente paululum delituit. Tertio etiam ipse ignis recaluit, & tertio nihilominus turbine victus cecidit. Hoc spectaculum à summo mane usque ad horam tertiam vehementer tenuit.

Iterum de prodigijs, & quibusdam eventibus alijs.

C A P. XXVII.

Monstrum quoddam Namurci natum est, cui per-rato vel nunquam visum est, videlicet biceps in fantulus, qui hoc vidit, testis est populus: Hic tam sexu duplex, quam cæteris simplex erat compage corporis.

Tertio idus Decembris ad mediam noctem lucentibus stellis cælo sereno 14. luna eclipsum passa est, & contracto orbe multis coloribus, sed maximè sanguineo penè hora integra suffusa est.

13. Calen. Ianuarij prima hora noctis igneæ acies à septentrione in Orientem vergentes in cælo apparuerunt: deinde per totum cælum sparsæ, plurima noctis parte videntibus miraculo & stupori fuerunt.

Paschalis Papa moritur. Succedit Ioannes Romanæ ecclesie Cancellarius, & appellatur Gelasius. At Imperator quia electioni non interfuerat, Hispanum quendam nomine Burgundinū ei superordinavit. Gelasius autem Papa indicto Remis concilio transgrediens Alpes in Gallias venit.

Baldwinus secundus Rex Hierusalem obiit. Frater Godefridi ducis Lotharingorum, & primi Regis Hierosolymitarum, qui Godefridus Princeps nobilissimus cum in Regem constitutus fuisset, nunquam tamen in ea civitate, in qua Dominus spinis coronatus est, diade-

ma portare contempsit.

Anno domini 1119. Gelasius Papa Cluniaci moritur, & sepelitur.

Guidouienensis archiepiscopus in Papam eligitur, & Calixtus vocari designatus, Cluniaci benedicitur. Dum autem pro reconciliatione regni, & sacerdotii legatio nunc à Rege ad Papam vadit, & nunc à Papa ad Regem rediit, lux pacis inter eos conturbatur, & Imperator cum sibi fauentibus excommunicatur.

De initio Præmonstratensis ordinis, & patre Northberto.

C A P. XXVIII.

ANNO domini 1120. ordo Præmonstratensis incipit. Cuius scilicet loci & ordinis fundator vir Dei Northbertus exitit. Hic quidem de partibus Lotharingæ oriundus, genere diuitis atque facundia etiam ipsius summis principibus familiaris atque notissimus, diuino seruiore succensus, postposita sæculari pompa repente ad votum suum diaconus & presbyter simul ordinatus, paupertatis Christi tunica induitur, & verbo prædicationis feruentissime instans, baulans sibi Crucem, nudum nudus Christum sequitur. Quorundam etiam religiosorum moribus exploratis, arctioris vite propositum, & tunc temporis inauditam distractionem arripuit, & per aliquantulum temporis nudis incedens pedibus, etiam brumali rigore verbum Dei spargens multos ab errore conuertit. Denique Gelasius Papa cum in Gallias venisset, & in prouincia sancti Aegidij causas synodales ageret, ad hunc vir Dei Northbertus nudis, ut erat incedens pedibus accessit, eique animi sui propositum pandens, licentiam & auctoritatem seminandi verbum Dei ab eo accepit. Tandem à Papa Calixto Bartholomæo Laudunensi Episcopo specialiter commendatus, cum ei ecclesia beati Martini à prædicto episcopo offerretur, tum propter urbis viciniam, tum quia eiusdem ecclesie clerici propositi, & vite eius austeritatem horrebant æque reliquit, & ab episcopo diuersis eiusdem prouincie locis religioni congruentibus sibi ostensis tandem diuinitus in loco Præmonstrati reledit, ibique solitarius religiosam vitam agere cepit.

Tempore Quadragesimæ ad colligendos socios solus egressus, ante Pascha cum 3. socijs rediit, & cum his in Præmonstrato loco secundum canonicæ institutionis normam ad tenorem regulæ beati Augustini Deo militare cepit. Papa vero Calixtus Romam proficiscens ab omni senatu, & populari turba gloriose suscipitur, & in sede Apostolica confirmatur. Burdinus Pseudo Papa Suttii positus dum peregrinos Romam euntes, vel redeuntes deprederetur, tandem ut vilissimus apostata capitur, & in monachum tondetur.

De quibusdam circa Præmonstratenses in initio gestis.

C A P. XXIX.

IN Præmonstratensi autem ecclesia cuidam fratri altius de Trinitate ineffabili, quæ Deus est, cogitanti, in matutinis dæmon astigit. Etenim tria gestans capita apparuit, Trinitatem se esse contestans, & ob fidei suæ meritum Trinitatis visione eum esse dignum, affirmans. Sed frater inimici dolam agnoscens, conuiciando ei, à se recedere compulit.

Northberto apud Vincellam verbum Dei prædicante, & puellam dæmoniacam coram se adductam exorcizante, dæmon irridens, *Cantica Canticorum*, à principio usque ad finem per os puellæ edidit, & de verbo ad verbum, in Romana, deinde in Teutonica lingua interpretatus est; sed Dei seruo arctius insistente, tandem egressus est. Northberto autem ad querendas sanctorum reliquias Coloniam veniente, & suis in dicto ieiunio orationibus instante, vna de numero vndecim millium Virginum nomen suum, & locum ubi iacebat specialiter designans, in crastino solenniter leuata, & cum alijs san-

ctorum

sanctorum reliquiis ad locum Præmonstratum, est ab eo translata. Sequenti vero die apud sanctum Gereonem in oratione pernoctans, mane factum in medio ecclesie, ubi nullum apparebat sepulture vestigium, effodi præcepit; & corpus sancti Gereonis integrum absque cerebro honorifice, & diligenter collocatum inuenit, sicut & de ipso legebatur, quod pars capitis, & non totum caput abscissum fuit. Quod cum honore & reuerentia à clero, & populo eleuatum est, & inde pars viro Dei donata est. Inde Præmonstratum rediens, & quadraginta iam clericos cum multis laicis secum habens, professionem eos facere secundum Apostolicam institutionem, & canonicam regulam beati Augustini docuit, & ad voluntariam paupertatem, & promptam obedientiam, ceteraque militiae spiritualis instrumenta eosdem diligenter instituit.

Anno prænotato in ecclesia Vineciensi, in vigilia transitus beate Mariæ Magdalene incertum quo iusto Dei iudicio, innumerabiles promiscui sexus & ætatis atque ordinis in ipso crepusculo noctis atque diei ecclesia subito conflagrante, combusti sunt.

Antifiodorensis ecclesiam hoc tempore regebat Dominus Hugo, sancti Germani prius Abbas, sancti Hugonis Cluniacensis nepos, vir suarum virtutum insignibus memorandus.

Hoc etiam in tempore incæpit ordo militiae templaris.

Anno domini 1113, sanctus Geraldus Biturensis episcopus fide, sanctitate, & doctrina, ac miraculis clarus in domino quiescit.

De libello miraculorum sancti Iacobi à Calixto Papa compilato.

C A P. XXX.

Anno domini 1114, obiit bonæ memoriæ Papa Calixtus.

Author. Hic est, ut legitur, Calixtus secundus, qui libellum scripsit de miraculis S. Iacobi, quæ sparsim collegerat in vnum volumen compilando, de quo nonnulla ad ædificationem legentium hic inserere curauit.

Calixtus Papa. Cum essem scholaris, & ab infantia beatum Iacobum Apostolum diligens, 14. annorum spacio perambulans terras, & provincias barbaras, quæ descripta inueniebam, paucis & vilibus scedulis diligenter scribebam, ut in vno volumine comprehendere possem. O mira fortuna, inter prædones cecidi, & raptis omnibus spoliis meis codex mihi tantum remansit. Ergastulis trusus fui, & perditio toto censu meo, mihi tantummodo codex remansit. In profundum aquarum multarum cerebro cecidi, proximus morti, & minime codex infectus euasit. Domus, in qua eram cremabatur, & consuetis rebus meis, codex mecum euasit inustus. Cumque studiosè cogitarem, ut codex ille pro quo innumeras passus sum anxietates, quem & manibus meis studebam perficere, Deo foret acceptabilis: nocte raptus in extasi, in quadam regia splendida facie vidi iuuenem pulcherrimum & splendidum laureatum regaliter, qui in cathedra sedens mihi insidenti pedibus suis ait. Præbe, quas in manu habes chirothecas, qui cum libenter obtulisses, illo thalamum ingrediente, quidam è sociis eius dixit mihi. Iste est filius Regis summi, qui sicut chirothecas de manibus tuis accepit, sic codicem apostolicum placide suscipiet postquam impleueris. Rursum translationis Apostoli sermonem veneranda die mihi ruminanti, & scripturam eius inter manus tenenti, vna cum beato Iacobo in extasi ipse apparuit dicens. Scribe quæ cepisti, corrige scelera prauorum hospitem manentium in itinere Apostoli mei. Nemo igitur hunc librum despiciat, quicquid in eo scriptum est, authenticum est, magnaue auctoritate expressum. Itaque miracula quæ in hoc codice continentur diebus festis eius in refectoriis legantur. Idem de historia Caroli à beato Turpino Remensi Archiepiscopo descripta statuimus.

De miraculis sancti Iacobi Apostoli.

C A P. XXXI.

Temporibus Adelphunsi Regis in Hispaniæ partibus, viginti viri Christiani, quorum vnus erat sacerdos, à Saracenis capti sunt, & in vrbe Cæsaraugusta carcere tenebroso diuersorum generum nexibus obligati. Qui cum, Deo inspirante, admonente presbytero, beatum Iacobum inuocarent, in obscuro carceris, sic eos alloquens refusit. Ecce adsum quem vocastis. Tunc ora quæ præ dolore infixæ in genibus tenebantur erigentes, ad pedes eius prociderunt, qui suffuso eius virtutis unguento, eorum vincula confregit, suaque potentia captiuorum manibus conferta de carcere diuinitus erepti ad portas ciuitatis eo duce peruenerunt. Quæ factò Crucis signo, Apostolicæ reuerentiæ egressum vitro ministrauerunt. Illos igitur iam fere Sole illucescente ad quoddam castellum, quod Christianorum tamamine tenebatur perduxit, ubi etiam se ab eis vocati præcipiens, cælos visibiliter conscendit. Tunc cum magno clamore aduocantes, apertis foribus intetius suscepti sunt.

Beda Presbyter. Temporibus beati Theodunri Compostelanensis episcopi quidam graue peccatum commisit, quod vix sacerdoti suo, & episcopo ausus est confiteri. Quo audito episcopus stupefactus penitentiam ei dare non audens, hominem illum cum scedula, in qua erat peccatum illud scriptum, ad sanctum Iacobum misit. Qui cum venisset illuc die festi eius, scedulam super altare posuit, flens, & rogans sanctum Iacobum, ut meritis suis deleteret illud peccatum. Interea episcopus ad missam celebrandam accessit, & scedulam illam videns cum quæreret, cur, & à quo posita esset, ibi vir ille protinus occurrit, & rei seriem cunctis audrentibus flens uarravit, literas illas aperiens, & nil ibi scriptum inueniens, peccatum illud dimissum cunctis narrantibus intellexit.

Adhuc de eodem.

C A P. XXXII.

Herbertus Sihuntinus. Anno Domini 1080, triginta viri de Lotharingia sanctum Iacobum adentes mutue seruandam virtutis fidem sibi inuicem promiserunt. Vnus tum inter eos fuit, qui hoc eis non promisit. Cum itaque ad urbem quæ *Porta clausa* dicitur incolumes peruenissent, vnum è sociis ibi ægotantem propter peccatum quod fecerunt per 15. dies vsque ad portam Riferios cum grandi labore tulerunt. Cum ille 15. diebus ab expeditis, quinque diebus agi posset tunc tandem grauati infirmum reliquerunt. Ille tamen solus, qui fidem non promisit, cum eo remansit ad pedem montis sancti Michaelis. Tunc dixit infirmus, ut eum si posset super illum montem ferret. Quem ille libenter detulit, & die declinante a vesperam infirmus migrauit. Quod videns viuis valde timuit propter imminentem noctis caliginem, & defuncti præsentiam, & gentis barbaræ ferocitatem. Sic ergo omnino destitutus ad orationem se contulit, & statim sanctus Iacobus ei in specie equis apprensus causam fletus inquisiuit. Domine, inquit, quia nox est, & mortuus ille sepeliri non potest. Tunc ille: Trade mihi hunc mortuum, & tu ascende post me super equum. Quo factò, nocte illa ante Solis ortum duodecim dietas peragentes ad montem gaudii, qui est diuidia leuca citra sanctum Iacobum peruenerunt. Ibi que sanctus viuus & mortuum, de equo deposuit, rubens viuis, ut canonicos sancti Iacobi ad sepeliendum peregrinum mortuum inuitaret, & peracta peregrinatione cum inueniret socios in vrbe, quæ dicitur Legio, eos de fracto pacto corripere, & diceret eis ex parte sancti Iacobi, quod propter hoc eorum peregrinatio nõ

De homine cuius peccatum per orationem D. Iacobi deletum est.

valeret. Et his dictis disparuit. Ille autem rediens, cum hoc inuentis sociis nunciasset, valde mirati sunt, & ab episcopo Legionis ciuitatis vt ille consecutus fuerat, super hoc pœnitentiam susceperunt.

Item de eodem.

C A P. XXXIII.

C *Alixus Papa.* Anno domini 1090. quidam Teutonici sanctum Iacobum adierunt, & in vrbe Tholosana, à quodam Burgensi hospicio suscepti sunt, quos nocte inebrians, cyphum argenteum in mantica eorum posuit, & mane exeuntes, quasi latrones inclamitans reuocauit. At illi dixerunt, vt illum puniret, super quem pecuniam suam inueniret. Illosque discutiens in mantica patris, & filii cyphum suum repperit, & sic eos, & eorum bona rapiens ad iudicium traxit. Cum ergo iudex vnum tantum ex pietate iuberet appendi, & pater pro filio, & filius pro patre vellet mori, tandem filius suspēditur, & pater tristis, & anxius ad sanctum Iacobum progreditur. Post 3. dies reuertens ad corpus filii adhuc pendentis lamentando diuertit, cumque eum lachrymosis gemitibus inclamaret, ecce filius suspensus eum blande consolari cepit dicens: Noli pater dilectissime flere sed gaude: quia nunquam fuit mihi ita bene. Nam hucusque sanctus Iacobus me sustentat, & me celesti dulcedine refocillat; quod pater audiens cucurrit ad urbem, & conuocati populi viuentem & sanum deponunt & hospitem illorum illico suspenderunt.

Anno domini 1100. Francus, quidam mortalitatem hominum, quæ erat in Francia vitare desiderans cum vxore & filio sanctum Iacobum adire disposuit, qui cum venisset ad urbem Pampiloniam, defuncta ibi vxore sua, hospes eius totam illius pecuniam cum iumento quo pueri vectabantur retinuit. Ille tamen sic penitus deolatus pueros suos humeris portans, & manibus trahens iter suum non dimisit. Cui de vrbe exeunti, & dolores tanti infortunii recitanti, vir quidam cum asino in via occurrit, & auditis casibus eius ei asinum suum ad vehendos pueros commodauit. Itaque cū sic ad intus ad sanctum Iacobum peruenisset, vigilantem in ecclesia, & oranti sanctus Iacobus apparuit, & si se cognosceret inquisiuit; cui neganti, ego sum, inquit, Iacobus Apostolus, qui tibi in Pampilonia meum asinum commodauit, & nunc iterum accommo reuertenti, & prænuncio tibi hospitem tuum, qui tua iniuste retinuit ruentem de domo sua solio moriturum, & hospites omnes ei similes bona hospitem detinentes, quæ debent dari pro remediis defunctorum: & his dictis disparuit. Peregrinus rediens cum asino, & pueris hospitem suum sic mortuum sicut Apostolus prænunciauit inuenit. Et cum lætus ad patriam peruenisset, depositis de asino pueris, Asinus ille statim disparuit.

Item de eodem.

C A P. XXXIV.

A Anno domini 1101. cum nauta quidam Frisonus nomine, nauim peregrinorum per mare duceret, quidam Saracenus Auctus nomine contra eum ad pugnam venit, volens secum omnes peregrinos in terram Moabitarum captiuos ducere. Cumque dux rates Saracenorum scilicet, & Christianorum conuenirent, fortiterque debellarent, cecidit Frisonus inter duas naues lorica ferrea, & galea clypeoque indutus in profundum maris, sed cum Dei clementia roboratus, sanctum Iacobum inuocaret, illico sanctus Iacobus in profundo maris ei apparuit, eūque per manū arripiens incolumem restituit nauī. Et protinus cūctis audientibus, ait Saraceno. Nisi hæc Christianorū nauiculā dimiseris, eorū potestati te & tuam galeā tradā. Cui ille: O heros inelyte, cur prædam meam auferre moliris, nunquid tu es Deus ma-

ris, qui nostræ genti in mari resistis? Cui Apostolus ait: Non ego sum Deus maris, sed famulus Dei maris subueniens periclitantibus ad me clamantibus tam in mari, quàm in terra. Statimque Dei virtute Saracenorum nauis valida tempestate periclitari cepit, & Christianorum puppis beato Iacobo ducente, ad locum optatum peruenit.

Anno domini 1102. cum quidam Antistes à Hierosolymis iuxta oram nauis sederet, & aperto psalterio psalleret, veniens vnda maris valida illum rapuit, cum quibusdam aliis in mari. Qui cum à nauī fere 40. cubitis super vndam fluctuantes iam distarent, & beatum Iacobum innocarent, protinus affuit, & stans super vndas siccis plantis periclitantibus ait: Nolite timere filii mei; statimque vnda maris eius imperio omnes quos male inuaserat in nauī, aperto codice etiam adhuc quo legebat Antistes minime infecto, sane restituit; & Apostolus illico disparuit. Ille autem Antistes in honore eius reponforium quoddam cum versu suo edidit.

Item de eodem.

C A P. XXXV.

A Anno domini 1104. quidam peregrinus à Hierosolymis rediens super oram nauis sedens cecidit. Cui beatum Iacobum altis vocibus imploranti, quidam socius ipsius clypeum suum ei in mari iecit dicens: Gloriosissimus Iacobus cuius auxilium inuocas, auxilietur tibi. At ille clypeo accepto beato Iacobo ducente tribus diebus & noctibus natans, nauis vestigia secutus, ad optatum portum cum aliis incolumis venit, & quemadmodum beatus Iacobus ab hora, qua eum inuocauit ante illum per capitis verticem iugiter manu tenens perrexit, cunctis enarrauit.

Anno domini 1105. Bernardus quidam in Italia captus cathenis obligatus est, & in profundo cuiusdam turris ab inimicis eiectus. Cui die nocteque continuo imploranti apparuit beatus Iacobus dicens: Veni sequere me, vsque ad Galiciam. Et disruptis cathenis eius disparuit. Illico peregrinus suspensus ad collum Boys, vsque ad turris summitatem sine humano inuamine beati Iacobi auxilio suffultus ascendit, & de sublimitate turris, quæ 40. cubitorum erat, vsque ad solum terram forinsecus saltum vnum faciens incolumis penitus euasit.

Anno domini 1105. quidam Adlobos miles Ranibertum quemdam rusticum suum sancti Iacobi peregrinum iniuste pugno in gena percussit. Qui dum percuteret dicebat: Deus adiuua me, & sancte Iacobe, statimque diuina vltione miles extorto contractoque brachio velut exanimis factus, solo prostratus à presbyteris absolutus veniam petiit ab eo dicens: Raniberte sancti Iacobi peregrine exora Apostolum, in quo confidis pro mea salute. Quod eum fecisset, miles sanatus est.

Anno domini 1106. instante gula, miles quidam velut vter vento plenus inflatus est, qui cum à nullo medico sanitatis medelam inueniret, confusus in beato Iacobo dixit. Quod si inuenire posset aliquam crusillam, quam à sancto Iacobo peregrini redeuntes afferre solent, & ex ea propriam gulam tangeret, statim remedium haberet, quod & factum est.

De eodem.

C A P. XXXVI.

A Anno domini 1107. quidam negociator volens cum mercibus ad nundinas proficisci; ad dominum terræ illius ad quam profectus erat, qui forte tunc in villa illa erat, accessit rogans, vt eum secum ad nundinas illas saluum duceret. Quod ille facturum se promisit, & fidem dedit. Sed cum illi profecti essent ille diaboli instinctu commotus, negociatorem & eius res

ni. M. d. g.
Christi.

Anni Mundi
1067.

Tempora Henrici
quinti Imper.

Tempora Henrici
quinti Imper.

Anni Mundi
& Christi.

accipiens in carcerem trahit, fortiterque constrinxit. Qui cum beatum Iacobum inuocaret, nocte quadam vigilantibus adhuc custodibus ei in carcere apparuit, & imperans, vt surgeret, vsque ad summitatem turtis eum perduxit. Quae se in tantum inclinavit, quod visa est cacumen suam in tetram deponere, a qua sine saltu, & latione descendens, solutus a vinculis abiit; custodes vero illum insequentes iuxta eum venerunt. Et non inuenientes excaecati retro abierunt.

Anno domini 1110. instante bello in Italia milites ex ciuitatibus duabus inter se dissidentibus ad certamen congressi sunt, quorum vna pars ab alia superata fugere cepit. In qua miles, quidam beati Iacobi limina petere solitus aufugiens, iamque vitae suae dissidens, beatum Iacobum inuocauit dicens: O beate Iacobe, si me ab inminentis periculo liberare dignaberis, me, & equum meum, nihil enim habeo preciosius, praesentiae tuae representabo. Tunc Apostolus inter eum & hostes, qui eum acius insequendo capere sitiebant, apparuit, & hostibus illum 6. leucis insequentibus clypei sui protectione liberauit, qui ne voti reus existeret se & equum suum qui viginti solidos medietatis monetae non valebat. Apostolo obtulit.

De pueri s.
conuersione
Iacobi & na-
tali eius festi-
uitate.

Anno domini 1108. in oris Galliae vir quidam vxore sterili filium non habens sanctum Iacobum propter hoc adiit, & rediens filium habuit, cui Iacob nomen imponens; cum esset annorum 15. cum ipso & matre adire sanctum Iacobum, & ei eum offerre proposuit. Sed in medio itinere puer aegrotans expirauit, de cuius morte parentes valde dolentes, quasi amentes totum nemus clamoribus repleuerunt. Mater autem sic sanctum Iacobum interpellauit, quod si filium ei non redderet, se viuam cum eo faceret sepeliri. Interea dum puer ad tumulum deferretur, quasi de somno excitatus reuixit. Et qualiter eum sanctus Iacobus, in sinu suo tenuerit, & iussit ei, vt cum parentibus iter ceptum perageret cunctis astantibus enarrauit.

De eodem.

C A P. XXXVII.

Hubertus Sibuntinus. Tres milites diocesis Lugdunensis ad sanctum Iacobum pergebant. Quos inueniens quaedam muliercula rogauit, vt sui miseri duplarium suum amore sancti Iacobi deportarent. Quod cum vnus eorum fecisset, & vsque ad 12. dietas a Galicia mulieris sacculum deportasset, quendam infirmum in itinere reperit, a quo rogatus equum suum ei accommodauit. Et accipiens burdonem infirmi, & sacculum mulieris, equum suum ferentem infirmum sequebatur: sed feruore solis, & labore itineris infirmatur, & remiscens, quod in multis offenderat, amore beati Apostoli infirmitatem suam vsque ad Galitiam aequanimiter tolerabat. Ibi que decumbens a suis sociis monitus est, vt more boni Christiani confessus communicari se faceret. At ille bene audiens, sed respondere non valens per triduum mutus fuit, Vnde socios suos de salute corporis & animae suae vehementer turbauit. Quarta autem die vigilantibus circa eum & mortem eius expectantibus grauitate suspirans dixit: Gratias ago Deo & sancto Iacobo, quia liberatus sum, & querentibus quid dixisset. Ex quo, inquit, decubui, volebam facere, quod moneratis: sed cum hoc cogitarem, venerunt ad me subito demones ita me constringentes, vt nihil loqui possem, quod pertineret ad salutem. Et vos quidem audiebam, sed respondere non poteram: sed modo huc intravit sanctus Iacobus ferens in sinistra manu sacculum mulieris, & in dextra baculum pauperis, quos in itinere, sic adiunxi. Burdonem habebat pro lancea, & sacculum pro parma, id est scuto, & statim quasi iratus veniens, elevato baculo fugientes demones coegit exire. Et ecce beati Iacobi gratia me liberauit, & loquelam mihi reddidit. Facite ergo venire presbyterum: quia diutius in hac vita permanere non possum. Qui cum moram faceret, v-

num de foetis admonuit dicens: Amice noli Domino tuo ammodo militare, scias enim, quod veraciter est damnatus, & mala morte proximo moriturus. Quod postea probauit rei euentus. Sepulto socio cum redissent, & illi Domino hoc dixissent, ipse se non emendans, pro somnio verba eorum duxit, sed paulopost in bello lancea cuiusdam militis transfossus interiit.

Ad huc de eodem.

C A P. XXXVIII.

Prope ciuitatem Lugdunensem iuuenis quidam peliparius patre defuncto, matrem suam proprio labore sustentans, singulis annis adire sanctum Iacobum solebat. Cum ergo diu caste vixisset, tandem quadam nocte cum quadam muliere fornicatus est. Mane autem facto, quia prius ad sanctum Iacobum ire proposuerat, cum duobus vicinis, ducens secum asinum ad sanctum ire cepit Iacobum, qui sibi quendam mendicum in via reperientes gratia societatis, & amore Apostoli secum tulerunt, ei necessaria largientes. Tunc illi iuueni diabolus in specie sancti Iacobi nocte apparuit dicens: Nosti quis sum? Cui neganti. Ego sum, inquit. Iacobus Apostolus, quem singulis annis visitare consuesti. Scias quia multum gaudebam de te, quia valde magnum bonum sperabam in te: sed nuper antequam de domo tua exires cum muliere fornicatus es, nec confessus, nec penitens hinc venire ausus es, & cum peccato tuo peregre profectus es quasi peregrinatio tua placeret Deo, & mihi. Non debet ita esse, sed quicumque propter me vult peregrinari, prius debet sua per confessionem peccata dicere, & post peregrinando eadem commissa penitere. Hic dictis daemon euauit. Tunc anxius iuuenis domum redire, & peccata sua confiteri, & sic iter reincipere disposuit. Sed statim daemon, vt prius ei apparens cogitationem talem redarguit dicens, quod peccatum istud nullo modo delere posset, nisi sibi genitalia membra secaret, & multo beatiorem, & martyrem fore si se auderet occidere. Quibus dictis, iuuenis simplex, nocte sociis suis dormientibus cultellum extraxit, & sibi genitalia amputans se eodem cultello per ventrem transfixit. Cum ergo sanguis efflueret, & ille moriens palpiteret, expectati socii accenso igne morientem inuenerunt. Et timentes crimen homicidii, mane fugientes, ipsum cum egeno relinquent. Post paululum cum eius fouea pararetur, ecce defunctus propter fluxum sanguinis extra ecclesiam positus, reuixit, & in se retro resedit, & statim circumstantes diffugiunt, & ad clamorem eorum omnes alii conuenerunt, & sic ille loqui cepit & cuncta quae illi contigerant enarrauit. Et cum praedicta dixisset adiunxit: Cum me, inquit, occidisset demones me ceperunt. Et cum me versus Romam ducerent, sanctus Iacobus post nos velociter aduolauit. Cumque pro me, & contra me diutius ad inuicem disceptassent, illo cogente venimus ad quoddam pratium, vbi beata Maria cum vniuersis sanctis ad colloquium residebat. Beatus ergo Iacobus ante eam pro me contra demones conqueritur. Et cum illa demones increpasset, iussit, vt reuinerem. Sicque sanctus Iacobus me suscepit, & hic confestim restituit. Quod cum audissent astantes eum in domo cum gaudio detulerunt. Et statim sanato, solae cicatrices loco vulnerum remanserunt. Post triduum pergens ipse cum asino, & mendico redeuntibus sociis obuiauit, & vix tandem cognitis stupentibus, quod gestum fuerat enarrauit. Et post omnes ad patriam perfecta peregrinatione rediens, hoc quod socii prius narrauerant re ipsa confirmauit. Hunc hominem, & omnia signa mortis sanctus Hugo Cluniacensis Abbas cum multis aliis vidit, & pro admiratione, hoc vt reuelatum est saepius solitum se vidisse asseruit.

Item

Item de eodem.

C A P. XXXIX.

ANno domini 1100. Quidam civis Barcinonæ vrbis cum ad sanctum Iacobum pervenisset, holum ab ipso petiit, ut deinceps à nullis hostibus detineri posset. Rediens ergo ille ad propria per Siciliam à Saracenis in mari capitur, & per fora & nundinas in 13. vrbibus paganis venditur, & emitur, & semper cathenæ quibus ligatus fuerat soluebantur 13. venditione circa crura duplicibus cathenis astrictus cum sanctum Iacobum inelamaret, apparuit ei idem Apostolus dicens: quia cum esses in Ecclesia mea tantum à me petisti liberationem corporis tui, & non animæ salutem, ideo in his periculis lapsus es. Sed quia dominus misericors est tui, misit me ad te, ut etiam nunc eruam te. Et statim Apostolo disparente, ruptis cathenis vir ille solutus per vrbes & castella Saracenorum, quandam partem cathenæ ferens in manibus in testimonium tanti miraculi ad terram suam Saracenis videntibus palam rediit. Cumque aliquis paganus ei obuians eum capere tentabat, mox visa cathena territus fugiebat. Multi etiam vrsi & leones, leopardi & dracones per deserta gradietem devorare volebant, sed statim visa cathena, quam Apostolus tetigerat recedebant. Hunc ipsum hominem cathenam in manibus ferentem, & hoc narrantem vidi ego ipse.

Anno domini 1139. vir quidam nomine Brunus de Vizeliaco à sancto Iacobo rediens nummis deficientibus egere cepit, & non habens unde saltem nummatam panis emeret, die quadam vsque ad nonam ieiunans, & mendicare erubescens, tristis & anxius valde fuit. Unde sanctum Iacobum implorans sub quadam arbore solus quieuit. Ibi paululum dormiens somniabat, quod sanctus Iacobus eum pascebat. Euigilans statim panem subcinericium ad caput reperit de quo 15. diebus in die sufficienter edebat, & altera die eundem panem in sacculo integrum inuenit.

Item de eodem.

C A P. XL.

Calixtus Papa. Nuper comes sancti Egidii Pontius nomine cum fratre suo iuit ad S. Iacobum, quo pervenientes rogauerunt Edilem, ut ante corpus Apostoli permitteret eis vigilare. Consuetudo autem erat, ut post Solis occasum ianua eiusdem oratorii clauderetur vsque mane. Qui noluit. At illi tristes recesserunt ad hospitia sua, & congregantes omnes peregrinos societatis suæ parauerunt sibi luminaria, quæ tenerent in manibus, & confortati in fide venerunt ad ianuas clausas fere 200. peregrini, & orantes dixerunt alta voce: *Sancte Iacobe, si tibi placet peregrinatio nostra, aperi nobis oratorium tuum.* Nondum verba finierant, & ecce ianua cum tanto strepitu aperta sunt, ut putarent eas in minutias fractas. Rupta sunt autem repagula, & seræ, & cathenæ, quibus obserabantur.

Quidam episcopus de Græcia Stephanus nomine, relicto episcopatu, venit ad sanctum Iacobum in paupere habitu, & ibi facta est ei cellula de iuncis, in qua die noctuque, ieiunijs, vigilijs, & orationibus intendebat. Cumque oraret quadam die, turba rusticorum iuxta cellulam eius Apostolum sic rogare cepit: *Beate Iacobe bone miles ab infantibus malis nos libera.* Quod ille audiens increpans eos dixit: O stulti rustici, beatum Iacobum non militem sed piscatorem appellate. Eadem nocte beatos Iacobus apparuit ei in veste candidissima duas claves in manu tenens, arma ferens fulgentissima, ut radii Solis, quem tertio vocans ait: *Stephane serue Dei, qui me non militem, sed piscatorem vocari iussisti, ideo taliter tibi appareo, ut scias me Deo militare. Et ut firmitus hoc credas, cum his clauibus quas manu teneo*

portis Columbræ vrbis apertis, quæ vij. annis à Fernâdo Rege Christianorum obsidione opprimitur, crastina die hora tertia intromissis Christianis eorum reddam potestati, & ita factum est.

Ortum est aliquando bellum fortissimum inter comitem Fontis Calcarie, & militem suum nomine Guilielmum; qui captus est à comite, & ante eum adductus, quem cum comes decollari iussisset, & miles clamaret: *Iacobe Apostole Dei quem Herodes Hierosolymis gladio occidit, adiua me, & libera me à spiculatoris gladio.* Ter ictum immensum nudo collo erectis ad celum manibus sustinuit, & nil læsus est. Tunc spiculator mucronem fixit in ventrem eius, quem beatus Iacobus sic hebetavit quod nec ictum eius sensit. Tunc comes iussit eum in castro suo recludi. Cui beatum Iacobum inuocanti, mane Apostolus stans apparuit dicens: *Ecce adsum quem inuocasti.* Tunc impleta est domus tanta suauitate odoris, ut omnes illi, qui ibi erant putauerunt se esse in paradiso propter odorem & lucem, quæ immensa ibi apparuit. Tunc in ipso fulgore beatus Iacobus eduxit eum coram omnibus manu tenens, & perduxit eum vsque ad extremam portam castri, custodibus quasi excæcatis, & apertis ianuis pariter vsque ad vnum milliariū extra muros pertexerunt. Tunc miles amore Apostoli accensus perrexit in Galiciam ad visitandum corpus Apostoli.

De vindicta celesti in non observantes festum sancti Iacobi.

C A P. XLI.

Hæc sunt miracula, quæ olim beati Iacobi festa nõ colentibus ultione diuina operante egerunt.

Inter Hispanos apud Tudelionum die festo sancti Iacobi, triticum rusticus tota die in area excussit, qui ad vesperascente die balneum quod iuxta idem castrum miro opere à Saraceno antiquo factum est intravit. Cūque in eo sederet, statim pellis dorsi eius ab humeris vsque ad crura balnei parietibus adhæsit, cunctisque videntibus ob transgressionem tanti festi spiritum exhalavit.

Inter Vascones apud Albinetum sancti Iacobi diem plebs colere renuens tota die operabatur, sed diuina ultione totum castrum eius nocte sequenti consumptum est igne, nec fuit qui sciret, ex qua parte progredetur ignis, sed è celo dicitur euenisse.

In Episcopatu Bisumptiensi Bernardus de Maiora hac die sancti Iacobi tritici manipulos cum carro tota die vicinis contradicentibus duxit, & ad vesperam colic operante tempestuosus ignis ac validus, è celo veniens carrum & manipulos, & boues in cinerem redegit; sed & mulieres quædam, quæ cum illo erant ab alijs superuentibus in fonte proximo deportatæ sunt, ut ignis calorem euaderent, & vix euaserunt.

Item Harduinus eiusdem villæ miles eodem die plaustrum suum cum manipulis tritici tota die duxit, sed ultio diuina bouum oculos excæcauit.

Inter Gothos prouincia Montis-Pessulani, iussu cuiusdam militis Mircoriensis rustica quædam apud villam sancti Damiani, die sancti Iacobi panem subcinericium fecit & coxit, quo allato ad mensam atque confracto, coram cunctis discumbentibus sanguinolentus apparuit. Et cum magis frangeretur magis ac magis sanguinem reiecit. *A domino factum est illud, &c.*

Hæc de libello Calixti Papæ dicta sufficiant.

De fundatione canobij Bonenallis, & eius Abbate Ioanne.

C A P. XLII.

Helinandus. Calixtus iste ordinem Cisterciensem primus in territorio Viennensi plantauit, in monasterio Bonæuallis, cuius canobii primus Abbas fuit Ioannes Lugdunensis, postea pontifex Valentinus, cuius dignitatis futuræ præsagium lætissimum fuit pul-

cherri-

cherrima que dam visio, quam idem Ioannes ante con-
uersionem suam vidit hoc modo.

Gaufridus super Apocalypsim. Cum prima nostri ordinis
Cisterciensis iaceretur fundameta, erat in ecclesia Lug-
dunensi quidam clericus honestus & honorabilis Ioan-
nes, qui rumore celebri nostri ordinis compunctus, ta-
citus secum proposuit in nostro se collegio sociandum.
Quod propositum post paucos dies subeunte alia co-
gitatione mutauit, & pro quadam recompensatione ta-
lis propositi peregrinationem sancti Iacobi aggressus
est. Qua deuote completa rediens, a domesticis gratu-
labunde susceptus est, & fatigatus ex itinere in cubicu-
lum se recepit, quiescentique mox affuit in visu Deus
noster Iesus Christus cum duobus Apostolis beatis Pe-
tro & Iacobo. Quorum Petrus in manu librum tene-
bat, quem precepit Dominus aperiri, erat autem scri-
ptus aureis literis, continens nomina predestinatorum.
Iustus ergo Apostolus cepit legere, & cum ibi legeret
nomen Ioannis illius, *Tolle, ait Dominus, tolle, dele eum,*
dele, quia mentis futurum promiserat, & resisit a promisso.
Accedens autem propius beatus Iacobus, & obsecrans
dicebat: Domine, meus est peregrinus, ne deleas ob-
secro nomen eius; cui Dominus. *Meus, inquit, non pe-
regrinus, sed eius esse debuerat.* Nonne maius est ciuem
esse meum, quam tuum peregrinum? Apostolus au-
tem Iacobus persistens in supplicatione. Ne deleas, in-
quit, Domine piissime, ne deleas cum obsecro, ego ti-
bi pro eo fideiubeo; faciet, quod proposuerat. Et Do-
minus ad eum: Quando faciet? Apostolus autem: In-
fra quindecim dies. Excitatus ad hæc verba Ioannes
suo prostermitur, & fideiussori suo cum vberissima la-
chrymarum effusione gratias egit dicens: Faciam pror-
sus, Apostole sancte faciam, quod tam misericorditer
pro me pollicitus es. Non multo post fletum magnum
iterum obdormiuit. Iterumque Dominus cum duobus
Apostolis predictis affuit iussitque iterum librum ape-
ri, in quo audiuit idem Ioannes beatum Petrum le-
gentem. *Murennas aureas faciemus tibi, vermiculatas argen-
teas.* Mox Ioannes surgens, & praxitum diem praxuens
adimpleuit votum. Hic fuit primus Abbas cœnobij Bo-
nualis, & post ecclesie Valentine Antistes, cuius vita
& mors multis meritis, & miraculis claruit. Plane me-
rito Israelitis improperatur, quod in Egyptum corde
redierint, quando iste Ioannes, qui a Cistercio corde re-
siliabat, iustus est deleri de libro vite. Simulque conside-
randum nobis quanta deuotione sanctorum nobis im-
ploranda sint suffragia, qui tam amicitabiliter spondent
pro nobis, & tam efficaciter intercedunt.

*Qualiter Northbertus Præmonstratensis factus est
Archiepiscopus.*

C A P. XLIII.

Chronographus. Calixto Papa defuncto, successit Lam-
bertus, qui & Honorius Ostiensis episcopus; ad
quem proficiscens pater Northbertus, & ab eo honori-
fice susceptus, & quæ flagitabat digne consecutus, Par-
thenopolis se futurum episcopum diuinitus agnouit, &
rediens cum in die Pasche apud Herbipolim in populi
frequentia Missam celebraret, cæca mulier, ipso post
sumpta mysteria in oculis eius sufflante, visum recepit.
Vnde quidam diuites compuncti se & sua Deo reddide-
runt, & ecclesiam ibidem ædificantes, diuino cultui per
manum predicti patris eam mancipauerunt. Inde Præ-
monstratum rediens in ecclesia beati Martini, quæ sita
est in suburbio Lauduni, quendam de suis dominum vi-
delicet Gualterum Abbatem primum consecrari fecit:
cuius industria Deo cooperante eadem ecclesia tam in
temporalibus, quam in spiritualibus intantum est in breui
multiplicata, vt famam bonæ opinionis, & propagines
sanctæ plantationis in exteras ac longinquas iam exten-
derit regiones; videlicet in Neruiam, in Flandriam, in
Angliam, in Vuasconiam, in Gothiam, in Hispaniam, in
Burgundiam. Defuncto autem Parthenopolis ciuitatis Ar-
chiepiscopo, Northbertus eligitur, & regali prosequente

continentia ad præfatæ vrbis prouehitur sacerdotium.
In Præmonstratensi autem ecclesia successorem sibi
Hugonem, qui ab initio paupertatis suæ socius fuerat,
ordinari fecit Abbatem. Denique Northbertus Archie-
piscopus, vir potens in opere & sermone, multorum mo-
nasteriorum fundator, & sanctæ religionis eximius pro-
pagator; Innocentij Papæ catholici æquissimus fautor,
Petri verò scismatici iustissimus execrator, cum Impe-
ratore Lothario ab expeditione Italica regressus, in ci-
uitatem suam. Non multo post infirmitate corripitur, &
in ea per spacium quatuor mensium laborans, episcopa-
tu sapienter ac fideliter administrato per annos octo,
astantibus fratribus data benedictione moritur. Cum
autem de sepultura inter clericos maioris ecclesie, & fra-
tres sanctæ Mariæ contentio fieret; res ad Imperatorem
delata est, & ex eius præcepto in ecclesia sanctæ Mariæ,
cum filiis ac fratribus, quos in Christo genuerat, &
Christo educauerat sepultus est, cuius exitus in Christo
dormitio 8. idus Iulij.

De miraculosa victoria Christianorum ex Saracenis.

C A P. XLIII.

PRæterea anno Domini 1124. Balduinus Rex Hie-
rosolymorum a Saracenis præuentus capitur. Qua
de re mæte excedentes vndiq. versum euocati ad 40000.
conglomerantur, vt Christianos a finibus suis extermin-
ent, & apud Acalon impedimenta sua commendant.
Christiani verò in arcto positi, nihil spei nisi Deum ha-
bentes, exemplo Niniitarum vtrique sexui ieiunium
indicunt, & pueris etiam lactibus infantibus, vniuerso
quoque pecori pabula negantur. Dies pugne indicitur.
Proceedunt Christiani cum milibus & pedibus vix ad
tria millia æstimati; principes gradiuntur in fronte. Pa-
triarcha pro vexillo ferens crucem Christi. Abbas olim
Cluniacensis Pontius proferens lanceam transfixam in
latere Christi. Episcopus Bethleemites ferens in pixide,
lac beatæ Mariæ virginis. Saraceni verò quaque versum
effusi ex omni latere in orbem circuncingunt Christia-
nos, ne quis possit euadere. Dum ita in promptu herent
Christiani, vident Deo auspice sibi splendorem scisso
aere super paganos subito cecidisse, sed non prosperum,
sed satis nocuum, quamuis hunc ipsi Saraceni non vi-
derint. Illico enim omnium virium robore enervati pas-
sim fugientes cæduntur non solum a viris, sed etiam a
pueris, & sceminis. Perierunt in bello septemmillia, sub-
mersi sunt in aquis quinque millia. Omnes verò Chri-
stiani incolores reuerti, summum & dulce epinichium
reboant Deo in excelsis.

De cæteris miraculis illius temporis.

C A P. XLV.

ANno Domini 1125. hyems solito acerbior, & ag-
gestu nimis sepius decidentis nimis horrida, & im-
portuna fuit. Multi enim pauperes infantes, & mulieres
nimietate frigoris defecerunt. In multis viuarijs pisces
absorpti sub glacie perierunt. Glacies enim adeo spissa
erat & valida, vt vehicula onusta super eam ducerentur,
& quasi super solū equitaretur. In Brachbanto anguille
innumerabiles propter glaciem a paludibus exeuntes,
quod dictu mirum est, in fenilibus latuerunt. Sed ibi et-
iam præ nimietate frigoris deficientes putruerunt. Mor-
talitas quoque animalium maxima fuit. Hyemi succes-
sit intemperies aeris, nunc niue, nunc pluuia, nunc gelu,
alternatim satis noxia vsque in medio Martio. Postea
diutino frigore, & pluuia, aerisque inconstantia, vix tan-
dem arbores floruerunt. Maio mense, vix tandem ter-
ra herbarum & graminum reuiguit virote. Imber verò
singulis mensibus assidue deciduus sata agrorum penè
absorpsit: Nam siligo, & auenæ prouentum suum sa-
tis sunt ementitæ: multi quoque facto igne adurantur.

*Fit Partheno-
polis episco-
pus.*

*An. Ch.
1124.*

*Mira Paga-
norum con-
trictio & ca-
des.*

*An. Ch.
1125.*

Tyrus à Christianis capta & Christianis peris subiugata.

Tyrus Hebraea lingua Sordida, vrbs Phenicis maxima, & antiqua in corde maris sita, Sidoniorum coloma, negociatio maris, emporium totius orbis vaticinio prophetarum celebrata, & carminibus Poëtarum inelyta, olim quidē insula, sed à Nabuchodonosor, vel ab Alexandro propter expugnationem multis in breui freto aggeribus comportatis, terræ continēs facta, pridem à Nabuchodonosor expugnata, & partim captiuata, & postea ab Alexandro penitus destructa, vsque ad solum & disrupta; sed iuxta Prophetas post 70. annos reaedificata, & in antiquum statum restituta, nostris modo temporibus in fine mundi à Christianis terra matique obiecta capitur, & Christi imperio subiugatur.

Adhuc de eodem, & de morte Henrici Imperatoris.

C A P. XLVI.

ANno sequenti hyems fuit asperissima, sex hebdomadis continua, & valde noxia. Fames valida, vbi que magna vtriusque sexus multitudine pereunte.

In Albania ignobilis muliercula monstrum bis gemini corporis est enixa auersis vultibus, & corporibus sibi coherēs, ante quidē, effigies hominis integra, corporisq; membrorum ordine distincta; retro verò facies canis similiter corporis, & membrorū proprietate integra.

In Brachbanto villa Nerisca alia mulier enixa est quatuor masculos in vno partu.

In Gemblacensi parochia, dum paterfamilias Dominica die mixturam segetum præ penuria famis moleret in vsus familiar, subito iusta Dei indignatione arsit farina cum putoris nigredine, ad exemplum posteris, ne quis præsumat simile.

Henricus Imperator Mathildem Henrici Regis Anglorum filiam accepit vxorem, quam tamen postea dimisit. Ipse autem (vt fertur) à quibusdam nusquam comparuit.

Post hæc ipsa Mathildis Gaufrido comiti Andegauensi nupsit, ex qua Henricum primo ducem Morthmanix, post Regem Angliæ procreauit. Alibi vero legitur, quod hic Henricus Leodij Pascha domini celebravit. Inde Aquis contendens morbo dracunculi, qui sibi erat natiuus molestari cœpit; propter quod & ibi aliquot dies remoratus est. Deinde quasi Pentecosten celebraturus Ultraiectum venit. Et tandem feria 5. in Penthecoste vitam cum regno amisit. Corpus eius eiectis intestinis sale respersum Spiræ relatum est.

De hoc autem Imperatore quædam dicuntur, quæ fabulosa esse didicimus. Fertur namque quod se quasi mortuum hincerit, & occulte suorum præsentiam fugiēs peregrinationem aggressus fuerit, & ad vltimum monachus Cluniaci factus fuerit. Reuera autem, vt dicitur quidam erat valde similis eidem Imperatori, & viribus corporis plurimum valens, qui monachatum Cluniaci suscipiens, Henricum Imperatorem se esse firmissime asserbat.

Rex Hierusalem Balduinus data redemptione à Saracenis dimittitur.

De magistro Hugone Parisiensi, & scriptis eius.

C A P. XLVII.

Hugo de S. Victoris scientia clarus.

EX chronicis. Flocebat tunc temporis venerabilis Hugo Parisiensis S. Victoris canonicus, religione & scientia literarum clarus, & in 7. liberalium artium peritia nulli sui tempore secundus, qui inter multa quæ utiliter scripsit etiam librum de sacramentis valde necessarium duobus voluminibus comprehensum edidit. In cuius libri volumine secundo quiddam mirabile intertextum est, quem diabolus in specie S. Iacobi apprensus ad hoc seduxit, vt propria manu se interficeret. Cumque eum diabolus secum traheret S. Iacobus superueniens eripuit eum de manu illius, & multa ei ostendens ante

iudicium Dei statuit, atque, vt denuo vitæ redderetur obtinuit.

Petente autem Rege Ludouico explanauit Hierarchiam S. Dionysij martyris, multis obscuritatibus plenam.

Author. Scripsit etiam, & idem Hugo, & alia plurima opuscula scilicet Didascalon li. 5.

Super Ecclesiastem, homel. 15.

Super lamentationes Hieremix li. 1.

Super Hierarchiam Dionysij angelicam, li. 1.

De arca animæ, li. 1.

De virtute orandi, lib. 1.

De institutione nouitiorum, li. 1.

De arca Noë, li. 5.

De anima Christi, li. 1.

De perpetua virginitate B. Mariæ, li. 1.

Expositionem super Magnificat, li. 1.

Super. *Tota pulchra es*, li. 1.

De sacramentis, li. 2.

Item notulas super quosdam versus Psalmorum, & alia plura opuscula, de quibus hæc pauca quæ sequuntur excerpti in hunc modum.

Documentum eius de oratione.

C A P. XLVIII.

Hugo in libro de virtute orandi. Quo studio & quo affectu à nobis orandus sit Deus ex nostra miseria, simul & eius misericordia considerare possumus. In consideratione misericordie nostræ discamus quid nobis necesse sit petere; in consideratione misericordie Dei nostri quo desiderio debeamus postulare. Cogitemus quam sit breuis vita nostra: quam via lubrica: quam mors incerta. Cogitemus quod lugentes in hanc vitam intrauimus, cum dolore petransimus, cum luctu exituri sumus. Vt autem prætermittamus mala ea, quæ omnes communiter homines opprimunt, qualia estimamus esse secreta pericula singulorum, quorum sibi quique conscij sunt, si cogitare quisque voluerit, quæ ab ineunte ætate mala fecerit, quæ sustinuerit. Quotiens pro amore vitæ eius frustra desudauerit, quotiens in laboriosis conatibus fallaces exitus inuenerit, & post longos discursus requiem necdum vllam adeptus sit, cognoscat quid de hac vita iudicare possit. Cum autem vitæ huius ærumnam considerat, etiam quæ sit patriæ celestis suauitas atque dulcedo attendat, & perpendat quid inuenerit, quid perpenderit, vt ex utroque intelligat quantum sibi in hoc exilio lugendum sit. Hinc enim Salomon dicit: *Qui addit scientiam, addit & dolorem, quia quanto magis homo mala sua intelligit, tanto amplius suspirat & gemit.* Postremo superest vt in memoria malorum nostrorum etiam misericordie Dei recordemur, quia fiducialius in futuro eius miserationes requiramus; si quemadmodum in præterito nostri misertus sit cogitemus. Reuocemus ad memoriam bona quæ tribuit, & quod in periculis sæpe constitutos elementer eripuit, nec vnquam peccatis nostris quo minus miseretur vincit potuit. Oblitos sui de se admonuit, auersos ad se reuocauit, venientes ad se benigne suscepit, penitentibus indulsit, perseverantes custodiuit. Meditatio namque assidua conscientiam, conscientie compunctionem, compunctio autem deuotionem parit, deuotio vero orationem perficit. Scientia est quædo homo ad cognitionem sui illuminatur. Compunctio est, quando ex consideratione malorum suorum cor interno dolore tangitur. Deuotio est, pius & humilis affectus in Deum, qui ex compunctione generatur. Tercitus enim magnitudine malorum suorum animus, & diffidens de proprijs viribus, ad Deum se conuertit, & tanto ardentius patrociniū illius expetit, quanto sibi nihil extra Deum relictum esse videt in quo confidere possit. Deuotio igitur est conuersio in Deum pio & humili affectu. Humilis enim est ex conscientia infirmitatis suæ, pius ex consideratione diuinæ clementiæ.

hæc

Hæc in fe tres principales virtutes habet, Fidem, Spem, Charitatem. Neque enim homo per deuotionem fe ad Deum conuerteret, nifi & crederet fe ab eo faluari pof- fe, & fperaret eum mifereri velle. Postremo nifi cum pluf- quam mala fua diligeret, nequaquam illa fugiens refu- gium fibi in ipfo eligeret. Nihil ergo aliud eft oratio quam mentis deuotio, idelt conuerfio in Deum per- pium & humilem affectum, Fide, Spe, & Charitate fub- nixa.

De fpeciebus orationis.

C A P. XLIX.

Tres funt fpecies orationis, fupplicatio, poflulatio, infinuatio. Supplicatio eft fine determinatione pe- titionis humilis, & deuota precatio. Poflulatio eft de- terminatæ petitionis certa narratio. Infinuatio eft fine petitione per folam narrationem voluntatis facta figna- tio.

Tria funt genera fupplicationum, captatio, exactio, pura oratio. Captatio eft, quod fit ante poflulationem ad præ- parandum & inclinandum animum auditoris. Quod tri- bus modis facimus. Primo cum aliquid dicimus, quod perfonam vel caufam noftram commendet fiue meritum noftrum fiue infirmitatem, fiue aliud enumerando. Se- cundus modus eft cum aliquid in laudem eius proferi- mus, quem oramus, per quod apud animum noftrum eum charum & acceptabilem elle lignificamus, vt noftra charitate viciffim eius dilectionem mereamur. Tertius eft cum aliquid dicimus per quod apud animum audi- toris caufa aduerfarij noftri fiue perfonam deprimitur, vt odio potius, quam amore digna videatur. Exactio eft pofl- factam poflulationem, quando auditorem (ne petiti- noftra apud eum in obliuionem veniat) quadam inflan- tia memorem facimus. Hoc genus quam apud homines importunum videtur, tam apud Deum gratum, atque lau- dabile eft. Pura oratio eft, quando ex abundantia deu- otionis mens ita accenditur, vt cum fe ad Deum poflula- tura conuertit, præ amoris eius magnitudine etiam pe- titionis fux obliuifcatur. Inter hæc tria fupplicationum genera infimum lo cum captatio, medium exactio, fu- premum & excellentiffimum pura oratio obtinet: quia ca- ptatio timorẽ, exactio fiduciam, pura oratio perfectum amorem habet, ita vt pura oratio magis in iubilum con- uertatur, & appropinquet Deo, perueniat citius, & effi- caciùs obtineat. Poflulatio eft determinatæ petitionis incerta narratio. Hæc tribus modis fit, obfecrando, ro- gando, fimpliciter poflulando. Obfecratio eft, quando vehementior neceffitas deuotius precibus inliftere cogit. In mediocribus caufis rogamus, in minimis fimplici- ter poflulamur. Excellentiffimum eft obfecrare, me- dium rogare, minimum fimpliciter poflulare. Infinuatio eft etiam fine petitione per folam narrationem volunta- tis facta fignatio. Hæc quoque tribus modis fit: timore, fiducia, & contemptu. Timore fit, quando magna eft caufa, quam agimus, vel perfonam quam rogamus, fiue illud: Domine fi fuiſſes hic frater meus nõ fuiſſet mortuus. Ro- gare enim voluit, vt Dominus fratrem fuum mortuum fufci- taret, fed quia pro magnitudine caufæ, & pro reuerentia perfonæ extimuit, infinuare potius, quã poflulare elegit. Dixit vnde voluntas intelligeretur, & temeritas non re- prenderetur. Fiducia fit quãdo, vel de facilitate caufæ, vel de beneuolentia perfonæ confidimus. Et ideo patet de- fiderium noftrum exprimere negligimus, quia nos obtinere poſſe ſola infinuacione ſperamus, ſicut eſt il- lud: Vnum non habent. Contemptu, quando caufa vilis eſt, vel perſona, quæ rogatur humilis, quæ omnino ab oratione diuina excluditur, apud homines autem maxi- me ſuperbos & potentes maximo ſtudio exercetur. In- ſinuatio ex fiducia perfectis conuenit, ex timore inci- pientibus, ex contemptu malis.

De quibusdam pſalmis, qui non videntur ad oratio- nem pertinere.

C A P. L.

Quoſdam mouere ſolet, quod in orationibus no- ſtris illos etiam nonnunquam pſalmos, qui vel petitionis verba non habent, vel ad noſtram petitionem non pertinent decantare ſolemus. Ecce enim, inquit, Deum pro indulgentia peccatorum noſtrorum deprecari volumus, quid nobis ad hoc prodeſt? Si vel, quare fremuerunt gentes, vel Attendite popule meus, vel alium huiufcemodi decanta- mus. Sed quiſquis ſupradictas orationis ſpecies diligen- ter perſpexerit, qualiter etiam iſta in orationibus dicta valeant facile diſcernit. Dicamus igitur omnes illas ſcri- pturas ſiccirco vtiliter debere & cõuenienter poſſe inter vota precum noſtrarum ab orantibus recitari, vt in no- bis affectum piæ deuotionis excitant, & cor noſtrum, vel narrando laudem Dei ad eius amorem prouocant, vel noſtram commemorando miſeriam ante conſpectum eius nos humiliant, vel malitiam aduerſariorum noſtrorum exaggerando, & vtilem nobis ſollicitudinem & fiduciam coram ipſo amplioſorem præſtant. Siue igitur laudem Dei in bonitate & potentia, ſiue miſeriam noſtram in infir- mitate & culpa noſtra, ſiue malitiam aduerſariorum no- ſtrorum in tyrãnide eorum, & aſtucia ad exercitacionem mentis, & augmentum bonæ deuotionis orantes com- memoremus, nihil impetum facimus, ſed per pium affe- ctum quem in nobis verba excitant vbique orantes fu- mus. Vnuſquiſque ergo cum in oratione, vel pſalmos, vel alias quaiſcunque ſcripturas decantat, diligenter cõ- ſideret, cui affectui deſeruiant, & ad illum affectum toto niſu cor ſuum excitet, ad quem id quod loquitur magis pertinere videt, ſicque per intelligentiam verborum in maiorẽ deuotionẽ affectum accedet. Certe videmus adu- latores qualiter ſe erga illos à quibus aliquid expetunt, deuotos ſimulant, & nos precibus noſtris præueniamus faciem domini, & vt mereamur obtinere, quod petimus, non ſimulatam deuotionem, ſed veram charitatẽ offe- ramus. Beatificemus amicos domini noſtri, indignemur inimicis eius. Laudemus in eo potentiam, pietatem, ſa- pientiam, æquitatem. Item narremus ei miſeriam no- ſtram, confiteamur ei culpã noſtram, offeramus ei obe- dientiam noſtram. Dicamus & credamus alium nõ eſſe per quem poſſumus eripi, per quem ſperemus liberati. Item oſtendamus ei aduerſariorum noſtrorum dæmo- num, & peruerſorum hominum malitiam, crudelitatem, iniquitatem, tyrannidem, quod ei aduerſantur, qui nos perſequuntur, quod nobis hoſtes ſunt, qui ei contra di- cunt, quod odimus, quæ odit, quod diligimus, quæ dili- git, malle nos propter eum odia inimicorum eius perpeti, quam contra eum habere pacem eorum.

De ſcientia recte viuendi.

C A P. LI.

Item in libro de inſtitutione nouitiorum. Scientiam recte viuendi & honeſte comparare ſibi oportet hominem, partim ratione, partim doctrina, partim exemplo, partim meditatione ſacrarum ſcripturarum, partim aſſidua in- ſpectione operum, ac morum ſuorum. Ratione quidem hoc modo. Debet ſiquidem homo diligenter conſiderare, quid liceat, & quid non: quid de- ceat, & quid nõ, in omni actu, & in omni loco, & in om- ni tempore erga omnem perſonam. In omni actu, hoc eſt qualiter ſacra & diuina myſteria impleri oporteat: qua- liter humana officia, quæ ad vſum pertinent corporis exercere conueniant, vt ſemper ſibi ſit parcus, & pro- ximo promptus, & Deo deuotus. Non ſolum autẽ quid agat, ſed etiam in quo loco quid agere debeat conſide- ret, neceſſe eſt. Alius eſt modus ſe habendi in eo loco, vbi Deus adoratur, alius in eo vbi corpus reficitur, alius in eo qui locutioni deputatus eſt, alius in eo vbi ſilen- tium cuſtoditur, alius deniq; in ſecreto, alius in publico.

Pſal. 2: Pſal. 77.

Cur orantes legimus in- terdum ea in quibus nulla petitionis ex- primuntur verba.

Quantum graue ſit Deo ſeruens oranti aſſe- rit.

Captanda à Deo beneuo- lentia modus.

Quibus mo- dis inueniatur recte viuendi ſcientia.

Quid in om- ni actu agen- dum.

Quid in sin-
gulis locis a-
gendum; &
quid singulis
temporibus.

Et quamuis in nullo loco homo disciplinā desererē de-
beat, diligentius tamen, & magis sollicitē ibi conser-
uanda est, vbi vel neglecta pluribus generat scandalum,
vel custodia bonæ imitationis exemplum. In nocte se-
cum debent esse homines, & aut fessa membra somno
reficere, aut orationibus, vel meditationibus sanctis in
silentio animum exercere. In die verò de secreto suo in
vnum coeunt, & ad rursus videndos se, & imitandos
ostendunt. Ante cibum sumptum magis hilares nos esse
conuenit, ne ipsa nostra abstinētia grauis, & molesta
videatur. Post verò magis modestos, & tacitos, ne per
gulæ vitium erapula nos inflammasse putetur. Quantum
vero decoris addit diebus festis quies vacationis, tantum
ornamenti confert diebus cæteris studium boni operis.
Itaque carnales quidem mentes, ne vel in istis in bono
opere se exercent pigritia ligat.

Qualiter homo se habere debeat ad proximos.

C A P. LII.

Quid erga
singulas per-
sonas agen-
dum.

Discretio personarum quantum quidem pertinet
ad dilectionem secundum meritum, quantum ve-
rò ad venerationem secundum ætatem & officium ha-
benda est. Meliores diligere, superiores honorare debe-
mus: quia par est contumacia siue in eo, qui propter in-
feriorem gradum in homine virtutē despicit, siue in eo,
qui propter inferiorem vitam gradum superiorem con-
temnit. Istis ergo honor, illis amor impēdatur, sic tamen,
vt honor istorum sit voluntarius, & illorum amor vene-
randus. Reuerentia enim sine amore magis seruilis est,
& amor sine reuerentia puerilis iudicari debet. Sex de-
nique modis discretionem personarum habēdam ex his
colligimus; tribus secundum dignitatem, & tribus secū-
dum conuersationem. Secundum dignitatem superiori-
bus obediētiam, timorem, obsequium, & venerationem
debemus exhibere, cum æqualibus pacem, & concordia
custodire, inuicem obsequio, beneficio, & honore præ-
uenire. In omni actione & verbo superiore locum eis
tribuere, & si quādo fortassis in aliquo negotio eos præ-
ire cogamur, cum omni humilitate & reuerentia, quæ
facienda sunt non præcipere, sed demonstrare. Et si eos
præcedere contigerit cum alacritate & deuotione quasi
ex necessitate subiecti obedire. Inferioribus semper be-
neficium & auxilium impendere, nunquam impropera-
re, sine contumelia corripere, sine superbia gubernare,
sine crudelitate castigare, cum pietate fouere, venerationem
non exigere, societatem atque qualitatem amare. Maioribus per timorem subdi, æqualibus per charita-
tem obsequi, minoribus per humilitatem coæquari. Præ-
cipientibus parati, obediētibus modesti, maledicentibus
taciti, laudantibus verecundi. Item secundum con-
uersationem superioribus quidem in omni loco, & in
omni opere, & sermone exhibere studeamus reuerentiā;
& quicquid egerint, aut vbiq; fuerint virtutis exem-
plum imitemur, quodammodo taciti, tamen consortium
cooperandi nunquam præsumamus expetere. Negli-
gentes verò & maximè eos quorum opera, vel studia re-
prehensione digna apparent, tali nos cautela declinare
oportet, vt & fugiamus, quod faciunt, & tamen non iu-
dicare præsumamus quod sunt. Cogitemus in eiusmodi
nobis neque dari exemplum neque permitti iudicium,
quia fortassis hoc in eis ignorantia siue infirmitas excu-
sat, quod si à nobis fieret excusationē non haberet. Cum
medijs & æqualibus tanta nobis pacis & concordie ser-
uandæ diligentia sit, vt in nullo vnquam negotio, quan-
tum in nobis est, fraterna dilectio perturbetur. Studeamus
iniuriam eis nunquam aut molestiam inferre, illa-
tam vero propter amorem fraternæ charitatis æquo ani-
mo sustinere, nihil contentio se aut arroganter contra
eos agere, sed parati semper in omni opere & pertinaci-
ter insistentibus cedere, & laborantibus libenter subue-
nire. Et quia inter pares nonnunquam peruersa quædam
virtutis æmulatio esse solet, operam nostram neque ingeramus
nolentibus, neque petentibus subtrahamus, quia in vtroque

liuoris suspicio esse potest. Si quando autem in aliquo forte
negotio laborantibus opem ferre cupimus, tanta hoc
humilitate & mansuetudine faciendum est, vt ipsi
ipsis manifestum sit, quod non excellentiam operis, sed
consortium quæramus laboris.

Qualiter habere se debeat in seipso.

C A P. LIII.

Cæterum quantum pertinet ad nos summo opere ni-
tendum est, nequando vel in labore minus pa-
tientes, vel in obedientia præceptorum minus alacres,
vel in charitatis operibus exequendis minus inueniamur
feruentes. Spiritualis doctrinæ studium non litigan-
tes sed auscultantes requirit, sicut per Moysen dicitur:
Audi Israel & tace. Et sicut Iacobus admonet dicens:
*Sit omnis homo velox ad audiendum, tardus autem ad loquen-
dum & cætera:* quia qui linguam suam à multiloquio
compescere non vult, non poterit animum suum diu à
furore iracundiæ custodire. Sed dum præ alijs superbe
sapientes videri volumus, erubescimus, vel nostram
ignorantiam ab alijs argui, vel aliorum sapientiam quasi
ad nostram depressionem approbati: sic nonnunquam
contra nostram conscientiam; vel nostrum errorem im-
pudenter defendimus, vel alterius veritatem malitiose
impugnamus. *Hæc est sapientia huius mundi quam idem A-
postolus carnalem vocat & diabolicam, quæ versuta est & ma-
ligna,* illas solummodo astutiæ vias exquirens; quibus
possit suum errorem tegere, & alienam veritatem quam-
uis manifestam in opinione stultorum & insipientium
hominum deprauare. Sed non talis sapientia, quæ de-
sursum venit, quæ nescit etiam semetipsam contra ver-
ritatem diligere, semper parata; vel bonum, quod habet
non habentibus humiliter impendere, vel bonum ab
habentibus libenter petere, vel malum quod sustinet,
cum alijs & coram alijs veraciter accusare. Et ipsa do-
ctrina veritatis tales auditores amat, nec erubescunt ma-
gistros habere omnes à quibus discere possint, quod
ignorant, qui benedicta omnium libenter approbant,
errores vero alienos irrumperere student, vel modeste
corripere, vel prudenter dissimulare. Qui denique stu-
dium scientiæ morum disciplina exornat, sicut cera nisi
prius emollita fuerit, formam non recipit, sic & homo
quidem per manum actionis alienæ ad formam virtutis
non flectitur, nisi prius per humilitatem ab omni elationis
& contradictionis rigore molliatur. Neque enim
per exemplum alterius aliquando in melius reformari
poterit, qui adhuc per elationis vitium & bona aliena
oppugnat, & sua mala defendit. In lectione diuina prius
debetis quærere, quod mores vestros ad virtutem in-
struat, quam quod sensum acuat ad subtilitatem, magis-
que velle informari præceptis scripturarum quam quæ-
stionibus impediri. Cum igitur diuinas scripturas legi-
tis, solerter perpendite quid ibi dictum sit ad excitan-
dum in vobis amorem Dei, quid ad contemptum sæcu-
li, quid ad cauendas insidias inimici, quid disciplinam in
opere, quid humilitatem in cognitione, quid obedi-
entiam in præceptis, quid patientiam habere in diuersis do-
ceat. Et hanc ipsam sapientiam quam pro virtute liben-
ter despicitis, melius postmodum per virtutem inueni-
tis. Sæpe opus, quod bona intentione inchoari creditur,
tanto citius hominem in deceptionis laqueum præcipi-
tat, quanto de intentionis suæ principio securus finem
actionis non obseruat, & imprudens quasi via plana ad
foueam currit, quia videt quid faciat, sed quid factum
suum sequi debeat non attendit. Propter quod circum-
spectio homini vbiq; necessaria est, qua sollicitè at-
tendat, quid agat, quid agere debeat, si id quod facien-
dum est faciat, si quantum & qualiter faciendum est fa-
ciat, si bono operi malum aliquod non admisceat, si al-
terius bonum vt suum diligit, si suum vt alterius ma-
lum reprehendat, quantum ad bona agenda solito constantior,
si in

Quales se
debeant ex-
hibere qui
per doctrinam
proficere vo-
lunt.

Deut. 6.
Iacob. 2.

Iacob. 2.

Pulchra se-
mper.

Quid in se-
ra scriptura
mudandum.

si in aliquo opere suo infidijs inimici supplantatus sit, qualiter demum per iudicium tranfacte deceptionis futuram illius fraudem cauere possit.

De disciplina membrorum in generali.

C A P. LIIII.

Disciplina est membrorum omnium motus ordinatus, & dispositio decens in omni habitu & actione. Disciplina est compes cupiditatis, malorum desideriorum carcer, frænum lasciuie, elationis iugum, vinculum iracundie, quæ domat intemperantiam, leuitatem ligat, & omnes inordinatos motus mentis atque illicitos appetitus suffocat: sic enim de incôstantia mentis nascitur inordinata motio corporis. Ita quoque dum corpus per disciplinam stringitur, animus ad constantiam solidatur, & paulatim intrinsecus mens ad quietem componitur, cum per disciplinæ custodiam mali motus eius foras fluere non sinuntur. Integritas ergo virtutis est, quando per internam mentis custodiam ordinate regantur membra corporis, sed qui statum mentis perdit, foras in inconstantiam motionis defluit. Vnde per Salomonem dicitur. *Homo apostata &c.* Liganda ergo sunt foris per disciplinam membra corporis, vt intrinsecus solidetur status mentis, quatenus dum vndique exterior custodia interiori mobilitati coercendæ opponitur, tandem mens ad pacem stabilem in semetipsa colligatur. Omnium namque vitiorum motus disciplina coercet, & quantum mala desideria foris coercendo comprimit, tantum per eam bonum desiderium interius conualescit. Paulatimque eadem virtutis forma per consuetudinem mentis imprimitur, quæ foris per disciplinam in habitu corporis conseruatur.

De disciplina seruanda in habitu.

C A P. LV.

Quatuor sunt præcipue in quibus conseruanda est disciplina. In habitu, in gestu, in locutione, in mensa idest in comestione. In habitu quinque modis; in genere, & qualitate, in colore, & formatione, & coaptatione vestimentorum. In genere scilicet ne sint nimis preciosa. In qualitate ne nimis sint subtilia vel mollia. In colore ne nimis nitida, siue quolibet alio modo supra quam disciplina & propositum religiosæ conuersationis expetit fucata. In formatione vt sint decenter & religiose composita, idest, ne nimis magna aut dependentia aut fluxa, ne nimis stricta siue quolibet alio modo secundum sæculi vanitatem decorata. Coaptatio ad modum portandi pertinet. Nam sunt quidam stulti, qui stultis placere cupientes quodam artificio vestimenta sua circa collum componunt. Alij vero maiori scurrilitate ridiculo se transuertunt. Alij autem, vt pompam de se faciant explicant ea, & quantum possunt lacus distendant. Alij temere corrugata in vnum colligunt, alij contorquentes & complectentes inuoluunt, alij toto conamine stringentes & findentes ea omnia corporis sui lineamenta in verecundissima quadam turpitudine aspicientibus numeranda exponunt. Alij iactando & ventilando pannos suos leuitatem mentis suæ ex ipsa habitus sui mobilitate ostendunt. Alij incedentes sinuose firmitate terram verrunt, & limbis dependentibus immo retro consequentibus caudis in similitudinem vulpium vestigia obducunt, qui vt ostendant se de numero illorum esse de quibus dicit Psalmista: *Non sic impij non sic, &c.* Quocumque perrexerint quasi turbo tempestatis puluerem concitant, & ipsi filij tenebrarum illud lumen foris oculis hominum subtrahunt, quod intus cæcitate mente perdidit. Tædet me omnia vanitatis concilia numerate, in quibus stulti & vecordes mulieribus immo metetricibus studia sua auferunt, & tanto dedecore, quanta superstitione cum habitu penè sexum mutau-

runt, sed gratia Dei omnes qui modo in religione cõstituti talibus studet, & per hoc hominibus placere cupiunt, omnibus hominibus magis viles & contemptibiles sũt, & conuerso, qui hæc propter Deum despiciunt, non solum coram Deo, sed etiam coram hominibus honorabiliores, & chariores existunt.

Innectio contra illos, qui de veste gloriantur.

C A P. LVI.

Eant ergo nunc miseri & stulti honestatis ignari, eant & comant pannos suos, qui non intelligunt quam iuste in viris religiosam vitam professis, cultus preciosarum vestium reprehenditur, qui per Apostolum Paulum in feminis prohibetur. *Non, inquit, in veste preciosa, videant quia ille diues, qui in euangelio, purpura & bysso induitur, postea in tormentis inferni æternaliter cruciandus sepelitur. Quid autem in purpura, nisi color & precium, quid in bysso, nisi mollities reprehenditur? Cum ergo carni suæ & in purpura decorem, & in bysso molliciem adhibuisse dicitur: proculdubio simul superbus & luxuriosus fuisse comprobatur. Si igitur ille quia proprijs abusus, & tantam damnationem meruit, quid putamus isti faciunt, qui propriam non habentes, alienam elemosynam cultui suæ elationis impendere non pertimescant? Væ eis, quia peccata populi comedunt. Væ coronæ superbie & floridæ. Væ quia omnis caro fennum & cætera. Quid igitur superbis puluis & cinis, fumus euanescentis, & vapor ad modicum parens? Quid est homo nisi putredo, & filius hominis nisi vermis? Vermis ipse & vermis hereditas eius. Cum enim morietur homo hereditabit bestias & vermes. Quantumcunque excolatur & ornatur, quid est aliud caro quam caro? Quid igitur prodest in habitu, qui foris ad tempus adhæret gloriam quærere, & corruptionis putredinem, quæ in nobis est, & semper permanet non considerare? Propterea debent amatores religionis opere demonstrare, quantum ipsi terrena despiciant, nec carnem quæ moritura est cultu superstitionis excolere, sed pompæ indumentorum morum ornamenta anteferre. Vestimenta plus vilia, quam preciosâ, plus grossa, quam subtilia, plus aspera, quam mollia, plus fusca, quam nitida, plus neglecta, quam accurate composita vel apta, amare.*

De disciplina in gestu.

C A P. LVII.

Gestus est modus & figuratio membrorum corporis ad omnem habendi & agendi modum. Hic sex modis reprehensibilis inuenitur, scilicet si est aut mollis, aut dissolutus, aut tardus, aut citatus, aut procax, aut turbidus. Mollis significat lasciuiam, dissolutus negligentiam, tardus pigritiam, citatus inconstantiam, procax superbiam, turbidus iracundiam. *Homo, ait, apostata, &c.* Ex dixit Dominus: *Pro eo quod eleuata sunt filia Syon, &c.* Nemo igitur deinceps putet parum delinquere eos, qui contra disciplinam ad turpes motus & inordinatas gestulationes membra sua inflectunt, quia nunquam scriptura tam seuerè istos exteriores motus corporis in nobis reprehenderet; nisi omnis exterioris hominis inhonestâ figuratio, & motio indecens ab interiori mentis corruptione manaret. Propterea multum eius disciplina valeret ad coercendos prauos motus animi. Primum ergo diligenter obseruandum est, vt singula membra suum teneant officium, neque vsurpent alienum: vt scilicet id agat vnumquodque membrum ad quod factum est, vt neque loquatur manus, neque os audiat, neque oculus linguæ officium assumat. Sunt enim quidam, qui nisi patentibus buccis auscultare nesciunt, & quasi per os sensus ad cor influere debeat, palatum ad verbum loquentis aperiunt. Alij, quodque adhuc peius est, in agendo, vel audiendo quasi canes sitientes linguam protendant, & ad singulas

actiones, velut molam labia torquendo circumducunt. Alij loquentes digitum extendunt, supercilia erigunt, & oculos in orbem rotantes, aut profunda quadam consideratione defigentes, cuiusdam intrinsecus magnificentie conatus ostendunt. Alij caput iactant, comam excutunt, vestimenta adaptando componunt, & latera cubitando, pedesque extendendo ridiculam satis ostentationis formam lingunt. Alij quasi ambæ aures ad audiendum factæ non sint, altera tantum collo detorto voci venienti opponunt. Alij typum nescio quem figurantes, oculorum inter videndum alium claudunt, alium aperiant: alij maiori ridiculo cum medietate oris loquuntur. Sunt præterea mille laræ, mille subsannationes & corrugationes narium, mille valgia & contorsiones labiorum, quæ pulchritudinem faciei, & decorem discipline deformant. Est enim facies speculum discipline, cui tanto maior custodia adhibenda est, quanto minus siquid in ea peccatum fuerit celari potest. Temperanda est igitur facies, & modificanda in gestu suo, ita ut nec proterve exasperetur, nec molliter dissolvatur, sed semper habeat & rigidam dulcedinem, & dulcem rigorem. Alij navigant brachijs incedentes, & duplici quodam monstro vno eodem oportet tempore pedibus deorsum in terra ambulant, & lacertis sursum in aere volant. Quod est quæso monstrum hoc, quod simul in se fingit, & hominis incessum, & navis remigium, & avis volatum. Libet in hoc poëticæ illius subannationis elogium proclamare.

Horatius in
arte.

*Humano capiti cervicem pictor equinam.
Iungere si velit, & varias inducere plumas.*

Adhuc de eodem.

C A P. LVIII.

Idcirco oportet ut ad hanc perturbationem sedandam custodia discipline opponatur, quæ vnūquodque membrum ad suum officium restringat, quatenus dum alterum membrum operatur, alterum autem omnino quietum maneat; aut si forte eius opera necessaria esse cognoscitur suo motu ad cooperandum illi deceter, & ordinate moueatur, ut nihil confuse, nihil præposterum in membris corporis agatur. Est enim quasi quædam res publica corpus humanum, in quo singulis membris sua officia distributa sunt. Dum ergo vnum membrum alterius membri officium inordinate sibi vëdicat, quid aliud quam concordiam vniuersitas perturbat. Dumque aliud suo motu alterius motum impedit, certe illi quam natura moderatur dispositioni contradicit.

Prima lex.

Prima ergo est custodia discipline in gestu, ut vnumquodque membrum, in eo ad quod creatum est officio, se contineat, neque alterius ministerium sua admixtione confundat.

Secunda lex.

Secunda est custodia discipline in gestu, ut vnumquodque membrum id, quod facit, eo modo atque mētura faciat, quo faciendum est; id est, nec plus, nec minus, nec aliter quam oportet faciat, quatenus in actu suo sic & dirigatur, & moueatur, ut in nulla vnquam parte temperantiae limitem, aut formam honestatis excedat: hoc est (ut in paucis exemplificemus) ridere sine apertione dentium, videre sine dehixione oculorum, loqui sine extensione manuum & intantatione: sine contorsione labiorum, sine extensione & tactatione capitis, sine eleuatione superciliorum. Incedere sine modulatioe gressuum, sine ventilatione brachiorum, sine gestulatione scapularum. Sedere sine diuarcatione crurum, sine alterutrum superiectione pedum, sine extensione vel agitatione tibiaturum, sine alterna accubitatione laterum. Iacere sine disiectione membrorum; & ut tandem de hac parte finem loquendi faciamus, gestus hominis in omni actu esse debet gratiosus sine mollitie, quietus sine dissolutione, gravis sine tarditate, alacer sine inquietudine, maturus sine proteruia, & seuerus sine turbulentia. Mollem gestum temperat turbidus, & turbidum mollis, dissolutum procaz, procazem dissolutus,

citatus tardus, tardus citatus, quia inter vitia contraria medius limes est virtus.

De disciplina in sermone.

C A P. LIX.

IN locutione quinque res sunt obseruandæ, hoc est, quid dicatur, cui, quando, vbi, quomodo. Quid, ut videlicet nunquam in sermonibus disciplinatis ociosa adhibeantur. Ociosa autem sunt omnia, quæ sunt aut inhonestæ, aut nociuæ, aut inutilia. Inutilia sunt, quæ nec loquentibus, nec audientibus profunt. Inhonestæ, quæ vel illius qui loquitur, vel illius cui loquitur, vel illius de quo loquitur, dignitati non conueniunt. Nocivæ, quæ suis suasionibus animos auditorum, siue ad errorem, siue ad prauitatem inducunt. Hæc tria duobus discerni possunt id est secundum qualitatem rerum, de quibus locutio fit; & secundum qualitatem personarum per quas, vel ad quas, vel de quibus locutio fit. Qualitas personarum quatuor modis consideratur, secundum ætatem, quia aliud conuenit locutionibus iuuenum, aliud senum. Secundum scientiam, quia aliud locutionibus sapientium, aliud simplicium. Secundum officium, quia aliud locutionibus ipsorum qui negocia exteriora tractant; aliud eorum qui secretioris vitæ quieti & studio contemplationis inuigilant. Secundum ordinem, quia aliud conuenit locutionibus eorum, qui sunt prælati, aliud qui sunt subditi. Senes loqui debent de discretione bene consulendi, iuuenes de instantia benefaciendi. Sapientes de mysterijs scripturarum, simplices de exemplis bonorum operam. Hi qui exteriora tractant negocia, de solertia acquirendi, hi qui quietam vitam ducunt de disciplina viuendi, prælati de prouisione subditorum, subiecti de obedientia præceptorum. Rursum de discretione loquendi dictum est, cum in o irrelegioso tracta de sanctitate, &c. Sapientes velle docere superbia est, & obstinatos cotripere insipientia: quia iniuriosus est proximo, qui meliori non exhibet reuerentiam, & iniuriosus sibi, qui non emendat, sed prouocat erga se insipientis vesaniam. Ergo qui cum alio loquitur, primo consideret vtrum propter se an propter alium loquatur. Si propter sui utilitatem loquitur, videat, ut ille talis sit de cuius colloquio utilitas ei provenire possit; si propter illum loquitur, caueat ille, ne talis sit ille, qui vel sua exhortatione non indigeat, vel ita in malo obstinatus, ut exhortatione alterius corrigi se non permittat. Facile ergo cui sit loquendum agnoscimus, si id, quod dicitur, quale sit, diligenter consideremus: quia id profecto vnicuique magis dici conuenit, quod ad illud in quo ipse plus laborat, malum sanandum consilio commodiori occurrit. Verbi gratia: Si cœperimus superbis laudare constantiam, dum eos ad virtutem hortari credimus, amplius in suo officio confirmamus. Exhortemur ergo ad constantiam timidos, ad timorem superbos, ad frugalitatem prodigos, ad liberalitatem auaros, ad humanitatem parcos, ad parcitatem gulosos, ad consilium temerarios, ad feruorem zeli tepidos, ad silentium verbosos, ad verbum exhortationis nimis tacitos, ad alacritatem segnes, ad mansuetudinem impatientes, ad iustitiam negligentes, ad indulgentiam crudeles, ad verecundiam procaces, ad quietem præcipites, ad prudentiam incautos, ad sollicitudinem obliuiosos, ad modestiam inuerecundos, & omnino quicquid dicere volumus, cui dicendum sit, ex ipsa prius nostri sermonis qualitate colligamus.

Quid lo-
quendum.Quomodo
loquendum.Qualitas
personarum
attendenda.Cui loquen-
dam.

Ead. 37.

De disciplina
in sermone
& c.
in ha-
bitu & 37-
tia.

Adhuc de eodem.

C A P. LX.

Sequitur tertia discretio loquendi, ut cum aliquid discere volumus, prius vbi illud dici conueniat consideremus. Neque igitur in diuinis & sacris locis fabula-

Cui loquen-
dam.

tiones

tionem inducere, neque in illis locis, ubi de disciplina est agendum, quaestiones aut contentiones verborum ventilare, neque in illis, ubi de intelligentia diuinarum scripturarum tractandum est, exteriora negotia admiscere debemus, nec ea, quae sunt pluribus dicenda in occulto edere, nec ea, quae sunt paucis reuelanda in manifesto proferre. Quarta loquendi discretio est, quando quid dicendum sit attendere. Tempus est quando nihil dicendum est, quia tempus tacendi: Et quando aliquid dicendum est, quia tempus loquendi. Tempus vero quando omnia, nunquam tempus tacendi. Tempus loquendi debet praecedere, quia prius per silentium tempore tacendi discitur, quid postea per verbum tempore loquendi proferatur. Aliquando tacere debemus, propterea quod alter prior loqui coepit, aliquando propter multiloquium vitandum, aliquando quod hi qui praesentes habentur nequaquam tales iunt ad quos verbum debeamus facere, dum vel reuerentia dignitatis personae intenditur, vel malitia incorrigibilis, atque ideo indigna admonitione existimatur. Sapiens autem reque cauet, vel ne in eo tempore, quando loqui debet per negligentiam sileat, vel ne in omni tempore, quando loqui decet per licentiam concessam in multiloquium cadat. Qualitas, id est modus loquendi in tribus constat. Ut loquentis gestus sit modestus & humilis, sonus dimissus & suavis, significatio verax & dulcis. Modestiam debet habere gestus loquentis, ut nec inordinate, nec impudice, nec turbulente inter loquendum membra moueat, neque oculorum nutibus, aut aliqua indecenti conformatione siue transformatione vultus placorem sui sermonis imminuat. Sonus demissus, ne in strepitu, & immoderata clamoritate auditores aut terreat aut offendar, sed & cum veritate necesse est, ut sermo loquentis dulcedinem habeat, quia saepe etiam veritas auditori amara efficitur, si aut sine ratione, aut sine dilectione contra eum proferatur.

De disciplina in cibo.

C A P. LXI.

IN mensa est duplex custodia disciplinae, in habitu, & cibo. Disciplina in habitu tribus modis, tacendi, videndi, sese continendi. Taciturnitas inter epulas necessaria est, quoniam lingua, quae omni tempore prona ad peccatum labitur, periculosius, cum per crapulam inflammata fuerit, ad loquendum relaxatur. Custodia oculorum, quia non decet ibi praecipue, ut impudenter ea, quae apud alios aguntur, circumlustrando prospiciat, sed ut potius pudice dimissis luminibus, ea tantum, quae sibi appposita sunt attendat. Custodia quoque continendi sese ibi negligenda non est, quatenus videlicet, neque in habitu, neque in gestu indecens aliquid aut inhonestum agatur, sicut quidam faciunt, qui cum ad edendum accesserint, inquieta quadam agitatione & confusione membrorum intemperantiam animi sui designant, caput excutunt, brachia erigunt, manus in altum expandunt, & non sine magna turpitudine, quasi totum epulum sint absorpturi, ingentes quosdam conatus & gestus indecoros ostendant. In vno loco sedentes oculis & manibus, quae prope, & quae longe omnia circumcurrunt, simul panes comminuunt, vina in calices, & patetas effundunt, discos in girum circumducunt, & velut Rex super obsessam ciuitatem assultum facturus dubitant, ubi primum expugnationem aggrediuntur, dum simul in omni parte irruptionem facere concupiscunt. His igitur tribus modis debet quisque inter epulas conseruare disciplinam in semetipso, videlicet, ut & linguam suam a loquacitate restringat, & oculos suos a circumspectione cohibeat, & cetera membra omnia cum modestia, & quiete contineat.

Pr. 25. Quando tacendum, & quando loquendum.

Quando loquendum sit.

De disciplina in mensa seruanda. & prima in habitu & gestu.

Adhuc de eodem.

C A P. LXII.

Sequitur etiam triplex obseruatio disciplinae in cibo; quid, quantum, quomodo. Quid sumat id est, ut neque nimis preciosa & delicata expetat, nec nimis rara & insolita requirat, nec nimis ac celerate & laute praeparata concupiscat. In primo enim luxus arguitur, in secundo curiositas, in tertio superstitio. Sunt namque quidam quorum fauces satis ridicula infirmitate agrotant, quibus nisi pingua & delicata deglutire non possunt, sed quando eis parci, ac frugales cibi oblatis fuerint, statim aut indigestionem stomachi, aut pectoris siccitatem, aut obriptionem capitis, aut siqua sunt talia, aut excusandas excusationes praetendunt. Alij delicias & luxum ciborum magna constantia aspernantur, sed ab eis iterum non minori aut tolerabili petulantia communium ciborum usus omnino respuitur. Noua quidam & insolita ciborum genera exquirunt, ita ut saepe propter vnius ventrem hominis per omnes circū pagos turba famulorum discurrat, & vix tandem vel de ignotis atque desertis montibus procul radices euellendo, vel paniculos de imis guttibus profunda scrutatione pisciculos trahendo, siue insectiua de arenis rubetis arbusta colligendo, vnius appetitus petulantiam compescere queat. Et mihi non satis pandere potest quod vitium istos exagitet, nisi forte, quia per quandam animi insolentiam multos ob id in suo obsequio occupari gaudent, siue quia per tumorem elationis ceteris omnibus quantum cibo dissimiles videri volunt. Alij superstitiosum nimis in praeparandis cibis studium adhibent infinita decoctionem & fruxuratum, & condimentorum genera excogitantes, modo mollia, modo dura, modo frigida, modo calida, modo cocta, modo assa, modo pipere, modo alio, modo cumino, modo sale coacta, secundum consuetudinem praegnantium mulierum desiderantes. Hi profecto non solum arguendi, sed etiam deridendi sunt, qui quasi caupones ad omnem clepsidram eliciendi gustus gratia palatum extendunt.

Sequitur custodia disciplinae in eo quantum quis sumere debeat, cuius mensura haec mihi esse videtur, ut neque contra honestatem neque supra necessitatem sit. Non omnis venter idem sapit, sed alius sic, alius vero sic, cui minus sufficit iste priusquam ad turpitudinem edacitatis perueniat, in superfluitate offendit, cui multum opus est in eo sepe honestas comedendi legitur priusquam ad superfluitatem veniatur. Ergo ille cui parum iatis est magis superfluitatem caueat. Ille vero cui multo opus est, magis ad honestatem attendat. Postremo est obseruatio in cibo quomodo quis sumere debeat, hoc est, quam munde, & quam temperate. Quidam inter comedendum dum scutellas exornare volunt, quadrata ferculorum frustra ad pensuue saginam super rotam distillantia mensalibus inuoluunt, aut superinijciunt donec iterum euisceratis interioribus, ea quae remanserant in pristinum locum reponunt. Alij bibentes medio tenus digitos poculis immergunt. Alij vinctas manus ad vestimenta sua detergentes, rursus ad cibaria tractanda redeunt. Alij nudis articulis coelestis vice olera sua piscantur, ita ut in eodem iure & manus abluionem, & venter refectioem quaerere videatur. Alij semicorrosas crustas, & praemorfas collitidas cibarijs iterando insigunt, & reliquias dentium suorum offas facturi in poculis dimergunt. Temperantiam manducandi intelligimus in eo, si homo tractum, & non cum nimia festinatione comedat.

De cognitione Dei per creaturas.

C A P. LXIII.

Idem in libro de inuisibilibus Dei. Tria sunt inuisibilia, Dei potentia, sapientia, benignitas. Potentiam manifestat creaturarum immensitas, sapientiam decor, benignitatem

De triplici obseruatione disciplinae in cibo. & primo quid comedendum.

Nimis rara, & nimis exquisita cocta.

Quantum comedendum.

Quomodo comedendum.

Inuisibilia Deitria sunt.

Motus quadruplex.

Utilitas creaturarum in quo consistit.

Consideratio uniuersitatis.

Diffimilia quam rite a Deo coagmentata.

Corporis humani compago mirabilis.

Id est viscerum seu aquarum mensura.

utilitas. Immenitas creaturarum constat in multitudine, & magnitudine. Multitudo in similibus in diuersis, in permixtis. Magnitudo est in mole, & spacio. Mole est in massa, & pondere. Spacium est in lato & longo, profundo & alto. Decor creaturarum est in situ, & motu, in specie, & qualitate. Situs est in compositione, & ordine. Ordo est in proprietate, & tempore, & loco. Motus est quadruplex, localis, naturalis, animalis, rationalis. Localis est ante, & retro, dextrorsum & sinistrorsum, sursum & deorsum, & circum. Naturalis est in incremento & decremento. Animalis est in sensibus & appetitibus. Rationalis est in factis & consilijs. Species est forma visibilis, quae oculo discernitur, sicut colores & figurae corporum. Qualitas est proprietas interior, quae ceteris sensibus percipitur, ut melos auditu, dulcor gestu, fragrantia olfactu, lenitas tactu.

Utilitas creaturarum constat in grato & apto, commo- & necessario. Gratum est quod placet, aptum quod conuenit, commodum quod prodest, necessarium est sine quo quid esse non potest. Mundus iste sensibilis quasi quidam liber est scriptus digito Dei, hoc est virtute diuina creatus, & singulae creaturae quasi figurae.

De compositione creaturarum.

CAP. LXIV.

Compositio duo habere debet, aptitudinem, & firmitatem, hoc est, ut componenda apte & competenter coeant, & composita firmiter cohaereant. Si uniuersitatis huius machinam intueris, inuenies, quam mirabili ratione & sapientia compositio omnium rerum perfecta sit, & quam apta, quam congrua, quam decora, quam cunctis partibus suis absoluta, in qua non solum concordiam seruant similia, sed ea etiam quae create potentia, diuersa atque repugnantia adesse prodierunt: dictante sapientia in vnam quodammodo amicitiam, & & federationem conueniunt. Quid repugnantius esse potest aqua & ignis, quae tamen in natura rerum ita Dei contemperauit prudentia, ut non solum adinuicem commune societatis vinculum non dissipent, verum & nascentibus cunctis, ut subsistere possint, vitale nutrimentum subministrant.

Quid de humani corporis compage loquar, cui omnium membrorum iuncturae tantam adinuicem seruant concordiam, ut nullum omnino inuenire possit membrum, cuius officium alteri non videatur praestare administriculum? Sic omnis natura se diligit, & miro quodammodo plurium dissimilium, & in vnum redactorum concordia vnam in omnibus harmoniam facit. Apta est ergo & conueniens omnium rerum compositio, sed quomodo est firma quis non videat? Quis non miretur? Ecce caeli, qui ambitu suo concludunt omnia, quomodo solidi sunt, & quasi ex aere fusiles desuper circumquaque expansi? Terra vero in medio pondere suo librata semper immobilis perseverat, ut cetera in medio fluctuantia, hinc soliditas caelorum illine terrae stabilitas in vnum coerceant, & constringant, ne citra legitimos terminos diffusa, concordiam diuersitatis disrumpant.

Ecce quomodo per viscera telluris intrinsecus dracones aquarum sparsis, & foris per alueos suos ad diuersa loca deducti, intus fatiscentem ne dissoluatur conglutinant, & foris ne fatiscant aurentem rigant. Ecce quomodo in humani corporis fabrica iuncturas ossium vincula neruorum ligant, & medullis intus per fistulas tibiartum diffusis, canales etiam venarum, vitalem sanguinem per omne corpus deducunt, ac deinde teneritudinem carnis cutis tegmen inuoluit, ut & rigor ossium intrinsecus corpus sustineat, & pellis munimen foris defendendo custodiat.

De dispositione, vel ordine eorum.

CAP. LXV.

Post compositionem sequitur, ut dispositionem rerum qualis sit consideremus. In caelo luminaria & stellas collocavit, ut subiecta omnia illustrarent. In aere ventis & nubibus fecit viam, ut agitationibus suis dispersa, pluuia deorsum funderent. In gremio telluris moles aquarum recipi iussit, ut per gargites suos hinc illinc quo nutus ferret iubentis discerneret. Quasdam regiones ditauit ubertate frugum, quasdam vinearum, alias oleum, alias pecorum, alias potetibus herbis, alias gemmis pretiosis, alias animalibus & bestiis monstruosis, alias coloribus varijs, alias diuersarum artium studijs, alias metallorum, alias thymiamatum generibus diuersis, ut nulla prorsus regio sit, quae non aliquid nouum & speciale ab alijs accipere queat. Quaecumque etiam humanis vsibus necessaria sunt in communi hominum frequentia, providentia creatoris constituit. Ea vero, quae non natura propter necessitatem, sed cupiditas expetit propter speciem, in abditijs terrarum finibus abscondit, ut quem amor virtutis ab immoderato non castigat appetitu, saltem laboris tadio victus conquiescet.

Quid de dispositione temporum? Ecce post noctem venit dies, ut torpentes otio labor exerceat, post diem sequitur nox, ut lassos ad refocillandum quies excipiat. Iterum quemadmodum vicissitudines dierum & noctium animantia renouant, ita quatuor anni tempora ordine sibi succedentia totius mundi speciem immutant. Primum per teporem veris quadam inuolutione mundus nascitur. Deinde per feruorem aestatis quasi in iuuentute roboratur. Post hoc superueniente autumno ad maturitatem conscendit, postremo succedente hyeme ad defectum vergit. Idcirco autem semper deficit, ut semper post defectum renouari possit, quia nisi prius a statu suo deficerent vetera, quasi illis locum occupantibus non valent exargere noua.

Omnes sensus foris intro veniunt, solus visus deintus foras exit, & eminus posita mira praeter ceteris agilitate percipit. Bene ergo quasi speculator quidam eminentiorem locum cunctis obtinuit, ut quae ceteris sensibus superuentura sunt ante periculum praevidere possit. Post hunc auditus & loco & nobilitate secundus est, deinde olfactus. Gustus autem qui nil sentire potest, nisi id quod tangit, merito velut tardior ceteris sensibus in imo reledit. Tactus specialem sedem non habet, qui ideo uniuersalis est, quia cunctis cooperatur sensibus. Vnde & in digitis pollex, quia tactum significat, coadunatis in vnum digitis, solus omnibus respondet, quia sine tactu nullus sensuum esse potest. Videte etiam quomodo in humano corpore ossa intrinsecus collocata sunt, quatenus robor corpus eorum sustineat. Deinde caro ossa vestit, ut duritia eorum mollita ita tactum excipiat. Ad vltimum pellis carnem induit, ut sua quodammodo tenacitate ab incommodis foris accidentibus corpus munit. Sic cortices munit arbores, sic rostra & pennae volucres: sic qua animae pisces.

Vide etiam quomodo in motu locali sapientia conditoris appareat. Cogita nunc vnde defluentibus aquis semper indeficiens vena ministratur, vnde motus ventorum educitur, quis infatigabilem astrorum cursum moderatur, quis Solem per hyberna descendere signa praecipit, & similia?

De specie & quantitate eorum.

CAP. LXVI.

Species est forma visibilis, quae continet duo, figuras & colores. Figurae autem rerum multis modis apparent mirabiles, aliquando ex magnitudine, aliquando ex paruitate, aliquando quia rara, aliquando pulchra.

Considerantia diffinitionis rerum.

Nulla est regio qua non aliquid nouum ab alijs accipere possit.

Temporum dispositio.

Quatuor anni tempora.

Quinque sensus exteri.

De motu rerum.

Secundum.

Secundum magnitudinem figura attenditur, quando res quaelibet sui generis modū quantitate excedit. Sic miramur gigantē inter homines, cetū inter pisces, gryphonē inter volucres, elephantem inter quadrupedes, draconē inter serpentes. Vide quid magis mireris, dentes apri vel tineæ, alas griphis vel ciniphis, caput equi vel locustæ, crura elephantis vel culicis, aquilam vel formicā, Leonē vel pulcem, tigridē vel testudinem. Ibi miraris magnitudinem, hic paruitatē, corpus paruum magna sapientia conditum. Magna sapientia cui nulla surrepit negligentia. Illis dedit oculos, quos vix comprehendere potest oculus, & in tam exiguis corporibus, sic omnifaria linamenta naturæ suæ congrua plenissime distribuit, ut nihil videas deesse in minimis eorum omnium quæ natura formavit in magnis. Rursus alia idcirco miramur, quia monstruosa quodāmodo sunt vel ridiculosa, quorum quidem plasmatio quantum ab humana ratione aliena est, tanto leuius humanum animum in admirationem compellere potest. Quare crocodilus manducans inferiorem malā non mouet, & quomodo salamandra in igne illæsa permanet? Quis dedit hericio spinas, & docuit eum, ut se pomis turbine discussis inuoluat, quibus onustus incedens stridet quasi plaustrum? Formica hyemis superuenturæ præscia granis horrea sua replet, aranea quoque de visceribus suis laqueos necit, ut prædam capiat, isti sunt testes sapientiæ Dei.

Est autem adhuc aliud verum, & euidentis diuinæ sapientiæ argumentum, quod omne genus simile sibi procreat, & in tam multis similitudo vna propagata primæ originis formam nō immutat. Hoc quoque mirabile est quod in vno corpore tot construuntur mēbra, tot membrorum formæ, tot loca, tot officia, & cum sint ita diuersa in se, singula inuicem tamen cooperantur omnia. Post figurā sequitur color. Quid luce pulchrius? Quæcum colorē in se non habeat, omnium tamen colores rerum ipsa quodāmodo illuminando colorat. Sol sicut aurum rutilat, luna pallet quasi electrum, stellarū quædam sicut flāmeo aspectu radiant, quædā luce niuea micant, quædam vero alternatim nunc viridem, nunc roseum, nunc candidum fulgorem demonstrant.

Quid de gemmis narremus? Ecce tellus redimita floribus, quam iucundum spectaculum præbet, quomodo visum delectat, quomodo effectum prouocat? Videmus rubentes rosas, candida lilia, purpureas violas, in quibus omnibus non solum pulchritudo, sed origo quoque mirabilis est, quomodo scilicet Dei sapientia de terræ puluere talem producit speciem.

Post speciem de qualitate rerum differere debemus. Tā diuersas Deus qualitates rebus indidit, ut ibi omnis hominis sensus sua oblectamenta inueniat. Quot enim oblectamenta oculorum in diuersitate colorum monstrauimus, tot oblectamenta aurium in varietate sonorum inuenimus: inter quæ prima sunt dulcia sermonum commercia, quibus homines adiuicem suas voluntates communicant, præterita narrant, præsentia iudicant, futura nunciant, occulta reuelant: adeo ut si his careat, vita humana bestijs comparabilis videatur. Quid autem concentus auium, quid humanæ vocis melos iocundum? Quid dulces modulor sonorum omnium commemoratem? Sic est de olfactu ac cæteris sensibus.

De sapientia Dei in rerum creatione.

C A P. LXVII.

DEus hominem propter se fecit, non quod ipse homine indigeret, sed ut homini quia melius nil dare potuit, seipsum fruendum daret. Aliam vero creaturam sic fecit, ut & subiecta homini esset per conditionem, & deseruiret ad utilitatem. Homo ergo quasi in quodam medio collocatus, habet supra se Deum, subter se mundum, & corpore quidem deorsum mundo coniungitur, spiritu autem sursum ad Deum subleuatur. Necessè ergo fuit ut visibilibus conditio ita ordinaretur, quatenus homo in eis foris

agnosceret, quale esset inuisibile bonum, quod intus quærere deberet, hoc est, ut subter se videret, quid supra se appeteret. Non ergo decebat, ut rerum visibilibus copia aliqua in parte defectum sentiret, quæ ob id maxime instituta est, ut inuestigabilem æternorum bonorum affluentiam nunciaret: hoc est etiam cur Deus illa etiam creare voluit, quæ humanis visibus necessaria non esse præiudicet. Si enim sola necessaria tribueret, bonitas quidem esset, sed diues non esset.

Certe cum homo multa facere desiderat magna facere non potest: quia tanto minus præualeat in singulis, quanto plura sunt per quæ intentionis suæ conatus diuidit. Rursus cum ad magnitudinem nititur, à multitudine retardatur: quia multis præstare non sufficit vires, quas ad vnius rei effectū specialiter effundit. Simili modo minor diligentia decori corporis impenditur, quotiēs ad multitudinem solam siue ad magnitudinem perficiendam animus occupatur, sed in opere Dei, nec multitudo magnitudinem, ne magnitudo multitudinem stringit: neque simul, vel multitudo, vel magnitudo pulchritudini officit, neque pulchritudo utilitatem tollit. Sed sic facta sunt omnia, quasi facta sint singula, ut cum vniuersa aspexeris, singula mireris. Immensitas creaturarum magis ad essentiam, decor vero magis pertinet ad formam, essentia vero absque forma considerata informitas est.

Quando autem informe est, in hoc quidem quod est, Deo simile est, sed in hoc quod forma caret, à Deo dissidet. Quod ergo formatum est magis Deo simile est, quam illud quod formam non habet. Vnde constat, quod plus euidentis simulachrum est decor creaturarum, qui pertinet ad formam, quam immēsititas creaturarum, quæ ad solam spectat essentiam. Item decor creaturarum propter formam naturalem pertinet ad habitum, utilitas vero ad actum, quia creaturæ in hoc viles sunt, quod subiectæ homini seruiunt, & obsequium reddunt. Quod autem ad habitum pertinet magis proprium est, & magis certum, quam id quod pertinet ad actum, quia habitum natura indidit, actum vero institutio adiunxit. Simulachrum ergo decoris immensitatem pariter & utilitatem in cognitione præcedit: quia in manifestatione est euidentius. In hoc ergo primum vestigium contemplationis ponere debemus.

De cognitione Dei per motus creaturarum.

C A P. LXVIII.

DEcor creaturarum quatuor complectitur, situm, motum, speciem, qualitatem. Sed in his quatuor motum excellentiorem locum habere dubium non est, quia viciniora vitæ sunt mobilia, quam ea quæ moueri non possunt. Motus autē quadripartitus est, sed motus naturalis localem motum superat, quia in naturali motu non solum imago vitæ exprimitur, sed ipsa quodāmodo vita inchoatur. Rursus animalis motus tanto naturali præcellit, quanto insensibili id quod sentit. Postremo rationalis cunctis superponitur. Ianna ergo contemplationis homini aperitur, quādo ipse se sua ratione ducente ad seipsum cognoscendum ingreditur.

Si ergo intellectus esse non potest nisi intelligens, restat ut quæ non semper intellexisse cognoscimus, non semper fuisse ac per hoc aliquādo cepisse credamus. Si igitur inuisibile nostrum initium habuit, superest, ut nō de præiacenti materia sed de nihilo factum sit. Quod autem nihil est, esse sibiipsi dare non potest, & idcirco, quicquid initium habuit, dubium non est, quin ab alio esse acceperit. Quod autem à seipso non est, esse alijs dare non potest. Igitur quisquis ille est, qui rebus esse contulit ab alio esse non accepit. Quod inde quoque liquido comprobatur, quia si quicquid est creaturam esse credimus, nullum in rebus finem inuenimus. Nōstra ergo nos natura instruit, quod creatorem habemus æternum, cui suum & proprium est, quod

Cur Deus
creauit non
necessaria.

Dissimilitudo
inter
Deum &
hominem
operantem.

Quid ad es-
sentiam crea-
turarum &
ad formam
pertineat.

Creatura ho-
mini quo-
modo vtilis.

Decor crea-
turarū qua-
tuor comple-
ctitur.

Ex creatura
creator æter-
nus cognos-
citur.

Propriū Dei
est in se sub-
sistere.

Miranda
tanta &
magna in
eius genere.

Miranda
tanta &
magna in
eius genere.

Argumentū
diuinæ sapientie
est omni-
busque sibi
simile generare.

De rerum
varietate colorum.

De sensibili-
tate rerum
qualitatum.

Commen-
tatio.

Quæ
sunt.

Quæ
sunt.

quod sublitit, quia si ab alio esse accepisset, prima rerum origo veraciter dici non posset. Item, quod à semetipso est, non esse non potest: quicquid enim à semetipso est, huic idem est esse, & id quod est. Et constat, quod nulla res à semetipso diuidi aut separari potest: cui igitur idem est esse, & id quod est, necessario semper est, quia à semetipso separari nihil potest. Hanc cognitionem in rationabili motu inuenimus.

Ex quaden-
plici rerum
motu Deum
probat. Vide D. Tho.
in 1. Par-
te q. 2. art. 3.

Huic autem cognitioni ceteri quoque motus attestantur.

In animali nāque motu sunt sensus & appetitus. Omnis autem naturalis appetitus in rebus elementum inuenit. Constat ergo, quia providentia præcessit cuius consilio hoc tunc cautum est, ne quod nunc indigentis rerum necessarium præsidium desit, qui enim appetitus instituit, ipse appetitibus alimenta preparauit. Idem motus naturalis probat: Sicut enim impossibile est, ut per se aliquid de nihilo fiat, sic omnino impossibile est, ut per se se aliquid augmentum suscipiat, hoc est, quod sibi ipsi dare non potest initium, sibi ipsi dare non potest incrementum. Quicquid enim crescenti in augmentum venerit, præter id esse comprobatur, quod per se prius solum sine incremento fuit. Si ergo nil crescere potest nisi addatur ei, quod prius non habuit, patet quod nulla crescens res per se incrementum sumit, qui ergo crescentibus dat incrementum, ipse existentibus dedit initium. Idem motus localis probat, quasdam namque creaturas perpetuo motu agitari cernimus, quasdam vero secundum tempus moveri videmus, & alias sic atque alias sic. Et licet istæ dissimiliter res moueantur, nusquam tamen ordo rerum confunditur. Vnde non est dubium, quin intus sit dispositio præsentis, qui vnus certa lege cuncta moderatur.

Deus vnus
est vide D.
Thom. in 1.
part. q. 11. ar.
3. & 4.

Deus quo-
modo vnus.

Vnus inquam, nam diuersa intus consilia præsentium essent, ipsi se foris rerum cursus abinuicem aliquando diuiderent. Nunc autem omnia dum sic concorditer ad vnum finem currunt, profecto indicant quia vnus est fons, & origo vnde procedunt. Sed quia vnum diuersis modis accipitur, fas non est, ut existimemus creatorem rerum aut collectione diuersorum, aut compositione partium, aut similitudine plurium vnum esse, cum illud etiam quod in nobis rationale est, horum omnium in semetipso nihil possit inuenire. Vere autem vnum est, quod essentialiter vnum est, cui totum est vnum esse, & simplex esse, quod est, sed adhuc quædam res inueniuntur, quæ vere vnum sunt, & tamen summe vnum non sunt, sicut animæ, quæ vnum sunt essentialiter, sed vnum non sunt inuariabiliter: quod autem vere & summe vnum est, essentialiter & inuariabiliter vnum est.

Quod Deus mutari non possit localiter neque formaliter.

C A P. L X I X.

Deus non
mouetur lo-
caliter.

Deus probatur
vbique.
vide D. Tho.
ibidem q. 8.
art. 2.
anima tota
in toto, & to-
tam qualiter
but par. Vide
Tho. in 1. par.
q. 76. art. 8.

TRibus modis fit omnis mutabilitas, loco, forma, & tempore. Localem autem mutationem facile ab eo remouemus, si eum vbique esse ostendimus. Quod enim vbique est de loco ad locum transire non potest. Deum autem vbique esse multa sunt indicia. Primum ipsa anima nostra quam & ratio simplicem essentiam esse non dubitat, & sensus per omne quod viuificat corpus diffusam esse probat. Quæcumque enim animati corporis pars læditur vnus est animus, vel spiritus ad quem sensus omnis doloris retorquetur, quod animo non fieret si vnus & idem vbique diffusus non esset. Si ergo rationalis spiritus hominis cum sit simplex per omne quod regit corpus diffunditur, dignum non est, ut ille creator spiritus qui omnia regit, & possidet, vno aliquo in loco coarctari, & non omnia potius implere credatur. Nam & ipsi rerum motus, qui tam certo, & tam rationabili vbique moderamine currunt, vitam intrinsecus mouentem esse ostendunt. Nec tamen vilo modo credendum est, quod sicut

spiritus hominis cum corpore, quod sensificat, ita quæ creator ille spiritus cum corpore huius sensibilis, mundi personaliter coniungatur, quia aliter implet mundum Deus, & aliter anima corpus. Anima implet corpus & continetur, quia circumscribibilis est. Deus implet mundum sed mundo non includitur, quia vbique præsens nusquam comprehendi potest. Præterea cum diuinz virtutis effectus nusquam desisse cernimus, cur eadem Dei virtutem omnibus inesse rebus dubitemus. Si autem Dei virtus vbique est cum alia non sic Dei virtus quam Deus, constat quia nusquam Deus desit. Neque enim vt homo ad operandum aliena virtute Deus indiget. Quod si quis forte querat, quomodo diuina essentia quæ simplex est vbique esse possit, sciat, quod aliter spiritus simplex esse dicitur aliter corpus. Corpus enim propter paruitatem simplex esse dicitur, cum autem spiritus simplex esse dicitur, non paruitas sed vnitas signatur. Creator igitur & simplex est, quia vnus est, & vbique est, quia Deus est. Quod igitur in omni loco est, mutari localiter non potest, sed neque formaliter. Quicquid enim secundum formam mutatur, vel secundum augmentum, vel secundum diminutionem, vel secundum alterationem mutatur, sed horum omnium diuina natura nihil recipit. Non potest igitur crescere, qui semetipso amplius nil recipere potest. Neque minui potest: quicquid enim semetipso minus fieri potest, vere vnum non est, quia id quod in separatione se diuidit, in coniunctione idem non fuit. Deus igitur cui totum vnum est esse, quod est, nullo modo semetipso minor fieri potest, neque perfectio potest augeri neque vnitas minui.

Differentia
inter Deum
in mundo
etique de-
sum & ani-
mam in co-
pore positam.

Quomodo
Deus qui
simplex est
vbique esse
possit.

Deus non
potest secun-
dam formam
mutari.

Deus diligit
quæcumque
sunt non
propter opera
sed opera ob
quædam.

Math. 3.
& 17.

Quod Deus alterari non possit.

C A P. L X X.

ALteratio corporum fit in transpositione partium, & vicissitudine qualitatum: alteratio spirituum, per cognitionem, & affectum. Secundum affectum mutantur spiritus, vt nunc tristes, nunc hilares: Secundum cognitionem, vt nunc plus nunc minus sapientes. Duo vero sunt præcipue, quæ affectum operantis mutare solent, id est siue quia aliquid in præterito penitendum fecerit, siue quia aliquid inordinatum proponat de futuro. Sed quia Deus de facto non peniteat, satis euidenter ostendit immutabilis iste cursus rerum omnium, qui sic lege perpetua primæ institutionis modum non deserit. Quod vero nil inordinatum proponat, rationabilis probat euentus, qui in toto naturæ corpore nusquam sibi contradicit. Semper igitur immutabilis est voluntas Dei, qui nec mutat consilium de præterito nec propositum de futuro. Sic quoque cognitione immutabilis esse credendus est.

Tribus mo-
dis mutabi-
litas subiacet
humano
cognitæ.

Tribus enim modis mutabilitati subiacet humana cognitio, per augmentum, per diminutionem, per vicissitudinem. Per augmentum, vt quando dicimus, quod nescimus. Per diminutionem, vt quando, quod scimus obliuiscimur. Vicissitudo autem quadripartita est, in essentia, in forma, in loco, in tempore. In essentia vicissitudinem patitur humana cognitio, quando nunc hoc nunc illud cogitamus, quia simul omnia nostro sensu comprehendere non possumus. In forma, vt quædo id ipsum nunc tale, nunc vero tale attendimus, quia vtrūque simul non valemus. In loco vt quædo nunc huc nunc illic cogitationem ducimus, quia simul vbique cogitatione esse non valemus in tempore, vt quando nunc præterita, nunc præsentia, nunc futura cõsideramus, quædo nunc habitam cognitionem intermittimus, nunc intermissam iterum resumimus. Quomodo vicissitudinem recipere possit sapientia, quæ omnia simul, & semel sub vno visionis radio comprehendit? Simul, quia omne essentialiam, omnem formam, omnia loca, omnia tempora. Semel, quia visionem nec intermissam recipit, nec habitam intermittit, sed quod semel est, semper est, & quod totum est, semper est, omnia videt, & de omnibus omnia videt, & semper, & vbique videt. Quemadmodum si totum corpus tuum oculus esset, nec aliud tibi esse,

Cognitio
Dei quæ
vide D. Tho.
in 1. par. q. 8.

& aliud

Deo quomodo
omnia
proficiat.

& aliud videre esse, quocumque res se verteret praelens tibi non esse non posset, & sub vno visionis icu immobilis permanens comprehenderes quicquid, quaquaversum in conspectu haberes, immo non nisi ante te cerneres quicquid circumquaque positum haberes, res transires, & visio staret, & quocumque se sua mobilitate verteret stanti non nisi praelens esset. Nunc autem, quia ex parte vides mutabiliter vides, & cum res videnti transit, aut videri definit, aut secum visionem mutabiliter trahit. Quod si totus oculus esses, sic mutabiliter non videres. Quicquid igitur ex parte est, mutabile est: & quicquid ex parte non est immutabile est. Deus autem cuiusdem est esse, vivere, & intelligere, cum per essentiam ex parte non sit, nec per sapientiam ex parte esse poterit, sed sicut immutabilis est eius essentia, ita & eius sapientia.

Quod Deus non propter opera sapientiam suam diligit, sed e converso.

CAP. LXXI.

Homines saepe solent diligere scientiam suam propter opus, non opus propter scientiam, sicut scientia agricolandi, texendi, pingendi, & ceterae huiusmodi, ubi prorsus peritia iudicatur inutilis, nisi consequatur in opere fructus utilitatis. Absit autem, ut credamus, quod Deus sapientiam suam propter opera, quae per illam fecit diligit, quin potius Deus omnia opera sua non nisi propter illam amat. Propterea enim dixit: *Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui*, non in terra aut in caelo non in sole, & in luna, &c. quia, & ista si suo modo placita sunt, tamen non nisi in ipso, & per ipsum placere possunt. Tanto enim amplius amore suo digna sunt quanto vicinius ad eius similitudinem accedunt.

Beatitudo quidem nusquam rectius, quam in summo bono collocatus. Deus igitur solus, & proprie, & principaliter beatus est. Beatus autem quomodo esse potest cui id ipsum non placet, quod est? Si igitur pater & filius, & amor patris & filij unum sunt, & vnus Deus sunt: cum in solo Deo vera beatitudo sit, necesse est, ut & quisque amet seipsum, & adiuicem quisque alium. Neque enim beatitudo veraciter dici posset, immo potius summa infelicitas foret, si per contrariam voluntatem se dividerent, & per eandem naturam abiuicem separari non possent. Sicut igitur natura unum sunt pater & filius, & amor patris & filij, ita quoque voluntate & amore unum non esse non possunt. Vno amore se diligunt, quia unum sunt, nec aliud est, quod quisque amat in altero, quam quod quisque amat in seipso: quia non est aliud quod quisque est, quam quod alter est.

Quod pater diligit in filio, hoc idem diligit filius in seipso. Et quod amor patris diligit in filio, hoc idem filius diligit in seipso &c. *Hic est, inquit filius meus dilectus, in quo mihi complacui*: Hoc quod mihi de me placet in ipso est, extra ipsum non est, quia quod ego sum ipse est. Quia enim aliud quam ipse non sum, extra ipsum mihi placere non possum, quicquid mihi placet in ipso, & per ipsum mihi placet. Ipse est enim sapientia per quam feci omnia. In ipso aeternaliter disposui quicquid temporaliter feci. Et tanto amplius unumquodque opus meum diligo, quanto perfectius illud primae dispositioni concordare video. Nolite patere, quod ipse tantum sit mediator in reconciliatione hominum, quia per ipsum etiam commendabilis & placita sit aspectui meo conditio omnium creaturarum. In ipso examino cuncta opera mea quae facio, & non amare nequeo, quod intueor simile illi quem amo. Solus ille me offendit, qui ab eius similitudine recedit. Si ergo vultis mihi placere, estote ei similes, ipsum audite: Et si forte ab eius similitudine male agendo discessistis, ipsum imitando redite. In ipso datur praecipuum ut persistatis, consilium ut redeatis.

Qualiter proficere debet vita hominis ex contemplatione.

CAP. LXXII.

Quid autem nobis prodest si in Deo cognoscimus maiestatis celsitudinem, & nullam inde nobis colligimus utilitatem? Appareat ergo quod ibi fuimus, appareat quid ibi vidimus. Si ibi vidimus potentiam, apporremus lucem diuini timoris, si sapientiam, apporremus lucem veritatis: Si benignitatem apporremus lucem dilectionis. Potentia torpentes ad timorem excitet, sapientia ignorantiae tenebris caecatos illuminet. Benignitas frigidus calor e charitatis inflammet.

Tres ergo dies sunt inuisibilis lucis, quibus interius spiritalis vitae cursus distinguntur: Primus timor, secundus veritas, tertius charitas. Primus dies suam habet potentiam, secundus sapientiam, tertius benignitatem. Potentia ad patrem, sapientia ad filium, benignitas pertinet ad spiritum sanctum. Boni dies illi qui nunquam transeunt. De illis propheta ait: *In diebus meis invocabo*. Illis diebus homines impleri possunt, ubi futuris superuenientibus praesentes non transeunt, ubi numerus cum augetur claritas multiplicatur.

Primum homines sub peccato constituti per legem increpati sunt, & ceperunt Deum timere iudicem, quia cognouerunt iniquitatem. Ipsum ergo timere hoc iam erat cognoscere. Iam dies erat, sed necdum clarus, quia peccati adhuc tenebris caligabat. Venit ergo dies veritatis, dies salutaris qui peccatum destrueret, claritatem prioris diei illuminaret, & timorem non tolleretur, sed in melius commutaret, sed necdum plena erat claritas donec adiungeretur veritati charitas. Nam ipsa veritas dicit: *Cum autem venerit ille spiritus veritatis, &c.* Ecce tres dies sunt, Dies timoris, qui manifestat malum. Dies veritatis, qui aufert malum. Dies charitatis, qui restituit bonum. *Nunciatus ergo de die in diem salutare eius.* De his dicit Osee: *Visificauit nos post duos dies &c.* Sicut ergo ipse ut nostram in se & per se salutem operaretur tres dies habere voluit, ita nobis ut nostram in nobis per ipsum salutem operemur tres dies dedit. Ideo enim sexto die mortuus est, septimo die in sepulchro iacuit, octauo die resurrexit, ut simili modo primam potentiam, in die suo per timorem nos a carnalibus desideriis foris occidat, deinde sapientia in die suo per veritatem diuinae liberationis a peccato nos intus in abscondito contemplationis sepeliat. Postremo benignitas in die suo per desiderium diuini amoris viuificatos exurgere faciat, quia sextus dies ad laborem, septimus ad requiem, octauus pertinet ad resurrectionem.

De duplici amore, & spiritalibus mansionibus Arca.

CAP. LXXIII.

In demum libro de Arca Noe primo. Erat unum & verum bonum hominis plena & perfecta cognitio sui conditoris, sed proiectas a facie Domini factus est vagus per inordinatam concupiscentiam, profugus per peccatricem conscientiam. Cuius voce illud etiam apte subiungitur, *qui me inueniret occidet me*, quia mentem diuino delectam auxilio quaecumque tentatio impetierit, subuertit. Cor ergo hominis, quod prius amore diuino affixum stabile persistit, & unum permansit, postquam per terrena desideria diffuere cepit quasi in tot diuisum est, quot ea sunt, quae concupiscit. Sicut fit ut mens, quae verum bonum amare nescit, nunquam valeat esse stabilis, quia desiderij sui finem in his, quae amplectitur non inueniens, dum semper se desiderio extendit, sequens quod consequi non valet nunquam requiescit.

Huius mundi amor dulcis in principio esse videtur, sed finem habet amarum. Amor vero Dei ab amaritudine incipit, sed vltima eius dulcedine plena sunt. *Omnis namque homo*

Homo ex contemplatione debet proficere.

Tres dies lucis.

Psal. 114.

Hi dies in humano genere completi in nobis compleri debent.

Iohan. 16.

Psal. 95. Osee 6.

Tres dies nostri.

Verum hominis bonum quod.

Gen. 4.

Tentatio quaecumque motum gratiam destitutam subuertit.

Amor Dei & amor mundi quomodo differant. Iohan. 2.

homo

Deus diligit sapientiam suam non propter opera sed opera obsequantiam.

Matth. 3. & 17.

Deus pater & filius & amor patris & filij vnus sunt.

Hic est filius meus dilectus in quo mihi complacui.

Deo patri faciat omnia quae vult.

Cognosce Deum qualem vult esse.

bono id est carnalis, primum bonum vinum ponit, sed sponfus
noster postremo. Si Deum amare cupimus, primum eum
agnoscere satagamus, tanta est enim species pulchritu-
dinis eius, ut qui potuerit eum videre, non possit non
diligere.

Arca Noe
moraliter
exponitur.

Tres mansiones in Arca, signant tres ordines fidelium
qui sunt in sancta ecclesia, quorum primi utuntur mun-
do, licite tamen. Secundi fugiunt & obliuiscuntur mun-
dum. Tertij iam obliti sunt mundum, & hi sunt propin-
qui Deo. Quod in superioribus arca contrahitur, in
inferioribus dilatatur, hoc signat, quod in sancta ecclesia
maior est numerus carnalem vitam ducentium, quam
spiritualium: ita ut semper quanto perfectiores tanto
sint pauciores. In supremo ad vnus cubiti mensuram
arca contrahitur, quia Christus caput ecclesie suae qui
est sanctus sanctorum per naturam consimilem inter ho-
mines est & per virtutem singularem super homines
est.

Secundum illam sententiam qua intrinsecus altitudi-
nem arcae distinximus in quinque mansiones, haec sunt
quinque status, tres praesentis vitae, & duo futurae. Pri-
mus illorum hominum, qui dicuntur carnales secundus
illorum qui animales, tertius spiritualium, quartus ani-
marum a corpore exutarum, quintus in anima & cor-
pore resurgentium, qui supremus est, & cubito supremo
contignus, quia tunc omnium desideriorum nostrorum
finem ad vnum referimus.

De Arca intellectuali, quae constructur in corde

C A P. LXXIII.

Anima no-
stra quomo-
do creatori
similis.

Idem in libro secundo. In hoc quodammodo rationalis
anima similitudinem habet creatoris sui, quia sicut
in mente diuina omnium rerum causae aeternaliter sine
mutabilitate & distinctione temporali subsisterunt. Ita
etiam in mente nostra praeterita, praesentia, & futura per
cognitionem simul subsistunt. Si ergo per studium me-
ditationis assidue cor nostrum inhabitare experimus,
iam quodammodo temporales esse desistimus, & quasi
mortui mundo facti, intus cum Deo viuimus. Habemus
ergo rectas, & utiles, & castas cogitationes, quia de tali
materia fabricabimus Arcam nostram. Ista sunt ligna,
quae in aqua missa natant, in igne posita ardent, quia tales
cogitationes fluxus carnalium delectationum deor-
sum non premunt, sed flamma charitatis incendit.

Bitumen cha-
ritatem sig-
nificat.

Postea bituminabis Arcam tuam intus & extra. Nulla-
tenus enim in secreto conscientiae tuae suauiter pausare
poteris, nisi prius malos & extra per mansuetudinem to-
lerare, & in tus didiceris per charitatem non odisse. Bi-
tumen calidae naturae est, & nascitur de terra fulminata,
& charitas procreatur in anima timore diuini iudicij.

De ostio &
fenestram.

Arca diluuij cordis nostri secretum est, in quo latere
debemus a strepitu huius mundi. Sed quia nostrae con-
ditionis infirmitas diu nos in silentio intima contem-
plationis pausare non patitur, ostium signat exitum per
operationem, sane exitum qui fit per cogitationem,
ostium deorsum est, fenestra sursum, quia adiones ad
corpus pertinent, cogitationes ad animam. Hinc est,
quod per fenestram aues exierunt, per ostium homines
& bestiae. Quod autem per auem anima significetur, &
per hominem corpus, habemus in libro Iob ubi dicitur:
Homo ad laborem nascitur, & auis ad volatum. Quoniam si
nati sumus in hac vita, ut si volumus animam per con-
templationem subleuare, necesse sit corpus per exerci-
tia laboris atterere. Quod vero ostium in latere positum
dicitur, hoc signat, quod nunquam a secreto cordis no-
stri ad operationem exire debemus ex proposito inten-
tionis, sed ex accidenti occasione necessitatis.

De existu actionis & cognitionis.

C A P. LXXV.

Actiones aliae sunt carnales id est quae ad vsum
corporis pertinent, aliae spirituales, quae pertinent
ad instructionem mentis, ad vtrasque boni, & mali exeunt.
Quatuor modis eximus per contemplationem. Primus
modus est quando consideramus omnem creaturam
quid sit ex se, & inuenimus omnia esse vanitatem: quia
omnis creatura sicut de nihilo ad esse venit, ita etiam
quotidiana immutatione indicat, quod quantum in
se est ad nihilum tendit. Secundus quando considera-
mus, quid sit ex dono creatoris, & cernimus in ea di-
uinae rationis similitudinem, quia ipsa quae pro sua
condicione mutabilitati subiaccit, dum hoc ex bene-
ficio creatoris accipiunt, ut nunquam profus esse defi-
nant, quodammodo opus temporale aeterni opificis
imitatur stabilitatem. Tertius quando considera-
mus, quomodo utatur Deus ministerio creatura-
rum ad iudicia sua implenda, siue pro sua misericordia
beneficia largiendo, siue pro nostro merito erogando
supplicia.

Aliquum
nosstrum
duo genera
sunt.

Quatuor
modi per
cogitationem
eximus.

Creaturae
ex dono crea-
toris aeternae.

In hoc genere contemplationis odimus omnem crea-
turam tribus vocibus nobis loquentem. Prima vox di-
cit: Accipe, secunda dicit, redde, tertia dicit, fuge.
Accipe beneficium, redde debitum, fuge supplicium.
Prima vox est famulantis, secunda admonentis, tertia
comminantis. Vox famulantis est caelum, dicit enim
Ministro tibi lucem in die ut vigiles, tenebras in nocte
ut pauses. Ego ad obsecrationem tuam gratas tempo-
rum vicissitudines pario, tempore veris & aestatis feruo-
rem, autumnii plenitudinem, & algorem hyemis. Ego al-
ternantibus incrementis dierum & noctium spacia si-
mili ratione dissimiliter extendo, ut & varietas tollat fa-
stidium, & tibi pareat oblectamentum. Aer dicit: Vita-
lem tibi praebeo flatum, & omne genus auium ad tuum
mitto obsequium. Aqua dicit: Potum tibi praebeo, sor-
des purgo, ariditas rigo, & diuersorum genera piscium
ad tuum esum ministro. Terra dicit: Ego te porto, ego
te nutrio, pane conforto, vino lactifico, omnium gene-
rum fructibus oblecto, diuersis animalibus mensas tuas
repleo. Vox comminantis est: mundus dicit: Vide ho-
mo quomodo amauit te, qui fecit me propter te. Seruo
tibi, quia factus sum propter te, vel ut tu seruias illi
qui fecit me & te propter se. Si sentis beneficium, redde
debitum. Accipe benignitatem, redde charitatem, hoc
tribuit, & hoc exigit Deus.

Omnis crea-
tura tribus
vocibus mi-
hi loquitur.
Sicut, acci-
pe, Redde,
Fuge.

Aer uox.

Aqua uox.

Terra uox.

Vox comminantis mundi.

Vox comminantis.

De adaptatione exitus corni, & columbae.

C A P. LXXVI.

Qui hoc modo per cogitationem exeunt, similes
sunt coruo qui reuersus non est, quia dum foris
quod male delectat inueniunt, ad arcam conscientiae am-
plius redire nolunt. Reliqua vero contemplationum ge-
nera in exitu colubae figurata sunt, quae vacua exiit, sed
vacua non redijt, quia foris inuenit, quod intus non ha-
buit. Nec tamen foris amauit, quod intus detulit.

Gen. 1.

Gen. 7.

Ramus oliuae virentis, bonum mentis affectum de-
monstrat, quia saepe sancti quanto magis foris opera di-
uina aspiciunt, tanto magis intus in amore conditoris
virescunt. In primo ergo materia vanitatis inspecta

Ramus oliuae
quid sit.

est et ut intermissio studio contemplationis ad tempus foras exire compellatur, & exteriora dispensanda suscipiat, ut discat experimento, quam difficile sit per officium exterioribus interuire, & tamen per desiderium interiora non deserere, & cum se ad curam suscepti regiminis imparem esse agnouerit, tunc sciat, quid de his sensisse debuerat, quos prius in eodem loco positos inconsiderate despiciebat. Discat esse prouidus & circumspexus, & non torpescat præ ocio, ut ante periculum animum firmet, nec solum quid eueniat, sed quid euenire possit attendat.

De exercitio circumspectionis quod est in quatuor.

C A P. LXXIX.

Circumspectionem exercent quatuor, scilicet timor, cura, necessitas, affectus.

Modi quibus circumspectio exercetur sunt quatuor, timor, cura, necessitas, affectus. Timor est anxietas periclitandi. Cura est sollicitudo euadendi incommodi, aut commodi adipiscendi. Necessitas est oportunitas debitum dandi aut indigentia accipiendi. Affectus est desiderium perfruendi. Timor premit, cura trahit, necessitas ligat, affectus vulnerat. Igitur ita Dei præ timore premit, vanitas mundi curas superfluas immittendo deorsum trahit, infirmitas nostræ conditionis diris nos necessitatibus ligat, inuidia diaboli illicitis desiderijs nos inflammando vulnerat, sed in his omnibus Dei seruis exercetur ad præmium, & tunc quoque ei mala subiecta seruiunt, cum eam affligendo probant non subuertunt, quia confictus vitiatorum exercitia sunt virtutum. Et sicut sæpe cadendo discit homo qualiter gressum figere, & caute ambulare debeat, & in confictu belli, qui frequenter plagatus est, cautiùs vententem ictum excipit: sic qui à diabolo sæpe decipitur, subtilius postmodum versutias eius deprehendit, & machinationes subuertit. Et hoc est, quod multos videmus post magna scelera ad virtutum summam conscendere, & tanta virtute omnes diaboli conatus contra se erectos atterere, ut in quo prius se vicisse gaudebat, iam non se spoliasse, sed contra se potius eos armasse videatur. Ex tribus id est timore, necessitate, affectu, nascitur quartum id est cura. Quod enim timemus incidere, sollicitè studemus euitare, & quod dolemus adesse sollicitè studemus à nobis remouere, & quod desideramus adipisci sollicitè studemus obtinere. Et si post affectionem passionis sequitur cura sollicitudinis, & post sequitur conatus in exercitio operationis, & per hoc cautela crescit circumspectionis. Et quia ex vicio nostræ corruptionis magis solliciti sumus pro eo adipiscendo, quod peruersè cupimus, vel eo euitando, quod superflue formidamus, fit ut cautela circumspectionis, quæ in bonis studiis comparare negleximus, per mala studia facile acquiramus. Sæpe, qui animæ mortem non metuit, mori in carne pertimescit. Pro his euitandis laborant homines, quæ seruis Dei non solum fagienda non sunt, immo etiam nonnumquam causa fructus eorum agnoscitur appetenda. Similiter sæpe homines pro carnalibus desiderijs adimplendis plurimos labores graues, & amaros libenter tolerant, quos pro amore æternæ vitæ, vel ad modicum subire recusant. Et dum per experimenta rerum multa discunt, quasi ex ipsa occupatione sua prudentiores fiunt. Sed tales aliquando miseratione diuina ab errore suo conuersi in bonis agendis, tanto cautiùs fiunt, quanto in malis perpetrandis prius stultiores extiterunt. Vnde manifeste ostenditur hoc etiam eis profuisse, quod ad tempus delicti videbantur, propter quod superius dictum est quatuor esse, quæ exercent circumspectionem; timorem videlicet, curam, necessitatem, affectum.

De subditiuione illorum quatuor.

C A P. LXXX.

Timor mundanus triplex.

Tres sunt timores mundani, vel carnales. Timor vilitatis, timor pænæ, timor mortis. Quorum singuli

curas suas generant. Necessitas autem duplex est, alia in debito dandi, alia in indigentia accipiendi. Aliter enim dicitur, necesse est tributum dare Cæsari, aliter necesse est dare escas ventri, uterque tamen exactor est, & Cæsar, & venter, utrumque tributum est, & esca & pecunia, sed si proprie considerare volumus, minus nocet Cæsar tollendo pecuniam, quam venter accipiendo escam. Cæsar semel auferendo pecuniam sollicitudinem tollit, venter autem sine intermissione exigendo escam nunquam nos sine sollicitudine esse permittit. Cæsar auferendo pecuniam magis nos alleuiat, venter accipiendo escam, & corpus nostrum pariter & animum grauat, Cæsar auferendo pecuniam per paupertatem humiliat, venter accipiendo escam per abundantiam ad vitia non inflamat. Et ut breuiter concludam, ego per omnia miserabiliorem video eum, qui seruit ventri, quam illum, qui seruit Cæsari.

Necessitas, quæ in debito dandi est, multis modis accipitur. Debent enim prælati subiectis prouidentiam, subiecti Prælati obedientiam, æquales æqualibus charitatem fraternam, sapientes insipientibus doctrinam, diuites pauperibus alimoniam. Et sicut de cura timoris dictum est, sic etiam singulæ necessitates generant curas suas. Affectus est desiderium perfruendi. Bona desideria sunt spiritualia, mala sunt carnalia. Spirituale desiderium quali vinum dulce suauiter inebriat. Carnale quasi vinum acidum, & intoxicatum in furorem vertit aut necat; de illo dicitur, *Calix Domini inebrians, quæ præclarus est.* De hoc autem, *Felidraconum vinum corum.*

De flore, & fructu arboris sapientie.

C A P. LXXXI.

Post hæc arbor sapientie per disciplinam floret. In flore tria sunt, species, virtus, odor, quæ omnia per similitudinem in bono opere inuenimus, ubi futuræ retributionis præmium expectatur. Per exemplum fulget, per odorem demulcet, per virtutem fructificat. Fructus boni operis est virtus occulta rectæ intentionis. Proinde quisquis vacuus à virtute bonum opus in oculis hominum foris exhibet, velut arbor est, quæ sine fructu floret. Per patientiam maturescit. Inchoata virtus non prodest nisi ad finem producat. Per mortem capitur, ut ad conuiuium Regis æterni transferatur; ibi cibus Dei erimus, quia ei complacebit in nobis, & ipse cibus noster erit, quia nos delectabimur in ipso, ut illud propheta compleatur in nobis, *Satiabor cum apparuerit gloria tua.* Concludamus ergo summum perfectionis gradum, ut dicamus per contemplationem cibari, de qua Psalmista dicit, *Adimplebis me letitia, cum vultus tuo.* Ecce arbor sapientie nostræ per 15. gradus vsque ad summum incrementum peruenit.

De edificatione templi in corde hominis.

C A P. LXXXII.

Ex quarto libro. Locus in quo edificari oporteat domum Domini, est cor hominis, materia cogitationes mundæ. Nemo se excuset. Non est necesse maria transire, & ignotas exquirere regiones ad comparandos lapides preciosos, & marmora electa, nec cedros excelsum inscissas de Libano per alta maria nauibus conductibus aduehere, aut numerosa artificum millia congregare, qui & thesauros regum attenuare possent. Nihil horum à te postulatur. In te, & de te fabricabis domum Dei, artificum autem duorum est, Dei videlicet, & hominis. Deus enim qui dignatur cum homine habitare, non dedignatur sibi cum homine habitaculum præparare. Proinde non debet homo imperitiam suam aut infirmitatem considerans desperare, sed eum potius, qui secum operari dignetur attendere. Deus enim est virtus, & sapientia, & non potest aliquis aut cum virtute deficere, aut cum sapientia ignorare maxime cum

Necessitas dupl. ca.

Debitum vany.

Affectus desideria varia.

Psal. 22.

Quomodo floreat arbor per disciplinam.

Quomodo per virtutem fructificet.

Psal. 16.

Psal. 119.

Phi 6. et per sapientiam edificabitur domus Dei.

Necessitas
supra.

Debitum
vray.

Affectum
desiderii
varia.

Psal. 22.

Quomodo
seruat artem
desiderii
varia.

Quomodo
seruat artem
desiderii
varia.

Psal. 16.

Psal. 33.

Psal. 119.
Quomodo
seruat artem
desiderii
varia.

Psal. 119.

cum idem ipse sit, qui & nobis operatibus bonum cooperatur, & non operantibus ut velimus, & possimus operari bonum largitur.

In omni aedificatione tria sunt praecipue consideranda, ordo, dispositio, & definita dimensio, id est principium habens, & finem, & determinationes. Superest igitur nunc ut inquiramus, qualem oportet esse ordinem, & dispositionem cogitationum nostrarum, ut ex eis constroatur domus domini. Nam quia res mundanae, quas inordinate appetimus infinitae sunt, cogitationes quoque quas ex ipsarum rerum memoria intrinsecus excipimus finitae esse possunt. Nam dum per singula momenta aliae ex aliis exorientes multipliciter procedunt, nec ipsi nos comprehendere valeamus quo ordine vel quomodo ad cor veniunt, aut a corde recedunt, proinde si ordinatas, & stabiles ac quietas cogitationes habere volumus, ab hac immoderata distractione corda nostra cohibere studeamus. Hoc autem fieri poterit, si certas quasdam, & determinatas res nobis praescribamus, in quibus assidue, & intentio cordis nostri versari, & meditatio exerceri possit. Tria enim sunt, id est per infinita distrahi, in eodem semper persistere, moderate vagari. Quorum unum habere non possumus, unum habere non debemus, & idcirco hoc solum superest, ut quia adhuc vere corde stabiles esse non possumus, interim saltem ab immoderata distractione corda nostra colligamus, ut dum semper nitimur minus instabiles fieri, semper magis ac magis incipiamus veram stabilitatem imitari. Et ut quod loquimur per exemplum manifestius fiat, in imo ponamus mundum, in summo Deum, in medio collocemus humanum animum. Deinde consideremus deorsum in mundo isto magnam quandam & horribilem omnium rerum confusionem, & infinitam humanarum mentium distractionem; sursum autem apud Deum perpetuam, & inconcussam stabilitatem. Post haec imaginemur humanum animum de hoc mundo sursum ad Deum ascendentem, & ascendendo magis ac magis in unum se colligentem, & tunc perspicaciter videre poterimus formam arcae nostrae, quae in imo lata fuit, & sursum in augustam surrexit, quousque ad mensuram unius cubiti in cacumine suo perueniret.

De reuocatione sponsae ad sponsum.

C A P. LXXXIII.

Primus homo postquam foris aurem ad suasionem serpentis aperuit, aurem intus ad vocem Dei clausit. Quia ergo auditum intus perdidit, quo Deum loquentem audiat reuocans nos Deus ad se de foris clamat, sed cum loquitur semper quasi occultari volens se subtrahit, ut mentem humanam, & per hoc quod loquitur de se amoueat, & per hoc, quod se occultando fugit ad se trahat. Irritat enim desiderium nostrum ut augeat, quia loquendo amorem suum in nobis excitat, & fugiendo ut sequamur inflammat. Tale est enim cor hominis, ut si quod diligit adipisci non valeat, amplius desiderio inardescat. Sic in Canticis canticorum. Sponsus venit, stat post parietem, prospicit per fenestras & cancellos, ut quasi lateat, & non lateat. Mittit manum suam per foramen, tangit sponsam, & sono depresso voce tenui vocat eam, & dicit: Veni. Illa ut audit sponsum adesse surgit mox, festinat, aperit, brachia ad amplectendum parat, liquefit anima eius, seruent praecordia eius, exultat, gaudet, tripudiat, sed ille cum teneri putatur, declinat, & subito quasi de medijs elapsus amplexibus fugit. Quid est hoc? Dum non quaeritur quaeritur, dum non vocatur venit. Dum autem quaeritur declinat, & dum vocatur fugit. Si non diligit, quare venit, aut si diligit, quare fugit? Diligit autem, & ideo venit, sed quia hic non diligit, ideo fugit. Hic non diligit, sed est in hoc mundo, in hoc exilio, sed vocat nos ad terram suam, ad patriam suam, quia non decet talis amor patriam, imminutio amoris esset vilitas regionis. Iucundus

Spec. Hist.

amor amicum quaerit locum, ideo commendat nobis terram suam, ideo laudat patriam suam. Ideo dicit, flores appaerunt.

Primi hominis natura ita a Deo ordinata & instituta fuerat, ut anima, quae corpori praerant, per sensus quidem ministeria corporis foris impleteret, sed intus per rationem semper ad creatorem suum intenderet, & nihil foris ageret, quod ex eius dilectione non procederet, & ad eius dilectionem non pertineret, ita ut omnem actum, & charitas imperaret, & ratio disponderet, & sensus impleteret, atque perficeret. Sed postquam merito praeruationis suae eiectus est a facie Domini, factus est caecus per ignorantiam mentis, instabilis per concupiscentiam carnis. Quibus ab illo in omnem posteritatem transfusis vniuersa mala exorta sunt. Proinde post illam primam rerum conditionem, quae facta fuerant, ut stantibus subessent, necesse erat, & alia facere, quae iacentes exigerent. Quae tanto primis digniora sunt, quanto magis necessaria, & quanto dignitate praecedunt, tanto prolixiori tempore currunt. Illa enim sex diebus facta sunt, ista ex aetatibus fiunt. Sex diebus facta est rerum conditio, & sex aetatibus perficitur hominum reparatio.

De his, qui in arca non saluantur, sed pereunt.

C A P. LXXXIV.

Considerate possumus tres species hominum in diluuiio sine Arca; sunt infideles quos carnis desideria inuoluunt, qui praeter hanc vitam transitoriam aliam esse nesciunt. In diluuiio arcam habent, sed in ea non manent, hi qui vitam immutabilem esse venturam credere didicerunt, sed temporalium rerum delectationi animum suum subiiciunt. Nam ibi quisque secundum interiorem hominem habitare dicitur, ubi cogitatione conuersatur. Itaque hi qui delectationem cordis, sui in vanitate huius mundi constituunt, quamuis arcam fidei habeant, intus tamen naufragi sunt, ut taceam ceteros mundi amatores. Quot modo literatos cernimus qui Christiani vocari volunt, & cum ceteris fidelibus ecclesiam intrant, & de sacramentis Christi participant, in quorum cordibus saepius est memoria Saturni, & Iouis, & Herculis, Socratis, & Platonis, & Aristotelis, quam Christi, & sanctorum eius? Nugas poetarum diligunt, & veritatem scripturarum aut negant, aut quod peius est, serident & contemnant. Ego eis pronuncio, quia in fine eis sociandi sunt, quos nunc in cogitationibus suis per affectum cordis sibi coniungunt. Quid illis prodest habere fidem & non manere in fide? quid illis prodest nauem integram habere, & in fluctibus naufragium non dicam pati sed sponte facere? quid prodest veritatem cognoscere & falsitatem diligere? Non sunt tales, qui vere fideles, sunt. Audi qualis vnus eorum fuerit, & tales omnes intellige. Lex Dei eius in corde ipsius. Sola ergo nauis fidei mare transit, sola arca diluuium euadit. Quamuis caro concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem, omnis homo in hoc diluuiio est, sed boni in eo sunt sicut hi, qui in mari portantur a nauibus. Mali vero sicut naufragi, qui inuoluuntur in fluctibus.

Intelligamus ergo in nobis esse, quod fugimus, in nobis esse ad quod fugere debemus, concupiscentiam & fidem. Concupiscentia pertinet ad opera conditionis, fides pertinet ad opera reformationis, quia & illa inordinate a mando per concupiscentiam distulimus, & ista pie credendo per fidem solidamur. Et idcirco diuina monita totiens nobis suadent mundum fugere, non utique ut extra caelum & terram exeamus, sed ut in concupiscentia mundi non maneamus. Excogitata enim mundi specie, nascitur corde affectus concupiscentiae. Proinde si concupiscentiam mundi declinare volumus, prius necesse est ut memoriam mundi huius a cogitatione nostra excludamus. Nam sicut oculus pascitur ex specie, sic animus ex cogitatione, & turpi quodam commercio impudica mens desiderio suo fruitur, dum quodammodo intus per cogitationem rem concupitam amplectatur.

Contra viros literatos plus aquo vel poetica, vel philosophia addit.

Psal. 16. Ad Gal. 3.

Qua fugere debemus & qua non.

Mundum fugere quomodo debemus.

Omnes res
sine pec-
cato & cum
peccato cogi-
tari possunt.

Sic etiam nonnumquam ut quod frequenter cogitamus ociose aliquando concupiscamus illicite, reusque facti iudicatur, qui per consensum in cogitatione delectatur. Ceterum quantum ad ipsas res pertinet, quia omnis creatura Dei bona est, nulla res est, quae cogitari non possit sine peccato. Rursumque si prauos affectus attendimus, nulla res est in qua peccare non possumus cogitando. Nam & de malo bene, & de bono male, de immundo mundo, & de mundo immunde possumus cogitare. Legimus sanctos viros non solum cogitasse, sed & locutos esse, & scripsisse de rebus immundis, quod utique non fecissent, si cogitationes rerum immundarum animam inquinarent. Nihil interest quale sit illud quod cogitatur, sed qualis affectus ex ipsa cogitatione generetur: quia cogitatio mentem non polluit, ubi delectatio conscientiam non corrumpit. Expedi tamen ut obliuiscamur mundum, ne forte dum frequenter de eo cogitamus, ad eius concupiscentiam insectamur.

Quod per opera restorationis uniuersae cogitationes
distractae per opera conditionis.

C A P. LXXXV.

Vnde orian-
tur cogita-
tionum di-
stractiones.

Scitis ut reor aperte iam demonstratum est, unde haec infinita quae paritur cogitationum nostrarum distractio oriatur, à mundo videlicet, & à concupiscentia eius, hoc est, ab operibus conditionis. Rursumque quid sit illud per quod colligi possunt in vnum cogitationes nostrae, hoc est per opera restorationis. Et quia ordo non esse potest ubi finis non est, superest ut relictis operibus conditionis, quaeramus ordinem cogitationum nostrarum ibi, ubi finitae sunt, hoc est in operibus restorationis, hoc enim superius inuestigare proposuimus; quoniam videlicet cogitationum nostrarum ordo esse deberet, quatenus ex eis spiritualis domus sapientiae in nobis edificari possit. Et quia ex rebus cogitationes veniunt, oportet ut ex ordine rerum sumatur ordo cogitationum. Deinceps ergo tractare incipiemus de operibus restorationis relictis operibus conditionis; de quibus quasi de quodam subterfluente diluuiio egressi sumus, & nunc in opera restorationis quasi in arcam ingredimur.

Quot sunt
opera restau-
rationis.
In operibus
restauratio-
nis quid co-
siderandum.

Igitur opera restorationis sunt omnia, quae ab initio mundi usque ad finem saeculi facta sunt, vel facienda pro restoratione hominum in quibus & res gestae, & personas ipsas per quas, & propter quas, & apud quas gesta sunt, loca simul, & tempora, ubi, & quando gesta sunt considerare oportet. In operibus restorationis tribus modis ordo consideratur, secundum locum, secundum tempus, secundum dignitatem. Secundum locum, ut quid prope, quid longe gestum sit. Secundum dignitatem, quid humiliter, quid excellentius gestum sit. Secundum tempus, quid prius, quid posterius gestum sit. Historia longitudinem arcae metitur, quia in serie rerum gestarum ordo temporis inuenitur. Allegoria latitudinem, quia in participatione sacramentorum constat collectio populorum fidelium. Tropologia altitudinem arcae metitur, quia in profectu virtutum crescit dignitas meritum. Moraliter prima mansio est Fides, secunda Spes, tertia Charitas. Vel secundum anagogen prima mansio est cogitatio recta, secunda meditatio prouida, tertia contemplatio clara. Vel secundum operationem: prima mansio est scientia, secunda disciplina, tertia bonitas. Vel secundum status differentes: prima mansio est natura, secunda lex scripta, tertia vero gratia.

Quatuor
scriptura
sensu.

De temporibus & quibusdam arcae expositionibus.

C A P. LXXXVI.

Arates mil-
le sex.

Item in libro quinto. Ab Adam usque ad diluuium prima aetas saeculi continens annos mille 656. Secunda aetas à diluuiio usque ad Abraham continens annos 292.

Tertia ab Abraham usque ad David habens annos 942. Quarta à David usque ad transmigrationem continens annos 473. Quinta à transmigratione usque ad aduentum Christi, habens annos quingentos 83. Sexta aetas nunc agitur nulla annorum serie certa, sed ut aetas de crepita ipsa morte totius saeculi consumenda. Sunt & aliae adhuc differentiae, quibus altitudo arcae distinguatur. Prima mansio coniugati, secunda continentes, tertia virgines. Vel ita, prima mansio repentia, secunda ambulancia, tertia volancia. Item per singulos angulos ascendentibus à frigore orientis, id est à superbia. Prima mansio est timor, secunda est dolor, tertia amor. Ascendentibus à calore occidentis, id est concupiscentia carnis. Prima mansio est patientia, secunda misericordia, tertia compunctio. Ascendentibus à frigore occidentis id est ab ignorantia. Prima mansio est cognitio, secunda meditatio, tertia contemplatio. Ascendentibus à calore orientis, id est à spiritus feruore. Prima mansio est Temperantia, secunda Prudentia, tertia Fortitudo.

De virtute Charitatis, quam fortis sit & ebars

C A P. LXXXVII.

Item in tractatu de laudibus Charitatis. Quis sancto rum à principio mundi exitit, qui non Charitatem nobis aut verbo, aut facto commendauerit? Charitas Abel martyrem fecit, Abraham de terra sua eduxit; quia & ille per Charitatem innocenter mortem pertulit, & iste natale solum libenter deseruit: uterque per Charitatem terra caelum commutauit. Consideremus quot iam martyres per tormenta ad Regnum Caelorum transierint? Qualem ergo in eis vim amoris arsisse credimus, quos propter Deum nec sibi peperisse videmus? Conueniamus nunc cor nostrum, & videamus si acquiescat nobis, omnia quae mundi sunt relinquere, non aridere prosperis, non condelectari blandis non congratulari laetis. Domine imperfectum meum viderunt oculi tua. Quam longe ab hac non dicam perfectione, sed perfectionis inchoatione me video? Et certe hoc parum erat amicis Dei, ut pro amore aeternorum ista spernerent, ista calcaerent, sed abiectis his omnibus alacriter ad votum curretes, nec minis terri poterant, nec tormentis. Trahebat eos Charitas, & ideo nec trahebat cupiditas, nec deterebat aduersitas. Currebant ergo, mundum post se relinquebant, Deum ante se habebant; sed interposita sunt tormenta, ut interrogarentur, vel quo desiderio hunc quaerent, vel qua constantia hunc desperissent. Interrogata est veritas, probata Charitas, confusa iniquitas. Accedunt ad penas intrepidi, & quantum mentem amor intus vulnerauerat, tantum caro foras vulnera sua despiciebat. O Charitas quomodo illis sapiebas, quam dulcis eis fuisti, quos propter te sustinere coegisti? Quibus illos ad te vinculis traxisti, quos mundo & per blandimenta detrahente, & per tormenta repellente, perdere tamen non potuisti? Cucurrerunt quia tu eos contraxisti, & transierunt quia tu eos iuisti, peruenierunt, quia tu eos suscepisti. Qui inextinguibiliter in praecordijs eorum arsisisti, quia nec probris, nec praemijs, nec penis obrui potuisti. Ista quasi quaedam flumina inundauerunt, sed multa flumina, & aquae multae Charitatem extinguere non potuerunt. O Charitas quomodo laudabo te, si scirem te, apprecia- rer te. Si scirem quantum vales, precium appenderem pro te, sed forte excedis angustias meas, nec inuenire potero precium tuum penes me; dabo tamen quod habeo, & totum quod habeo, tota domus meae substantia te commutabo. Et cum totum dederò, totum quasi nihil reputabo. Omnes delectationes carnis meae, omnes in- cunditates cordis mei pro te libenter impendam, ut te solam possidere valeam. Tu sola mihi charior, tu sola utilior, tu sola suauior, tu sola iucundior amplius delectans, abundantius satias, tutius saluans, felicitus cōser- uans

Omnes san-
cti per cha-
ritatem ca-
elum adierunt.

Psalm. 138.

Cor aduer-
si per homo-
nes exami-
nantur.

Cor. 13.

Charitas
quomodo est
mansuetudo.

quans alijs etiam annuntiabo de te. Dic mihi o cor humanum, quid magis eligis, semper gaudere cum hoc faculo, vel esse semper cum Deo? Quod plus diligis, hoc potius eligis. Audi ergo ut corrigas dilectionem, non differas electionem. Vide quomodo totum tibi est dilectio, ipsa electio, ipsa curus, ipsa peruentio, & mansio & beatitudo. Dilige ergo Deum, elige, curre, apprehende, posside, fruere. Iam inquis elegi qua via curram, ut perueniam, da socios ne aberrem. *Recte sunt viae Domini, & iusti ambulant in eis.* Iustitia ergo est via, & iusti sunt, qui in via currunt, nulla via iustitia rector, nulla societas iustorum melior, nulla requies Deo tranquillior, per Charitatem cor dilatatur, corde dilatato via iustitiae curritur.

Adhuc de eodem & de commendatione eiusdem.

C A P. LXX XVIII.

O Bona Charitas, quid amplius dicam de te? Duce te dixi in via Dei. Quid si te ipsam viam ei dixerim? Adhuc inquit Apostolus: *Excellentiorem tuam vobis demonstro.* Tu es caput viarum rectorum. Omnes viae rectae a te exeunt, & in te recurrunt. Nam praecipua Dei viae sunt eius, quae omnia a te pendent, & in te consistunt. Tu es plenitudo iustitiae, perfectio legis, consummatio virtutis, agnitio veritatis. Via ergo es o Charitas. Qualis via? Superexcellens, suscipiens, dirigens, & perducens. Cuius via? Via hominis ad Deum, & via Dei ad hominem. Tu Deum ad hominem deducis, tu hominem ad Deum dirigis, nec nisi per te ad alterutrum transire possumus. Tu mediatrix es, aduersos concilians, disiunctos socians & dispares quodammodo coequans, Deum humilians, nos sublimans, illum ad ima trahens, nos ad summa erigens. Sic tamen ut nec abiecta, sed pia sit eius discessio, nec superba, sed gloriosa sit nostra exultatio. Magnam ergo vim habes Charitas. Tu sola Deum trahere potuisti de Caelo ad terras. O quam forte est vinculum tuum, quo & Deus ligari potuit, & homo ligatus vincula iniquitatis dirupit. Nescio si quid maius in laude tua dicere possit, quam ut Deum de caelo traheres, & hominem de terra ad caelum eleuares. Magna virtus tua, ut per te usque ad hoc humiliaretur Deus, & usque ad hoc exaltaretur homo. Considero Deum ex forma natu, in fante pannis oblitum, vagientem in cunis, fugentem vbera. Respicio postea comprehensum, ligatum, flagellatum caesum, spinis coronatum, sputis illitum, lanceatum, clavis fixum, felle & aceto potatum, illic indigna, hic ditra passum, & tamen cur vel ita dignaretur, vel ita pateretur, si causam quaerimus, aliam praeter solam Charitatem causam non inuenimus: O charitas, quantum potes, si tantum inualuisti erga Deum, quanto magis erga homines. Sed fortassis facilius vincis Deum, quam hominem: quia quo magis beatum eo magis est Deo debitum a te superari. Hoc optime tu noueras, quae ut facilius vinceres prius illum superabas. Adhuc nos rebelles habuisti, quando illum tibi obedientem de sede patetnae maiestatis usque ad infima nostrae mortalitatis suscipienda descendere coegisti. Adduxisti illum vinculis tuis alligatum, sagittis tuis vulneratum, ut amplius paderet hominem tibi resistere, cum te videret etiam in Deum triumphasse. Vulnerasti impassibilem, & ligasti insuperabilem, traxisti incommutabilem, aeternum fecisti mortalem. Haec omnia fecisti, ut corda nostra emollescerent, & insensibiles affectus compurgerent, ut se a corpore suo resouderent, & facilius ea sagittae tuae penetrarent. Nec incassum hoc fecisti: multi enim sic a te superati sunt, multi iam tibi manus dederunt, multi iam in suis praecordiis sagittas tuas infixas portant, & alius adhuc eas infigi desiderant, delectabiliter enim & suauiter vulnerati iunt, & plagas suas se percepisse, nec dolent, nec erubescunt. O charitas quanta est victoria tua? Vnum prius vulnerasti, & per illud omnes postmodum superasti.

De commendatione laudis eiusdem.

C A P. LXXXIX.

C Haritas laudari te quantum potui. Nescio enim si forte maius sit de te Deum dicere an Deum te superasse, quod si maius est etiam hoc libenter & fiducia-liter de te dicam, Deus Charitas est, nunquid parum est Deum in se manentem habere, tantum est Charitatem possidere. Hoc privilegium sola Charitas habet, ut Deus discatur & sit. Non enim dicitur Deus humilitas est, aut patientia, quia cum omnis virtus Dei donum sit, nulla praeter solam Charitatem hoc habet, ut non solum donum Dei, sed & Deus dici possit. Reliqua igitur gratiarum dona largitur Deus etiam his, quos reprobat, solam autem Charitatem quasi seipsum his tantum quos diligit in praemium seruat. Charitas igitur est fons proprius, de quo non communicat alienus, quia quicumque illam habet non iam alienus est a Deo, sed ipse in Deo, & Deus in eo manet. Sic familiaris est Deo Charitas, ut ipse mansionem habere nolit ubi Charitas non fuerit. Si quis, inquit, diligit me, &c. Animam in qua Charitas habitat, superbia non inflat, inuidia non deuastat, ita non dissipat tristitia mala non vexat, & auaritia non excecatur, gula non inflammat, luxuria non inquinat, semper munda est, casta est, quieta est, pacifica, benigna, & semper modesta, & in aduersis secura, & in prosperis temperata, mundum contemnens, & Deum diligens, omnium bona amando sua faciens, & sua omnibus libenter impartiens. In quo Charitas Dei est semper cor sursum habet, & desiderium in superna eleuatum. Et si quando ambulat, si quando agit, si quando sedet, si quando quiescit, quicumque egerit coram Deo non recedet, tacens Deum cogitat, & loquens nil praeter Deum, & quod ad amorem Dei pertinet, loqui desiderat. Alios ad charitatem exhortando seipsum inflammat. Charitatem omnibus commendat. Quam dulcis amor Dei, quam amatus & quam impurus sit amor huius saeculi, non solum voce, sed & opere quoque demonstrat. Deridet huius mundi gloriam, & sollicitudinem arguit. Miratur caecitatem hominum, qui hoc diligunt, miratur quomodo iam dudum vniuersa haec caedua omnes non contemnunt. Omnibus aestimat dulce esse, quod sibi sapit, & omnibus placere quod diligit, omnibus manifestum quod cognoscit. Istis indicis Charitas se prodit. Igitur o bona Charitas, quid dignum dicam laudibus tuis. Certe post tanta priorum praecordia nil de te dicere mea paruitas praesumeret, ubi nunquam de te dici satis potuisset. Illabere igitur nobis o dulcis, & suavis Charitas, dilata cor nostrum, & expande desiderium, amplifica cordis nostri habitaculum, ut capere possit hospitem, & mansorem Deum.

De meditatione in creaturis, & scripturis, & moribus.

C A P. XC.

I Dem de triplici meditatione. Meditatio est frequens cogitatio, modum, & causam, & rationem vniuscuiusque rei inuestigans. Modum quid sit, causam quare, rationem quomodo. Tria sunt genera meditationum. In creaturis, in scripturis, in moribus. Primum surgit ex admiratione: secundum ex lectione, tertium ex circumspectione. In primo admiratio quaestionem generat, & quaestio inuestigationem, inuestigatio inuentionem. Admiratio est dispositionis, & quaestio cause, inuestigatio rationis. In lectione autem sic considerandum: primo lectio ad cognoscendam veritatem materia ministrat, & meditatio coaptat, oratio subleuat, operatio componit, contemplatio in ipsa exultat. Bona autem quaedam sunt necessitatis, quaedam voluntatis. Necessitatis sunt, quae sunt in precepto, & voto. De ceteris si quid supererogatur redditur, si nihil, non imputatur. Item meditatio in lectione est triplicis considerationis. Secundum historiam

Off. 14. Iustitia via ad charitatem

1 Cor. 12.

Charitas via ad Deum

A Charitate omnia praecipua descendunt.

1 ad 1. 3.

Cur aduersus se per charitatem examinantur.

Charitas causa est cur Deus sit homo.

1 Cor. 13.

Charitas quanta est mandata.

Charitas causa est hominum salutem.

Deus Charitas est.

1. Iud. 4. 1. Ioh. 14.

Charitas omnia peccata ex animo pellit.

Charitas Dei saeculi non eripit.

Meditatio quid sit & quatuorplex.

Necessitatis bona quae sunt in precepto & in voto.

est, quando eorum quæ facta sunt vel rationem quaerimus, vel admiramur suis temporibus, & locis, & modo congruo perfectam, secundum allegoriam meditatio operatur in dispositione præcedentium, futurorum significationem attendens ratione & providentiam coaptatam, sicut oportuit ad intelligentiam, & fidei formam fabricandam. In tropologia meditatio operatur, quem fructum dicta afferant, exquirens quid faciendum insinuent, vel quid vitandum, quid ad eruditionem, quid ad exhortationem, quid ad consolationem, quid ad terrorem scripturæ lectio proponat, & quid ad intelligentiam virtutis illuminet, quid nutriat affectionem, quid formam viuendi ad iter virtutis edoceat. Meditatio in moribus est secundum affectus, & cogitationes, & opera. In affectibus considerandum est, ut sint recti, sinceri, hoc est ad id ad quod debent esse. Et quomodo affectus est in eo ad quod rectus, & quomodo debet esse sincerus. In cogitationibus considerandum ut sint munda, & ordinata. Munda sunt quando neque de malis affectionibus generantur, neque malas generant affectiones. Ordinata quando rationabiliter, hoc est tempore suo adveniunt. Tempore enim non suo, etiã bona cogitare sine vitio non est, ut in lectione de oratione, & in oratione de lectione. In operibus considerandum est primum ut bona intentione sint: itaque intentionem oportet esse rectam per discretionem, & simplicem per benignitatem. Secundo in operibus considerandum est, ut ex recta intentione inchoata, cum perseveranti feruore ad finem perducantur, ut ne persecutio torpeat, nec amor tepescat.

Adhuc de meditatione in moribus.

C A P. X C I.

Item meditatio in moribus duplici consideratione discurrit foris ad famam, intus ad conscientiam; foris quid expediat, & quid doceat: doceat ad exemplum, expediat ad meritum: nobis ad meritum, proximis ad exemplum. Intus ad conscientiam, ut si munda, quæ nec de præterito iuste accusatur, nec de presenti iniuste delectatur. Itẽ in moribus, ut omnes motus cordis deprehendat unde veniant, aut quo tẽdant. Motus igitur cordis animalis aliquando manifestam habet originem, aliquando occultam: quæ manifeste bona est, à Deo est: quæ autem manifeste mala, siue à diabolo est, siue à carne. Omnes inspirationes, quæ inuisibiliter cordi adveniunt, ab istis procedunt. Quæ autem dubia sunt in origine probantur à sine. Et quæ mala sunt differunt, quantum quæ à carne sunt frequentius surgunt propter necessitatem, quæ vero à diabolo sæpius propter rationem. Item meditatio morum finem & directionem in omni conuersatione considerat. Finis est ad quod tenditur, directio quo facilius peruenitur. Qui directius pergit, citius peruenit. Sunt enim quædam bona in quibus etiam multum moueri parum est promoueri. Alia compediolo labore fructum magnum adducunt. Et hæc ergo discernenda sunt, & eligenda magis, quæ magis profunt. Multi hanc discretionem non habentes, plurimum laborauerunt, & parum profecerunt. Et quantum oculis foris habuerunt tantum ad speciem operis, & non intus ad fructum virtutis. Gaudebant enim magna se facere magis, quam vitia exercere. Et dilexerunt potius illa in quibus videri possent, quam emendari. Item meditatio in moribus primum considerat, quæ debita sunt, siue ex præcepto, siue ex voto: & ea primum agenda indicat: quæ sic facta habent meritum, ut non facta generent reatum. Post hoc siquid voluntarie superadditur, sic faciendum est, ut debitum non impediatur. Item meditatio morum duo mala in bona actione præcipue cauenda considerat, hoc est afflictionem, & occupationem. Per afflictionem dulcedo mentis amaricatur, per occupationem tranquillitas dissipatur. Afflictio est, quando pro his quæ non valet per impatientiam vitur. Occupatio quando in his, quæ valet agendis per intemperantiam agitatur. Ne igitur male amaricetur animus suam impolli-

bilitatem patienter sustineat. Ne autem mala occupetur, possibilitatem suam extra mensuram non extendat. Item meditatio morum probat, nec ea quæ non sunt impatienter appetere, nec ea quæ sunt insipienter fastidire. Qui enim semper, quod non facit appetit, & quod facit fastidit, nec presentibus fruatur, nec futuris satietur. Inchoata enim ante consummationem deserit, & inchoanda ante tempus apprehendit. Propterea bonum est bono suo esse contentum, & presentia bona superuenientibus augere, non pro futuris abiicere. Leuitatis enim est bonorum commutatio, multumque diuersa currunt via, qui pro nouis vetera abiiciunt, & qui ab inferioribus ad superiora conscendunt. Qui enim mutationem quaerit fastidiosus est, sicut qui profectum appetit studiosus.

De concordia misericordiae, & iustitiae in filij Dei incarnatione.

C A P. X C I I.

Misericordia, & veritas obuiauerunt sibi, &c. Veritas erat in caelo cum iudice Deo; & Misericordia in terra cum homine iudicando. Vbi enim Misericordia esset, si cum misero non esset. Accepto igitur tempore, assumpta veritate descendit Deus ut rationem poneret cum homine. Quod cum vidisset Misericordia non ignata diuini consilij, pertexit obuiam illi, Deum cupiens mitigare, & placatum adducere. Ibi ergo Misericordia, & Veritas obuiauerunt sibi. Veritas affirmavit nequam homines debere merito damnari. Misericordia respondit eos ut boni fierent, spontanea etiam pietate debere vocari. Veritas dixit, quia Deus malis omnino parcere non deberet, Misericordia dixit, si nemini parceret Deus, & nõquam bonos haberet. Veritas dixit se nolle, nec posse tot scelera hominum tolerare. Misericordia respondit gratiam Domini ad indulgendum superabundare. Videns Deus tam diuersas sententias ad effectum simul procedere non posse. Ait scriptum est: Misericordiam, & Veritatem diligit Deus. Veritas autem vult ut totum imputetur. Misericordia vero ut totum condonetur, quæ simul fieri non possunt. Propterea peccatum hominis, & ex parte propter veritatem puniatur, & propter Misericordiam ex parte dimittatur. Veritas autem intras cor hominis clamare cepit, de terra hominem accusans, Misericordia vero non desistebat in caelo orare Dominum, pro homine postulans; homo confessionem ad salutem ore proprio faciebat, & Misericordia precibus suis Dominum ad iustificationem hominum compellebat. Veritas de terra per confessionem hominis oriebatur, & Iustitia de caelo prospiciens per Misericordiam Dei ad terras mittebatur. Quia ergo Misericordia cum Deo pro homine erat, & Iustitia, & veritas à Deo cum homine erat, iam inter Deum & hominem erat Pax pro Iustitia. Tunc ait iustitia ad Pacem. Nunquid satis est optimo mala dimittere, nisi etiam studeat bona conferre? Laxauit peccata per indulgentiam, nunc conferat virtutum dona per gratiam. Respondit Pax, & ait: Dominus dabit benignitatem, &c. Confessio criminis est in detestatione mali, confessio laudis in exultatione boni. Confessione criminis parit timor, confessionem laudis amor.

De mundana consolatione & sequenti desolatione.

C A P. X C I I I.

Vobis dicitur, &c. Animæ rationali si vere saperet, præter verum bonum nihil saperet. Nunc autem primum malum eius factum est, ut illo sublato egestatem illius patiat. Deinde secundum accessit, ut in alio bono consoletur ut illud non requirat. Perdito ergo eo quod intus erat bono, egressa est ad ea quæ foris erant bona aliena, & pactum fecit cum delectationibus sæculi, & regressa induxit eas ad se, ut fornicarentur cum eis intus in abscondito cordis sui & requiesceret super eas, & non respiceret absentiam

*Meditatio
morum tri-
plex.*

*Munda co-
gitationes
quæ tempo-
re non suo
etiam bona
cogitare pec-
catum est.*

*Meditatio
in moribus
qualis.*

*Motus cor-
dis unde
veniant.*

psal. 24.

psal. 24.

psal. 24.

tiam

tiam boni sui, quoniam secum habet societatem alienam delectationum huius mundi ingredientium ad ipsam per sensus carnis ipsius, vel cum ipsa egreditur ad illas. Cum autem claudi ceperint portam istam sensuum carnalium, non patebit deinceps via transeundi ad iudicium. Et tunc separabitur societas vanitatis, & erit mundus foris exclusus ne ingrediatur, & anima intus clausa ne egrediatur. Et veniet anima ad portas oculorum, & clauas inueniet, ut non egrediatur per visum. Deinde diffundet se per aditus sensuum reliquorum, & non erit transitus illius, quoniam repagula mortis perpetue inflexibili rigore & immobilibus seris valuas sensuum, & aditus commercii antiqui sine fine concludent. Tunc anima misera in hoc tristi discidio solam se inueniet, & conuertens se requirere incipiet illum socium, qui intus est, & excludi non potest, & non poterit habere societatem illius in desolatione sua, quia non requisit illum in consolatione sua. Tunc illa infelix desperatione cadet a se, & damnatione sub se, & aperiet se profundum in obuiam ruen- ti, & cum illam exceperit continuo claudetur sursum, & aperietur deorsum, ut sine fine cadat, & ad finem non resurgat. Propterea dixit Dominus: *Orate ne fuga vestra hyeme fiat vel sabbato.* Quid enim est hyems nisi torpor mortis, & quid sabbatum nisi post mortem tempus perpetue vacationis. Hyems siquidem tollit ambulandi potentiam, sabbatum negat licentiam. Sic & imminens mortis torpore astrictus homo a correctione prepeditur. Post mortem vero penitentia non recipitur. Hic grauat ne bona opera exerceat, ibi ligatur ne damnationem euadat. Hic correctio grauis, ibi emendatio impossibilis. Propterea bonum est fugere iram venientem, priusquam sentire incipias imminenti. Ne vel voluntas nimis efficax sit sine opere, vel dolor inutilis sine correctione. Cogitet ergo anima in societate alienorum nunc posita, quia non poterit semper permanere cum illis, & eligat interim socium illum, qui cum omnia subtracta fuerint, solus fidem seruat dilectoribus suis.

De tribus bonis quibus placatur Deus.

CAP. XCIV.

I Ndicabo tibi, o homo, &c. quia & Deus, qui Trinitas est, non nisi trinito sacrificio digne placari potest. Offerat ergo iudicium filio, iudici misericordiam, Spiritui sancto charitatem, sollicitudinem paternitatis; sic tamen ut non discretionem numerorum unitatem Trinitatis diuidas, sed singulis sua, & simul vni singula exhibeas. Primum enim iudicium faciendum est de teipso, deinde inter te, & proximum tuum, postremo de proximo tuo. In eo iudicio quo iudicas temetipsum, esse debes districtus; in eo quo inter te & proximum tuum iustus; in eo quo proximum pius. Teipsum iudica hoc modo: Considera diligenter, quid facis, & quid non, quid facere debes, & quid non. Postea huc ad inuicem conferendo perpende, si idem est, quod facis, & quod debes. Quod si ita inuenieris gaude, sin autem time. Inter te & proximum hoc modo vide, quid facis proximo, & quid faciat tibi. Si tibi facit bonum, & tu illi malum reddis, malus es. Si tibi malum facit, & tu illi bonum reddis, bonus es. De proximo tuo hoc modo: Vide, quid facit. Si certum bonum est paruum, exultima magnum: magnum maius. Si dubium bonum est, verum puta: si certum malum est magnum, paruum: paruum minus iudica. Si dubium malum est bonum puta. Oportet ergo te primum facere iudicium, ut quod recte discernis opere compleas. Deinde diligere misericordiam, ut bonum, quod agis non ex timore, sed amore facias. Postremo sollicitum incedere, ne vel bonum, quod nondum habes non merearis accipere, vel bonum quod habes amittas. In his tribus Trinitati in te operanti cooperaris per illuminatam sapientiam, & cum lucente rectum discernis per instantem charitatem, & cum ardente misereris. Per prouidentiam vero paternitatem, & cum tuente temetipsum eu-

stodis. Per Trinitatem itaque cooperando trinitati, trinitatis imago efficietis, verum sacrificium teque ipsum Deo offers, cum ad eius similitudinem reformatis.

De morali expositione piscine superioris.

CAP. XCV.

H ierusalem est anima, superior piscina est ratio, per quam comprehendit caelestia: inferior sensualitas, per quam affectat terrena. Superior piscina aquae ductum habet in agro fullonis. Fullo est Christus, qui pannos suos calcet, quia electos suos per tribulationem emundat, ut eos super niuem dealbatos sibi vestimentum faciat. Ciuiibus fullonis est ista conualis lachrymarum praesens, scilicet mundus, in quo ad conculcandum proieciti sumus. Sed dum calcamur, utimur, & mundamur, quia pressura tribulationis: & charitatem accendit, & culpam abluit. Iste est fullo, qui illa vestimenta fecerat, quae candida erant sicut nix, qualia non potest fullo facere super terram. Iste agrum habet, ubi flores inueniuntur optimi ad colorandos pannos. Ager est Sancta scriptura, ubi pascuntur animalia Dei. In hoc currimus quando legimus: flores colligimus, quando praeccepta discimus: pannos colloramus, quando praeccepta implendo virtutibus animas nostras decoramus. Patientia est in rosa, & castitas in lilio, charitas in croco, & humilitas in viola, puritas in saphyro. Bene autem per agrum fullonis transit aquae ductus piscine superioris, qui est radius contemplationis. Per studium enim diuinae lectionis aperitur via cordi nostro usque ad contemplandum lumen diuinitatis, ut illuc quasi de fonte vitae aquae spiritualium donorum descendant per radium contemplationis ad irrigandum & implendum sinem mentis nostrae. Piscina inferior, hoc est sensualitas habet quinque aquae ductus, quinque sensus corporis, quos oblectamenta huius mundi influunt ad replendum appetitum nostrae carnalitatis. Isti quinque porticus sunt, in quibus multitudo languentium iacet. Sed Angelus Domini secundum tempus in piscinam descendit, & mouetur aqua: quia dum diuina aspiratio peccatorem intus tangit, illico terrore iudicij conturbatur carnalis conscientia. Et quicumque post motionem aquae in piscinam descendit sanus sit, quia diuina gratia praeventus peccator, si vere se ad penitentiam humiliat, & conscientiam impuram conuertens, aut acta mala districte diiudicat, de quolibet delicto veniam consequitur. *Congregatis inquit, aquas piscine inferioris, non enim vitium est aquas piscine inferioris bibere, sed congregare, quia licet nobis bonis transitorijs uti ad necessitate, sed non diligere ad superfluitate.* Si Hierusalem animas dicim, domos Hierusalem corpora. Domos ergo Hierusalem numerate, est considerata hominum multitudine, timere de defectu rerum, computare sumptus corporis, & non considerare in munificencia largitoris. Vnde & post subiunxit: *Aquas piscine veteris collegisti, &c.* Murus exterior est corpus quo anima clauditur. Interior est ira naturalis, virtus animae, qua vitijs irascitur, & contra tentamenta munitur. Praeter murum, & murum ad colligendas aquas lacum facere, est necessitatis loco cupiditatem admittere.

De amore ordinato, & inordinato.

CAP. XCVI.

V nus fons dilectionis intus saliens, duos riuos infundit. Medium quippe est cor hominis unde fons amoris erumpit, & cum per appetitum ad exteriora decurrit cupiditas dicitur. Cum vero desiderium suum ad interiora dirigit charitas: & omnium malorum radix est cupiditas, & omnium bonorum charitas. Amor est delectatio cordis alicuius ad aliquid propter aliquod desiderium in appetendo, in perfruendo gaudium, per desiderium currens, requiescens per gaudium: hoc bonum,

psal. 24

Matth. 24

psal. 66

Matth. 6
Iudicium
iudicij
iudicij
iudicij
iudicij

Iudicij
iudicij
iudicij
iudicij
iudicij

Iudicij
iudicij
iudicij
iudicij
iudicij

psal. 24

De ratione
& sensualitate
anima.

Marc. 9.

Joan. 3.

Isai. 22.

Ex corde ho-
minis fons
amoris eru-
pit.

Se hoc malum est tuum cor humanum, quia nec aliunde bonum, nec aliunde malum est, nisi quod bene vel male amas, quod bonum est. Nam omne quod est, bonum est. Nec qui amat, nec quod amat malum est, sed quod male amat. Ordinate ergo charitatem, & malum inde nullum est. Omnipotens Deus, qui nullo indiget rationalem spiritum creavit sola charitate, nulla necessitate, ut eum beatitudinis sui participem faceret. Porro ut ad id aptus esset, fecit in eo dilectionem spirituale palatum, per hanc sanctificans ad gustum dulcedinis internæ, ut ei semper inhærendo ipsum quo beatificanda erat bonum, & ex ipso sugeret, & de eo per desiderium biberet, & ex ipso gaudium possideret. Suge, ô apicula, suge suge, & bibe dulcoris tui inenarrabilem suavitatē. Immergere, & replere, quia deficere nescit si tu non incipias fastidire. Adhære ergo, & inhære, sume & fruere. Si sempiternus gustus fuerit, sempiterna quoque beatitudo erit. Igitur per amorē sociata est factori suo creatura rationalis, solumque est dilectionis vinculum, quod ligat utrosque in idiplum, & tanto felicitius quanto fortius. Propter quod, & ut indivisa societas, & concordia perfecta utrobique haberetur, & geminatus est nexus in charitate Dei, & proximi: ut per charitatem Dei omnes adinvicem vnum fierent: ut quod de illo vno, cui omnes inhærebant quisque in semetipso non caperet, plenius atque perfectius per charitatem proximi in altero possideret, & bonum omnium fieret totum singulorū.

Ordinate ergo charitatem, si desiderium est, amor bene currat, si gaudium bene requiescat. Tria quidē sunt, quæ amari bene aut male possunt. Deus supra nos, proximus iuxta, mundus sub nos. Ordinate ergo charitatem. Si currat, bene currat. Si requiescat bene requiescat. Desiderium currit, gaudium requiescit. Propter quod gaudium vni forme est, quia semper in vno est. Desiderium autem motus mutabilitatem suscipit, & idcirco non se continet in vno, sed varias species representat. Tria Deus, duo proximus, vnum mundus habebat in cursu desiderij nostri. Et est in desiderio ordinanda charitas: amor namque per desiderium, & de Deo, & cum Deo, & in Deum ordinate currere potest. De Deo currit, quando à Deo accipit, unde eum diligit. Cum Deo, quando eius voluntati in nullo cōtradicit. In Deū quando in ipso requiescere appetit. Duo sunt proximi, potest enim desiderium de proximo currere, ut de eius salute, & profectu gaudeat. Cum proximo, ut eum in via Dei, & comitem itineris, & socium perventionis habere concupiscat, sed in proximo non potest, ut in homine spem & fiduciam suam constituat. Vnum est mūdi. De ipso currere, non cum ipso, aut in ipsum. De mūdo enim desiderium currit, quando inspecto foris Dei opere per admirationem & laudem ardentius intus ad ipsam se conuertit. Hæc est enim ordinata charitas, & præter ipsam omne quod agitur est inordinata cupiditas.

De sapore & nutrimento verbi Dei.

C A P. XCVII.

Psal. 118.

Verbum Dei
cibus est mē-
tis non ven-
tris.

Differentia
inter verbū
Dei & cibū
ventris.

Quam dulcia faucibus meis, &c. Verba Dei utique cibus sunt, non ventris, sed mentis; immo ieiunium ventris, & cibus mentis. Cibus corporis tria habet in se. Sapor delectat, nutrimentum sustentat, massa operat. Sapor ad palatum pertinet, nutrimentum ad naturam, massa ad miseriam. Unde palatum percipit saporem, & stomachus nutrimentum & massam; alterum ad refectioem, alterum ad grauamen. Nutrimentum ut illud in corpus traiciat, massam ut illam eiiciat. Sapor quod amodo spiritualis est, & ideo solummodo delectat non grauatur. Inde est, quod fames in faucibus faceri nunquam potest, quia ibi nec appetitus mēsuram habet, nec delectatio finem. In stomacho autem facietatem recipit, & delectatio finem. Nam quia ille nutrimentum, quod sustentat non percipit sine massa, quæ grauatur; ne id, quod prodest ultra modum appetere in-

cipiat, ipsa quam simul percipit illum onerando refrinat. Ergo frater cum manducas noli interrogare fauces tuas si satis est. Quod si iudicium illarū sequeris, priusquam illas delectatione repleas, stomachum tuum onere suffocabis. Ventrem potius de mensura edendi consule, & priusquam illum dolere concipias, fauces ab auiditate compesce, hoc tamen de omni cibo corporali intellige. Nam de refectioe spiritualis cibi fauces potius, quam venter consulendæ. Habet quippe spiritualis cibus, idest, verbum Dei similiter saporem suum, qui fauces spirituales delectat, nutrimentum, quod spirituale substantiam pascit, & vegetat, & massam, quæ infirmitatem premit, & grauatur. Fauces spirituales dicimus palatum cordis. Sapor Dei est verbi gustus interne dulcedinis. Anima autem ipsa substantia est spiritualis. Nutrimentum verbi Dei est exercitiū virtutis, massa vero pondus laboris, quia ergo sapor ille internæ dulcedinis sine fastidio sumitur, & quasi de quodam spiritualis cibi gustu fauces cordis delectationem percipiunt, sed saturari non possunt. Quia vero exercitiū virtutis quo anima pascitur non sumitur sine pondere laboris, quo caro grauatur, quasi quidā sensualitatis nostræ stomachus dum cibum boni operis exercendo percipit, ne virtutem qua reficitur ultra modum appetat, ipse eum quo premitur labor operis castigat. Non igitur ait: Dulcia ventri meo, sed faucibus; ac si diceret: Per verbū quidem tuum Domine veter carnalitatatis premitur, sed palatum cordis intus sapore dulcedinis delectatur, quia & si foris infirmitatem grauatur labor operis, intus tamen desiderium pascit dulcedo, & gustus suauitatis. Hinc est, quod dilectus ille Ioannes de se perhibet dicēs, *Acccepi librum, &c.* Sic & tu frater deuora librum vitæ, verbum Dei auide comede, & noli propterea dulcedinem saporis eius deserere, si aliquid amaritudinis sentis in ventre.

De humilitate, qualiter deficit, vel proficit.

C A P. XCVIII.

De vobis modis diabolus in nobis humilitatem impugnat, per iniuriam videlicet, & per reuerentiā. Nos vero si culpas nostras & miseras attente inspicere volumus, tunc fortassis, nec indignum iudicabimus, si nobis inferatur iniuria, nec dignū si reuerentia exhibeatur. Mens etenim hominis citius in laude sua decipitur, quia quod libentius accipit, difficiliter repellit. Nam dū bona sua nonnunquam foris laudari audit, & se tantummodo testimonio veritatis consensum præbere existimat, non ipsa eam veritas, sed adulatio potius delectat. ut autem prorsus ab elationis vitio innocens esse videatur, majori adhuc calliditate se palliat. Et postquam id, quod de se dictum est, verum esse consenserit, nec vilo modo sibi tribuere existimet, statim se ad gratiarum actionem vertit. Hoc autem non ad humilitatem ei, sed ad elationis augmentum proficit: quantum tanto iam fiducialius apud se extollitur, quanto manifestius bonū suum non à se, sed à Deo esse cōfiteatur, pharisiaca prorsus superbia dicens: *Deus gratias ago tibi.* Et vide quomodo vitus pestilentie paulatim se diffundit, dum mens in sui admiratione occupata defigitur, paulatim iam & eū à quo habet obliuisci incipit, & quasi iam sibi sufficit quod est, mala sua amplius ad memoriam reducere non dignatur. Tunc hostis postquam intus cor mundum videt opprobria foris, & iniurias admouet: quia scit, quod decepta mens tanto iam eas impatientius susceptura sit, quanto in se nihil nisi quod laude dignum est agnoscit.

Tria denique sunt per quæ humanitas aduersus illam contumeliam se defendit. Primum ut consideremus culpam nostram, qua meruimus ut talia patiamur. Deinde, quia quotiens ad nostram læsionem, excitatur proximus, hic quasi non ille, sed in illo iusto iudicio suo ad nostram probationem siue iubēdo siue præmittendo operetur

Psal. 118.

Verbum Dei
auidē com-
edendum.

Luc. 11.

Per mē ab-
sentem
circumstantiam
humilitatis
se defendit.

operetur Deus. Postremo, quod malum agenti non irascendum, sed compatiendum sit, sicut corporaliter infirmanti: quia omnis, qui male agit, non quasi ex virtute agens, sed quasi a virtute deficiens, & velut quaedam phrenesis aegritudine laborans, pie tolerandus est. Prima ergo consideratio suadet nobis iustitiam, secunda reverentiam, tertia misericordiam. Contra reverentiam autem & laudationem per eandem malorum suorum memoriam hoc modo se defendere humilitas non attendat, neque cogitet utrum verum sit quod de se dicitur, aut dignum, quod sibi exhibetur, sed statim ne decepat mens per inanem gloriam laudemque qua foris palliat, intus suscipiat, ex ipso suo vitio ei opponere curet, unde potius erubescat, dicens cum psalmista: *Avertatur statim, &c.* Quisquis enim laudatus de virtute consultans conscientiam addit, ex eo ipso consentire iam convincitur, quia occasionem approbationis eius non quaereret: nisi eam retinere potius, quam abijcere maluisset. Et ideo sit nonnunquam ut talem iusto iudicio Deus veritatem discernere non permittat, & testimonium conscientiae iam illi respondeat, non ad id quod quaerere se finxit, sed quod invenire desiderabat.

Exhortatio ad prelatos, & iudices.

C A P. XCIX.

Considerate, fratres, dispensatione Dei, solus peccatores iustificare potest; ut tamen humanam conscientiam de sua pietate certam faceret, potestatem relaxandi peccata homini concessit, ut homo ad hominem quasi ad consimilem suum familiariter & fiducialiter conveniret, quem & videre posset veniam postulaturus, & accepturus audire. Deus enim orantem videre potest, sed homo Deum indulgentem videre non potest. Idcirco voluit Deus ut homo homini loqueretur, & de sua salute cum illo tractaret, sed ne forte salus ab homine dubia esset, Deus homo factus est, ut nec falleretur iudicando, nec falleret miserando; sed omne iudicium datum est filio divina potestate in participationem hominum transfusa, ut homo peccata dimitteret, iuxta tamen divinum iudicium, cum idem ipse homo Deus esset, ipse autem homo Christus sicut particeps factus fuerat naturae nostrae, ita particeps nos esse voluit honoris sui. Videte ergo, ministerium vestrum iudicate, iudicium suum in sine distulit, ut vos prius iudicetis ad correctionem, ne ipse post eum iudicetis ad damnationem. Vos enim non quasi iudices criminum ad percipiendum positi estis, sed quasi iudices morborum ad sanandum. Videte ergo languidum in manibus vestris, quem vobis misericors ille Samaritanus commisit. Ceterum nondum Christus crucifigebatur, & tamen Petrus feruorem suum cohibere non potuit, sed percussit seruum Principis sacerdotum, nec multitudinem timens, nec potestatem. Igitur videte, quid facitis, Christus in oculis vestris crucifigitur, & vos adhuc gladium in vagina habetis, cum tamen multitudo maior vobiscum sit, quam cum illis. Quid vos in passione Christi fecissetis, qui modo ad percipiendum pigri estis? Ipse quippe dixit: *Quod vni ex minimis, &c.* Igitur in Christo Christus occiditur, & in Christiano tribulatur. Quid ergo facitis, quid pigri, quid timidi estis: Forte quia non itatis sicut Phinees, idcirco iram placare non potestis, ut esset quasi Phinees: forte quia discubuitis ad ollas Pharaonis, & iugum diligitis? pigrum est vobis surgere ad bellum forte quia lanam diligitis, & lac non oves, idcirco pascitis vosmetipsos non oves, & fugitis veniente lupo, quia de amibus non curatis? Saltem si lac ouium comedetis, carnes comedere nolite, si fructum pro custodia ouium quaeritis, ipsas viuas seruate. Bonus pastor etiam carnem suam ouibus suis edendam dedit, ut eas reficeret, & vos non solum mercenarii precium pro custodia quaeritis, sed ipsas etiam oves Lupi facti ad vestram refectionem necatis.

De triplici visione, & quadruplici vanitate.

C A P. C.

Idem super Ecclesiastem homelia prima. Tres sunt animae rationales visiones. Cogitatio, contemplatio, meditatio. Cogitatio est, cum mens notione rei transitorie tangitur, cum scilicet ipsa res sua imagine animo subito praesentatur, vel per sensum ingrediens, vel a memoria exurgens. Meditatio est assidua ac sagax retractio cogitationis, aliquid vel inuolutum explicare nitens, vel scrutans penetrare occultum. Contemplatio est perspicax, & liber animi contuitus in res perficiendas usquequaque diffusus, & ita quodammodo id quod meditatio quaerit, contemplatio possidet. Contemplationis autem duo sunt genera. Vnum quod primum est, & incipientium in creaturarum consideratione, aliud quod vltimum, & perfectiorum est in contemplatione creatoris. In proverbijs Salomonis quasi meditando incessit. In Ecclesiaste ad primum gradum contemplationis ascendit. In Canticis Canticorum ad supremum se transtulit.

Idem in 2. Homelia. Vanitas alia est in rebus conditis, alia in operibus humanis, alia in corporibus, alia in mentibus. Prima est mutabilitatis, secunda curiositatis, tertia mortalitatis, quarta iniquitatis. Vanitas mutabilitatis duobus modis in rebus consideratur, siue quia inanes sunt, siue quia transitoriae sunt. In illo vanae sunt, quia ostendunt, quod non habent: in isto vanae sunt, quia non permanent in eo, quod habent.

Vanitas cupiditatis in tribus constat. In concupiscentia, scilicet oculorum, in concupiscentia carnis, in superbia vitae. In omnibus enim vanitas est, propterea tam vana est in his, quae bona videntur spem ponere, quam quae mala putantur formidare. Quid enim facit concupiscentia oculorum? Fallaces rerum fucos, & lubricos captans aspectus. Oblita sui funditur, ac totam se curiositati dedens circumit omnia, si qua forte noua, si qua insolita, si qua mira occurrat. Ad omnes rerum motus altera sepe praecipit, temeraria, proca, instabilis, petulans, impatiens, & lubrica: saepe vana, saepe exultans, saepe inani timore trepidans, nullam interius radicem habens, sed semper suspecta ad exteriores rerum pendens motus. Certe omnis creatura talis est homini, qualis homo ipse est sibi, ut ab his quae foris sunt, nec bona mens ledi possit, nec mala inuari. Igitur haec omnia, nec ad malum bono, nec ad bonum malo esse possunt, nisi quantum ipse animus, vel ista aspernando proficit, vel deficit peruerse amando aut metuendo vane. Quid prodest carnem morituram deliciarum luxu, & voluptatum affluentia contra corruptionem tanto nisu defendere; cum nemo sit, qui possit eam corruptione custodire? Nam si superbia vitae, siue de diuitiis, siue de dignitatibus gloriari velit, quid vanius esse potest? Haec profecto diuitiae, haec dignitates suis possessoribus solum conferunt, ut quo in eis plus alijs accipere videntur, inde plus alijs onerati inueniantur: quos certe pro eisdem acquirendis vel conseruandis plus semper vel labore atterunt vel cura affligunt. Vanitas mortalitatis in duobus constat, in poena scilicet quae atterit, & in poena quae dissoluit.

De casta, & curiosa visibilium contemplatione.

C A P. CI.

Idem in octaua. Nemo visibilium rerum aspectum caestis mentibus noxium putet. Opus enim Dei quasi verbum illius est per quod nobis loquitur. Sicut ergo auris instrumentum est ad percipiendum verbum hominis, sic oculus instrumentum est ad percipiendum verbum creatoris. Propterea congrue in humano corpo-

*Tres animae
visiones.*

*Duo genera
contempla-
tionis.*

*Vanitas
multiplex.*

*Vanitas cu-
piditatis in
quo consistat.*

*Creatura
omnis talis
est homini
qualis est ip-
se illi.*

re, &

psal. 69.

psal. 118.

Verbum Do-
minum com-
mendandum.

Luc. 11.

Matth. 23.

Per tria
verba illi
etiam
humana
se deservit.

Non saturatur
oculus
visu, nec au-
ris auditu.

re, & oculi iursum positi sunt, & aures à lateribus consti-
tuta, quasi per hoc nobis significetur, quod nostra intē-
tio secundario dirigi debeat ad proximum, principaliter
ad Deum. quare cordi humano totus mundus non suf-
ficere quia non saturatur oculus visu, nec auris impletur
auditu. Ergo scientia succumbit, affectus transcendit.
Tēdit se scientia quantum potest, & totū capere nō potest.
Amor vero totū haurit, & adhuc saturari nō potest. Qua-
re hoc? Quia scientiæ charitas supereminet, nec dicit, *suffi-
ciat cor humanum*, donec ad illū peruenierit, & illū inuenierit,
à quo factū est ut esset, & ad quē factū est, ut in illo bea-
tum esset. Species rerum visibilium quasi venæ tantum-
modo quædam sunt, per quas inuisibilis pulchritudo se
manifestans ad nos vsque emanat. Et ideo cum ita sen-
sum nostrum atque effectum naturaliter prouocant, non
quidem desiderium replent, sed ad inquirendam condi-
toris speciem, & eius pulchritudinem concupiscendam
irritant.

Item in 10. Cum animus veritatem deserit, hanc pri-
mum repulsus erroris sui penam patitur, ut ipsam quam
in se, & propter se amare voluit veritatem, iam pro va-
nitate querere incipiat, & nō tam veritatem, quam no-
uitatem affectans multa scire concupiscat. Incipit miser
defectus sui ærumna languens, quasi quorundam fasti-
dio de aliis semper ad alia appetēda discurrere, & prio-
ra abiiciens quasi vacua & sterilia sperat se desiderij sui
effectum in his, quæ supersunt posse obtinere. Sed hu-
ius tam impudentis desiderij, & stultæ curiositatis iusta
stetit pena subsequitur, quoniam ibidem delectationē
peruerse querit, nihil præter dolorem inuenit, & spiritus
afflictionem, & multitudine pariter distrahitur, & pro-
funditate reueberatur, & tamen aliquando scientia ta-
li vanitate quæsitā, tantoque labore ex parte quantula-
cunque inuenta animum superbia inflat, ut dum de bo-
ni interioris gloria ad appetitum exterioris labitur, sem-
per ad deteriorē vanitatem præcipitetur. Tantoque a-
uidius totam se ad carnis voluptatem male dulcē ex-
periendam effundat, quanto magis interius fatigata, &
ab inquisitionis suæ intentione repulsa, de inueniendā
veritate desperat. Sed & ibi quoque vanitatem inueniēs
requiescere non sinitur, quia in carnis voluptate fugiē-
tem delectationem, nec cum præsens est detinere po-
test, nec cum præterierit reuocare. Sicque vniuersa fa-
tigata & dissipata procella vanitatis suæ concutitur, ut
per ipsum quo male delectata abiit, salubriter tandem
afflicta redire compellatur: & sæpe grauis quædam sit
lucta in animo, ut dum se infimis delectari pariter &
affligi considerat, magno desiderio & amore libertatis
dilectæ etiam si fieri possit deserere concupiscat.

De occupatione mentis in exterioribus.

C A P. CII.

Eccles. 1.

Item in 11. homelia. Hanc ergo occupationem dedit Deus
filij hominum, quia enim mēs hominis in illo vno bo-
no stare noluit, in quo poterit feliciter requiescere, vel
sine distractione & occupatione summæ veritatis plen-
itudinem possidere, proiecta foras extra semetipsam in
multiplicitatem rerum visibilium spargitur: & veritatē,
quam intus cæcata à fonte haurire non potest, quasi per
rimulas quædam visibilium arefcentibus præcordijs
saltem fugere conatur. Sed dum amplius per exteriora
spargitur, magis ab interioribus auersa cæcatur. Vnde
bene legitur Cain dixisse ad dominum: *Ecce eijcis me, &
ero vagus, & profugus*, vagus per inordinatam concupis-
centiam, & profugus per peccatigem conscientiam. I-
gitur hanc occupationem quare dedit, ut distendatur in
ea, ut se tendant, & distendant, laborent, & deficiant, &
reuertantur, & sanet eos. Si enim in occupatione sua nō
distenderentur neque laborarent, dulcis heret nimis ipsa
occupatio, & nollent illā deserere, neque redire amplius
concupiscerent, vbi veritas est. Propterea dedit Deus il-
lis occupationem pessimam, ut distendantur in ea. Aga-
mus pietati huius gratias, quia laborare nos facit in ma-

Genes. 4.

Quare hanc
occupationem
mentis dedit
Deus filijs
hominum.

lo nostro, in auersione nostra: quæ sepiuit spinis viā no-
stram, ut reuertamur ad ipsum virum, & spem & a-
micum animæ nostræ, quia bene erat nobis tunc magis,
quam nunc. Hoc autem non intelleximus nos, & puta-
uimus bene esse nobis cum male erat. Et ideo asperit
ipse amaritudinem, & ablynthiū & fel in poculum de-
dit super male dulcem, & blandientem ad mortē auer-
sionem nostram & occupationem pessimam. Occupa-
tio enim est distractio, & illigatio mentium, quæ auer-
tit, & dissipat, & illaqueat animas ne cogitare præualeat
ea, quæ saluti sunt, ut distendantur in ea. Quid est distē-
dantur? Exterioris intumescant, interioris inanēs fiant. Nā,
quod distenditur, foris quidem maius apparet: sed
vnde extrinsecus incrementum accepisse cernitur, in-
de veraciter interioris soliditatem amissile comprobatur.
dum enim ultra se pertere nititur in quod non est
in semetipso deficere incipit, & inanescere ab eo quod
est.

De instantia, & vana letitia.

C A P. CIII.

Item in 12. Vt scirem prudentiam atque doctrinam. Su-
perius se sapienter contemplatum fuisse, & didicisse
testatus est. Vnde patet, quod superiora ad rerum na-
turam deferenda sunt. Hæc vero, quæ subiungit ad mo-
res hominum, præpostero quidem ordine vsus est, quia
prius vita propria corrigenda erat per circumspectionem
morum, ac deinde cæteris, quæ extra propriam naturam
fuerunt studium adhibendum, ut primum interiores cor-
dis oculi mundarentur à vitijs, & post aperirentur in cō-
templatione veritatis. Sed elatio, quæ foris magna appa-
rere voluit, primum exteriora quæsit, ut prius exterior
scientiam per viam instantiæ aperiret. Deinde interiora
sua scrutando ad ostentationem foras proijceret. Vn-
de recte cum dixisset, *Prudentiam se quæsisse*, pariter ad-
iunxit, & *doctrinam*, quia mens gloriæ, & ostentationis
cupida, nequaquam prudentiam circumspectionis ad be-
ne videndum, sed ad docendum habere voluit. Et ideo
scientiam prudentiæ sine scientia doctrinæ inutilem si-
bi, & infructuosam fore reputauit. Quod autem etiam
errores, & stultitiam scire se voluisse fatetur, nequaquam
ad hoc mala cognoscere voluit, ut cognita vitaret, sed ut
se de malorum cognitione extolleret, alias de opere dā-
naret. Error vero est, cum per ignorantiam malum cō-
mittitur, stultitia autē cum malum cognitum non vitat-
ur. Igitur & bona pariter & mala scire voluit, & cum
scientia vtrorumque doctrinam simul concupiuit, ut
totum, quod mens per scientiam comprehenderet, per
doctrinam ad ostentationem manifestare valeret. *Risum*,
inquit, *reputans errorem*. Per risum quodammodo concepta
lætitia foras trahitur, & quod de gaudio intus latuit, ru-
pis velut modestiæ claustris, quadam leuitate & incon-
tinentia lubricæ mentis proqualatur. Spirituale gaudium
nequaquam animum ad risum dissoluit, sed ea tantum
lætitia, quæ à carnis blandimento concipitur, etiam per
motum carnis facile aperitur. Nam, qua via primum ad
animum ingrediendo inordinatum gaudium claustra
continentiæ rupit, eadem postmodum via qua lapsus
est, cum intorsum excrecere cepit, sine modestia fa-
cile erumpit, lubrica mens super peruersum, quod primū
sine modestia concipit, quasi parturiens postmodum si-
ne pudicitia effundit. Primū ergo decipitur quando blā-
diētis mudi illecebras intus ad gaudium suscipit, postea
errat, quando conceptum intus gaudium ad lasciuiam
mundi per risum effundit.

Qualiter sapientia attingit à fine vsque ad finem ser-
& d. o. suauiter.

C A P. CIV.

Item in 13. Transi ad contemplandam sapientiam erro-
resque & stultitiam. Quid est error? Nescire, quod
rectum est. Quid est stulticia? Scire & non sequi quod
rectum

Tempo
habita
quid.

Quare am-
naturam
quid.

Sapientia a
sua usque
ad finem
quid.

Quare am-
naturam
quid.

Malum pro-
prium
quid.

Sapientia ad
sua usque
quid.

Quare am-
naturam
quid.

Sapientia ad
sua usque
quid.

Quare am-
naturam
quid.

rectum est. Quid est sapientia? Cognoscere, & amare bonum. Si fortiter pertingit sapientia à sine usque ad finem, ergo non est defecta opificis differens pulchritudo conditionis. Quare ergo non æque pulchra sunt omnia, nisi ut magis pulchra sint simul vniuersa. Nam si non essent differenter pulchra singula, non essent incomparabiliter pulchra vniuersa: quia si esset vna pulchritudo in singulis, quamlibet excellens illa foret, & ceteris omnibus eminentior, non esset omnis pulchritudo in vniuersis. Igitur sapientia à sine usque ad finem fortiter pertingit, quia sic opera sua usque ad iudicium rerum persequitur, ut etiam defectum inferiorum ad vniuersam pulchritudinem moderetur: ut inde vniuersitas magis pulchra sit, sine quo in vniuersitate, quædam aliorum comparatione, & respectu defectum patientur. Nā hoc ipsum, quod in quibusdam eius operibus pulchris non pulchrum videtur, turpe tamen non est vbi est, sed minus in parte pulchritudinis habent, quia hoc in toto pulchrum est ad quod est. Ergo ex eo in toto partium maxima est, quod in partibus differens, & multipliciter variata distinctaque omnifaria pulchritudo est. Suauiter enim omnia disponit, quia in tam multis, tamque diuersis rerum generibus singula quæque ad terminum suum promouens, nihil vniuersitatis concordiam pacemque turbare permittit, sed si vnicuique quod suum est tribuit, & dissimiliter currentia ad vnum finem conducit, & ut vnius operatio vni effectumque alterius non impediatur. Malum quidem propriam sedem non habet, sed natura peregrinum à suo in alieno moratur, quia non esset vbi esse posset malitia, si non eam in suo pateretur, quæ eam non fecit sapientia. Non enim sapientia malitiam fecit, sed in eo quod fecit malitiam esse permisit, ut collata malitiam sapientia vinceret, & comparata pulchrior appareret. Confert enim se, & committitur sapientia malitiam in operibus suis, & vincit eam, vti que ut attingat à sine usque ad finem. Ideo enim malitia ad defectum currens sapientiam non euadit, quia non potest malitia ipsa quod corrumpat inuenire, nisi in his quæ sapientia creauit. Sapientia vero propterea malitiam ad profectum surgens transcendit, quia non potest malitia corrumpere, quod sapientia potuit creare. Currit ergo sapientia, ut attingat à sine usque ad finem, transcendens malitiam incorruptis bonis, quo malitia non accedit, & consequens malitiam in his, quæ corrupta sunt, quo malitia non præcedit, tam suauiter enim omnia, etiam non suauia disponit, ut omnia quæ contra eius voluntatem se erigunt, neque potenter extinguat, ut nihil sint, neque violenter compellat, ut nihil possint; sed esse sinens & posse annuens currentia contra suam voluntatem manifeste permittit, & occulte conducit ad implendam suam voluntatem. Restat nunc maximus ille sapientis sapientis excursus à sine usque ad finem, qui nullam habet finem sursum sublimis contemplationis, & deorsum profundum damnationis. Ad istos duos fines vniuersorum cursum incipiens, à medio sapientis, hinc inde siue promouendo, siue deserendo, disponens conducit, sursum ascendenti bus viam sternens, iustitiam, deorsum descendenti bus viam relinquens iniquitatem, quo cum ventum fuerit, sistunt vniuersa in sinibus suis, & finis sui vniuersam habebunt finem. Et tunc quoque ipsa sapientia pertingit à sine usque ad finem fortiter, ut amplius nunquam vel à retributione iustorum deficiat, vel pena iniquorum desinat. Disponens omnia suauiter, hinc ad gaudium, illinc ad supplicium æternum. Sed quælo quæ suauitas in inferis erit? Quia ipsa suauis permanet, quæ disponit, licet illi inuies non sint quos disponit, nec illud suauis sit in quo disponit? Ipsa dispositio suauis est, & si illa suauis non sint, quæ disponit.

De quadruplici opere in mundo.

CAP. CV.

Idem in 16. Quatuor sunt opera, quibus omnia temporalia explicantur. Primum opus Dei, secundum nature, tertium artificis cum natura, quartum solius artificis sine natura. Opus Dei est essentia rerum de nihilo creare, materiam rerum informem disponere, motum autem rerum sub certo ordine temperare. Propterea tria hæc ad opus Dei pertinent id est essentia rerum, & forma, & ordo. Hæc autem tria (sicut postea auctor ipse attestatur de operibus Dei) stabilia sunt, nec temporis capiunt mutabilitatem, quia & rerum essentia hoc quod sunt nunquam esse desinunt, & rerum formæ secundum primam conditionem sui institutionem in suis generibus perpetuam identitatem custodiunt, & motus rerum primi ordinis legem nunquam transcendunt. Neque enim val essentia rerum nihil esse, vel formæ rerum aliter esse, vel ordo rerum dispositioque ab initio mutari potuerunt. Opus itaque Dei est creare, formæ disponere vniuersa. Opus nature est semina rerum de occulto sinu per incrementa producere, eademque rursus marcentia cum concidunt per defectum ad occultum sinum vnde prodierunt reuocare. Opus artificis cum natura est, ea quæ oriuntur de terra studio, & industria adiuuare. Opus solius artificis est in subiecta rerum materia operari, vel disiuncta componendo, vel coniuncta separando. Tres itaque opifices sunt in hoc mundo, Deus, Natura, & Artifex imitans naturam. Sed hi tres valde dispari potentia, id quod ad effectum producant, efficiunt. Nam Deus in opere suo, nec nature opera indiget, nec opificis imitantis naturam. Operatur enim Deus aliquando sine natura, aliquando in natura, aliquando supra naturam. Nam sine natura primum fecit ipsam naturam. Cui natura facit ea, quæ de natura secundum naturam producit. Supra naturam, quando in natura præter cursum nature solutum & posse primum maiori addita potentia aliquid ad effectum perducit. Omne ergo quod Natura facit, Deus facit, sed non omne, quod Deus, Natura etiam facit, qui sine natura naturam facit. Tertio loco sequitur opera artificis imitantis naturam, & ipse quidem aliquando cum Deo operatur sine natura; aliquando cum natura sine Deo, aliquando cum Deo simul & cum natura; aliquando sine Deo pariter & sine natura. Cum Deo operatur quando opera iustitiae operatur. Sine Deo quando opera iniquitatis operatur. Cum natura, quando seminibus rerum fructibus propagandis, quibus natura incrementum subiicit, foris industriam & studium apponit. Sine natura, quando præter ea in subiecta materia studium explicat, ut aliquid quodcumque ad effectum promoueat, in quo natura patitur, tamen non operatur, quia materiam operandi præbet, non operantis effectum exercet. Talia sunt omnia opera hominum quæ sunt super terram. Ex quibus multa mortalis vitæ necessitas cogit, multa suadet cupiditas, multa vanitas operatur.

De mutabilitate hominis secundum tempora.

CAP. CVI.

Si in obedientia mandati perstitisset homo, non subderetur momentis temporum fixus per contemplationem in soliditate æternorum. Postquam autem cor suum declinavit, ut illud per concupiscentiam rebus mutabilibus subiiceret, quasi de celo lapsus cepit deorsum cum his quibus inhærebat desluere, & per lumina mutabilitatis suæ ductus, temporum momenta sentire. Sic ergo tempora venerunt in corde humano, quando multa desideria introiecerunt in illud, & mutabilitas illic do-

Quatuor sunt
quæ in mundo
sunt.
Opus Dei
quod opera
Dei sunt im-
mutabilia.

Opus nature
quod.

Opus artificis
cum natura.

Tres in mū-
do opifices.

Artifex va-
rijs modis
operatur.

minari

minari cepit. Et venerunt alia, & alia discesserunt, & facta est fluctuatio & inconstantia magna. Tam enim cum mundo visibilis voluebatur, & egerunt in eo tempora & momenta discurrere, & esse anni, & dies, & noctes sementes, & metes, natuta ad aeternitatem facta ei, quae temporaliter transit prae associata. Necesse est autem ut homo, qui a carnalibus ad spiritualia convertitur, prius animo ab his quibus per affectum inhaeserat auellatur. Tunc siquidem libere se spiritualibus per amorem conglutinat, cum de terrenis affectis nihil superest quod eius mentem in desideria aliena auertat. Itaque tempus sciendum est, ut homo prius mentem a desideris terrenis auellat. Postea tempus consuendi, ut animo per amorem spirituales aeternis & permanentibus bonis adherere incipiat. Sic quippe consumuntur humana, & diuina in vnum, & quae duo fuerant per naturam, fiant vnum per gratiam. Compunctio siquidem ipsa acus est, & dilectio filum, & facit viam acus, & perforat vtrumque ut filum vtrumque contineat. Qui vero Deum amat, sicut in Deo diligit proximum. Sic contra Deum, nec diligere nouit seipsum. Tempus igitur est dilectionis, & tempus odij, ut qui pro Deo studemus inimicos diligere; cum causa Dei laeditur, non presumamus etiam amicos amare. Est adhuc alia dilectio, & odium aliud, ut quisque carnem suam, & in his diligat, quae infirmitati sustentandae necessaria sunt, & odiat in his quae desideria praua exposcunt. Sequitur vero post mutabilitatem rerum grauis confusio animorum, quosiam pergunt corda super volumina, & transitus temporum ut non sunt in veritate, sed defluunt cum eis, qui vadunt ut transeant. Intellectus autem hominis excitatus specie rerum surgit, & secundum emulationem veritatis ad interiora conatur scrutanda, & habet principium in operibus Dei primae contemplationis, & non peruenit vsque ad finem operum Dei, ut capiat totum, quod absconditum est. Si enim ad finem peruenire potuisset, inuenisset vti que Deum, quoniam a quo sunt, ibi finem habent omnia.

Qualiter traditus est mundus hominum disputationibus.

CAP. CVII.

Propterea stultam facit Deus sapientiam mundi, quia posuit mundum in disputatione eorum, permanens ipse occultus, donec deficerent disputantes, & quarentes inania. Post haec reuelauit se Deus & exiuit, ut inueniretur cum gloriari iam non possit homo, & quasi ipse sensu suo & sapientia Deum cognouerit, qui in opere Dei scrutando defecerat. Sunt adhuc aliae quaedam disputationes in desiderijs hominum multiplicibus nimis & variae, & ex ipsis surgunt multarum studia vanitatum. Omnis homo praefert quod diligit ipse & trahuntur corda hominum in infinitas scissiones, & laudant partem suam singuli. Et in his omnibus non inuenit homo opus quod operatus est Deus ab initio vsque ad finem. Initium namque operum Dei est vsus rerum temporalium, finis vero fructus aeternorum. Idecirco traditus est mundus amatoribus mundi, quia quibus aeternorum bonorum dulcedo tollitur, eis carnales datae sunt delectationes, & mundi gaudia exposita in desideriorum suorum malorum dissipationem. Inuenimus adhuc & alias disputationes in iudicijs hominum graues ac multiplices. Attripiunt homines vicem Dei violenter, & iudices saeculi se constituunt, & disputant de mundo & de operibus Dei, & de providentia eius, & iudicijs quibus mundum vniuersum disponit. Reprehendunt Deum, quod noxia facit, & nemo tamen reprehendit, cum laeditur inimicus eius, cum sint ipsi vniuersi, & inimici Dei, & aduersarij veritatis. Multa operatur Deus circa hominem ab initio eius vsque ad finem illius, & non inuenit quo sine fiant haec omnia, donec ipse finem accipiat. Tunc autem intelliget, & tunc inueniet, quae operatus est Deus in eo ab initio suo vsque ad finem suum,

Tempus bene distributum est.

Quomodo Deus stultum facit sapientiam huius mundi.

Mundus datus est carnalibus.

Homines temere de Dei providentia iudicant.

vel in misericordia, vel in iudicio. Interim autem latent omnia, & saepe Deus malos tolerat & differt; penam illorum manifestam habet, tamen omnis malitia penam habet occultam: & iudicat Deus, & videtur iudicium differte, vel facta hominum non attendere omnino ab his qui non vident, nisi ea, quae foris. Similiter aliquando probat Deus iustos aduersitatibus, & tribulationibus exercet, & videtur iustitia non habere praemium apud ipsum, & tamen nunquam caret retributione sua occulta vel manifesta. Sed aliquando differtur, ut interrogentur de perseverantia sua conscientiae hominum. Haec est ergo afflictio hominum, disputatio eorum aduersus Deum, quia in eo, quod iudicij Dei humiliter subdi nolunt, non solum eos exterius poena aduersitatis & tribulationis molesta atterit, sed multo magis intus furor, & impatientia murmurationis affligit.

Qualiter homo per concupiscentiam assimilatus est iumento.

CAP. CVIII.

Dvo in homine facta sunt, vnum terrenum, aliud caeleste: vnum similitudo iumentum, aliud Dei. Et coniuncta sunt in homine corpus & anima, duo in vno, & datum est corpori beneficium societatis, ut participaret de immortalitate animae ad incorruptionem; & hoc totum ad gloriam animae factum est quia placita erat Deo in veritate & iustitia consistens, ut non attereretur vestimentum eius si perseveraret obedientia illius. Postea auertit se anima in alienationem amoris, & oblita est, quod melius erat suum, & intuita est foris pulchritudinem alienam, & intendit in fucum pallij sui, ut se oblectaret ibi, & exiit fornicati ad illecebras corporales, & subtracta est ab oculis eius dilectio spiritualis, & iratus est Deus & voluit hominem reuocare intus ad id quod verum erat, ut semper non haberet super imagines fucatas intuitus fallaces, & abstraxit gloriam indumenti eius, ut iret in corruptionem & concidit vestimentum eius, ut ostenderet homini, quia non esset in eo gloria eius, ubi se bestiis similem esse videret, & cecidit homo, & dilapsus est quod erat terrenum corruptibile, & fluere cepit ut rediret vnde venerat. Factumque est, ut probaretur homo si meminisset boni sui, & si non nosset requirere illud, dum cogitur speciem vanam relinquere, & exire ab eo cui peruersae inhaeserat. Propterea ut probaret Deus filios hominum, & ostenderet eos similes esse bestiis: Idcirco vnus est interiorum hominum & iumentis: sic & prius homini cum iumentis vna origo erat in corpore quod sumptum est de terra, & vna viuendi conditio cum iumentis, ut similiter corpus terrenum aleretur de terra, sed vnus finis cum iumentis homini non erat, quia factus erat homo, ut non moteretur, neque in terram reuerteretur de qua factus est. Ita tunc per incorruptionem corporis humilis origo tegebatur, & dissimulatum erat per immortalitatem, ne veniret in exprobrationem, quia homo similis esset bestiis, neque ostendere voluit homini Deus vnde esset ignobilitas eius, ut eius ipsius conditione totum exponeret, sed vestiuit eum pulchritudine immortalitatis, & posuit seorsum extra genus suum in sortem alteram. Cum vero peccasset homo Deo, priuauit eum gloria sua, & remisit eum ad originem suam, ut per id quod ibat agnosceret vnde venerat. Et si quis dicere voluerit, quia homo habet amplius iumento, in eo quod spiritus filiorum Adae vadit sursum, ut occidat in morte corpore, superstes in vita remaneat, & spiritus iumentorum descendat deorsum, id est pariter cum morte corporis defluat in corruptionem: quis nouit hoc? Non tamen quia verum non est hoc, sed quia occultum est, ideo quis nouit hoc? Verum est, quod creditur, & ipsa credulitas non dubia scientia est, firma est: Et tamen nemo hominum hoc scit, qualiter sciuntur ea, quae videntur, quia ideo absconditum est, ut crudatur, ut fides meritum habeat & infidelitas locum. Et

Dei quare malos tolerat.

Dei quare affligit bonos.

Ecl. 1.

Ecl. 4.

Ecl. 4.

Humilis & anima colligunt.

Humilis & anima colligunt.

Humilis & anima colligunt.

fiunt multi infideles, & dicunt. Quis nouit hoc? Et putant certa pro incertis non esse relinquenda, & incipiunt presentia amplecti, & ea que videntur rapere, vt teneant, que certa sunt, & iustificatur in incerto, quia transeunt & elabuntur, dum teneri putantur, & succedunt que certa sunt que putabantur incerta.

De animo in vtraque fortuna peruerso.

C A P. C I X.

Peruerforum animus in vtraque parte correctionis impatiens, nec prosperis excitatur, nec aduersis castigatur. Cum enim dulcia vite huius respiciunt harent animo in illis, & dicunt satis est hoc. Cum vero aduersa attendunt habentantur, & corrunt dissidentia, & optant magis non esse, quam male esse, quia non nouerunt viam aliam, per quam effugiant malum esse, nisi transeant ad non esse. Propterea visis malis, que sub Sole sunt, continuo voce illorum subinfertur, cum dicitur: *Et laudant magis mortem &c.* Ista quippe vox illorum est, qui verum bonum non nouerunt, nec aliud putant homini ad bonum, vel ad malum esse, nisi quod presentis est totum. Ideo in bonis supra modum exultant, in malis desperant, & vt vbi spes illorum est illic desperatio constat, hoc etiam ad confusionem omnium accedat, quod ipse homo caligat ad videndum se. Si enim videret homo quid & quare factus sit, recognosceret vique suum bonum, & iam non magis felices diceret, qui nihil sunt, quam eos qui sunt aliquid. Desiderio namque tanti boni astrictus animus, licet malis temporalibus afflictus, vitam presentem fastidiret, spe tamen consolationis future omnino esse magis, quam non esse diligeret. Quare stulte dicis, *meliozem pugillum cum requie, quam plenam vtraque manum cum labore.* Forsitan consideras, quando & pugillum habes, & requiem, sed non attendis quando nec ipsum pugillum habebis, quid tunc facturus sis, & quam requie tunc sis habiturus. Ideo nunc comedis pugillum in requie, & placet tibi ociositas tua neque curas nunc interim aliu pugillum, querere cum labore, quem comedas cum ille defecerit. Ideo comedis carnes tuas nunc, quia ipse vapulabunt, & hoc importunum suam maceratione postmodum exoluent, quod requies inconsulta expenderit.

Soliloquium hominis cum anima sua de rectitudine amoris.

C A P. C X.

Idem de artha anime. **HOMO.** Loquar secreto anime, sic enim nec mihi timor erit occulta querere, nec illi pudor vere respondere.

Dic mihi queso anima mea, quid est, quod super omnia diligis? Ego scio quod sine dilectione esse non poteris. Certus sum ergo, quod aut horum, que videntur aliquid amas, aut si iam postposuisti omnia hęc, aliud habes, quod pre omnibus his diligas.

ANIMA. Sicut amare non possum, quod nunquam vidi, sic de his omnibus que videntur nihil adhuc amare potui, cum multis iam experimentis didici fallacem esse & fugacem amorem huius seculi, quem semper, vel cum perit id quod magis elegeram perdere, vel cum aliud quod magis placeat superuenerit cogor commutare. Sic adhuc desiderijs in certa fluctuo, dum nec sine amore esse possum, nec verum amorem inuenio.

HOMO. Gaudeo saltim, quod in amore temporalium non figeris, sed doleo, quod in amore eternorum nondum requiescis. Infeliciores es, si de exilio patriam faceres, nunc vero quia in exilio erras, ad viam reuocanda es. Si temporalia ista & visibilia idcirco amari debere existimas, quia illis quedam sui generis decorem inesse conspicas, cur te ipsam potius non diligis, que specie omnium visibilium decorem vincis.

Spec. Hilar.

ANIMA. Oculis cuncta videt, & eo lumine quo reliqua cernimus, ipsam in qua positum est lumen faciem non videmus. Ego igitur quia ad faciem meam qualis sit contemplari nequeo, facilius in ea, que foris admiranda videntur affectum dilectionis meę extendo, prefertim quia amor nunquam solitarius esse patitur, & in hoc ipso iam, quodammodo amor esse desinit, si in alteru puerilitatis consortem vim dilectionis non diffundit.

HOMO. Non est solitarius cum quo est Deus, nec idcirco vis dilectionis extinguitur, si a rebus abiectis ac vilibus appetitus eius cohibeatur. Ille magis iniuria sibi facit, qui vel inhonesta, vel certe ea, que antore suo digna non sunt, in societatem dilectionis admittit. Non vis habere anima amore solitariu, noli tamen habere prostitutum, quare vnice electum. Amor ignis est, & ignis quidem fomentum querit vt ardeat, sed caue ne id iniicias quod fumum potius aut factorem ministret. Ea vis amoris est, vt tale te esse necesse sit, quale est illud quod amas. Et cui per affectum coniungeris in ipsius similitudinem, in ipsam quodammodo dilectionis societate transformaris.

Qualiter anima possit ad verum amorem incitari.

C A P. C X I.

Tvam igitur anima pulchritudinem attende, & intelliges qualem debeas pulchritudinem diligere. Quod si forte interna illa tua visio per negligentiam obscurata est, & temetipsum vt decet, & expediat contemplantari non sufficis, cur saltem, quid de te existimare debeas ex iudicio alieno non perpendis? Sponsum habes, sed faciem eius non vidisti. Ille te vidit, munera misit, artham dedit. Si speciem illius videres, non amplius de tua pulchritudine ambigeres. Scires enim quod tam pulcher, tam vnicus in tuo aspectu captus non esset, si eum singularis decor, & vltra ceteros admirandus non traheret. Quid ergo ages si adhuc scire non potes, qualis ille sit qui te diligit? Considera saltem artham, quam dedit. Nobile donum eius, quia nec magnum decuit, vt parua daret, nec pro paruo sapiens magna dedisset. Magnum ergo est quod tibi dedit, sed maius est, quod in te diligit. Quid tibi dedit spūs tuus? Respice mundum istu. Omnis natura ad hunc finem cursum suum dirigit, vt obsequijs tuis, & vtilitati deseruiat, tuisque oblectamentis pariter & necessitatibus secundum affluentiam indeficienter occurrat. Quis illud natura precipit, vt sic vno de consensu tibi seruiat? Beneficium accipis, & auctore eius non agnoscis: donum in manifesto est, largitor occultus? Quiconque ergo ille est multum tibi contulit, qui hoc totum, & tantum dedit. Multu diligendus qui tantum dare potuit & qui tantum dare voluit, multum dilexit. Vide ergo quid agis, cum in hoc mundo amari, & amare concupiscis. Totus tibi mundus subiectus est, & tu non dico totum mundum, sed nescio quid vix aliqua mundi partem in societate tui amoris admittere non aspernaris? Certe si hęc diligis, vt subiecta dilige, vt artham sponsi, & munera amici, vt beneficia domini. Sic tamen vt semper memineras, quid illis debeas, nec ista pro illo, nec ista cum illo, sed ista propter illum, & per ista illu, & super ista illum diligas. Caue, o anima, ne quod absit, non sponsa sed meretrix dicaris. Si munera dantis plusquam amantis affectum diligis, maiorem charitati eius iniuriam facis, si & dona illius accipis, & tamen vicissitudinem dilectionis non rependis, aut si potes, dona illius respice, vel si dona illius respicere non potes, vicissitudinem dilectionis repede. Dilige illum, dilige te propter illum, dilige dona illius propter illum, dilige illum, vt fruaris, illo. Dilige te, quod diligatis ab illo, illum tibi & te illi, dilige dona illius ab illo tibi, que data sunt: hęc pura & casta dilectio est.

Quare non se diligit anima.

Amanda non sunt inhonesta vel vilia.

De anima pulchritudine.

Deus quid homini contulit.

Diligenda sunt dona Dei sed non vt Deus.

*Quod licet Deus omnibus viventibus temporalia commu-
nicet, non tamen omnia similiter diligit.*

C A P. CXII.

*Anima con-
queritur
quod sola
amari sola
non amatur.*

*Deus ita di-
ligendus est
ac si singu-
lariter om-
nia dedisset.*

*Mali bonorum
causa creati
sunt.*

*Quare bono
& malis ca-
dem hic sunt
bona com-
munia.*

*Quare plus
de bonis di-
ligere Deum,
qui bonis sua
dona com-
municat.*

ANIMA. Cogor rationibus tuis illum super omnia diligere, à quo me video omnia in pignus dilectionis accepisse. Ecce ergo ego vnice electum, & vnice dilectum diligo, sed hanc huius dilectionis meæ iniuriam patior, quod solam diligens sola non amor. Nam hanc dilectionis artham, quam mihi obijcis, non dicam cum bestialibus, sed cum ipsis bestijs communē accepi. Quid enim mihi lux Solis amplius confert, quam reptilibus & vermibus terræ? Omnia similiter viuunt, spirant, idem pastus, idem potus omnium.

HOMO. Tria sūt in quibus id quod te mouet inuenias. Discerne, quæ dona à sponso tuo accepisti. Alia enim communiter, alia specialiter, alia singulariter tibi data sunt. Communiter quia omnibus propter te tecum seruiūt. Specialiter, quia multis nec tamē omnibus propter te tecū sunt concessa. Singulariter, quæ tibi soli sunt data. Quid igitur? Nunquid igitur & ipse ideo minus te diligit, quia quædam dona sua tecum simul omnibus concessit? Nunquid feliciter te fecisset, si tibi soli mundum dedisset? Vbi igitur illa grata, & utilis societas humanæ conuersationis? Vbi solatia? Vbi oblectamenta quibus nunc fruieris? Vide igitur quia in hoc multum tibi contulit, quod hoc ad solamen tuum tecum creauit. Si mundas iste, & hæc tibi, omnia seruiunt, quomodo etiam omnia ad obsequium tuum creata non sunt. Nunquid paterfamilias panem suum solus comedit, poculum suum bibit, vestimentis suis induit, totum tamen non immerito eius datur, quicquid habent hi, qui ei per dilectionem, vel per subiectionem, famulantur. Sine igitur illa quæ tibi seruiunt, siue illa quæ seruientibus necessaria sunt omnia tibi data sunt, omnia tibi obsequia impendant. Nec te conturbare debet, quod in vsum rerum temporalium eadem bonis & malis est participatio. Nec ideo similiter eos à Deo amari existimes, quia his omnibus tecum similiter communicate vides. Nam sicut non bestia propter se, sed propter hominem creata sunt, ita mali homines non propter se, sed propter bonos viuunt, ut societas illorum bonorum vitam exerceat, quos & felicitate sua admonent, potiora his & quæ mali communicare non possunt bona querere, & iniquitate sua cogunt arctius amare virtutem. Postremo, ut dum illos diuina gratia destitutos videt per quolibet abrupta vitiorum ruere discant, quantas pro sua salute debeant Creatori gratias referre. Similiter ergo bonis ac malis ista concedi debuerunt, quia aliter bona potiora sibi seruari non crederent, nisi ista tam malis quam bonis communia esse viderent.

Quod multitudine dilectorum non minuit sed auget felicitatem singularum.

C A P. CXIII.

NVnc restat consideres, vtrumne idcirco de singulari amore sponsi tui gloriari non possis, quod ab eo non sine societate bonorum diligeris. Dixi societatem hominum dono tibi creatoris esse concessam, ut inde solamen viuendi capias, ne quadam solitaria & inerti vita contabescas. Sicut igitur vita malorum tibi est exercitium, sic solamen est vita bonorum, qui certe tales sūt, quos nec felicitatis tuæ participes, nec amoris tui aspernari debes habere & cōsortes. Nam si vere bonos diligis, quicquid illis beneficij impenditur, inde charitas, quæ in te est, non quasi de alieno, sed quasi de proprio gratulatur. Licet igitur beatus esset isto amore vel solamine perfrui, multo beatus est in ipso cū multorum bonorum congratulatione delectari, quia cum in eos etiam qui comparticipant affectus dilectionis expanditur, charitatis gaudium, & suauitatis ampliatur.

Spiritualis namque amor tunc melius cuique sit singularis, quando omnibus est communis, nec participatione plurimum minuitur, cuius fructus vnus & idem totus in singulis reperitur. Nihil enim privilegio singularis amoris tui societas bonorum præscribit, quia sponsus tuus in omnibus diligit te quos diligit propter te, ac per hoc singulariter diligit te, quia nihil diligit sine te. Non autem timeas animum illius in amorē plurimum quasi per affectum distrahi, & idcirco minorem esse ad singulos, quod partitus quodammodo & diuisus videatur in cunctos. Singulis adest quasi omnibus, quia nec alium, nec maiorem dilectionis affectum singulis impenderet. Si abique cunctorum participatione singulos amaret, ergo omnes vnice diligit, ut omnes ab vno vnice diligantur, quia nec alius præter vnum vnice ab omnibus diligendus est, nec alius præter vnum vnice omnes diligere potest. Omnes autem in vno se quasi vnum diligant, ut vnus dilectione vnum fiant. Iste amor vnicus est, non tamen priuatus solus, nec tamen solitarius, participatus, nec diuisus. Communis & singularis cunctorum singulis, & singulorum totus, nec participatione decrescens, nec vltu deficiens, nec tempore veterascens, antiquus & nouus affectu, deficiabilis experientia, dulcis fructu, æternus, iucunditate plenus, reficiens, & satians, nec nunquam fastidium generans.

De bonis quæ Sponsus dilectis suis communiter contulit.

C A P. CXIII.

O Anima mea, in hoc quoque prouidit tibi optimus amator tuus, ne nihil esset, in quo singulariter de ipso gloriari possis. In omnibus his dilexit te, quæ vel communiter te cum omnibus, vel specialiter quibusdam, vel singulariter tibi soli tribuit. Cum omnibus rursum dilexit te, quibus te participatione doni sui sociavit. Præ his omnibus dilexit te, quibus te singularis gratiæ dono prætulit. In omni creatura dilecta es, cum omnibus bonis dilecta es, nolo ut parum existimes, vel in tantis, vel cum talibus esse dilectam, vbi & bonos socios omnes habeas, malos vero ut quæ cōdita sunt vniuersa subiectos. Primum cogit, quod aliquando non fueris, & ut esse inciperes, hoc eius dono acciperis, qui utique si nihil amplius dedisset, pro eo tamen ipso à nobis laudandus & diligendus esset. Nunc autem amplius dedit ut præcellamus, & his quæ non sunt per essentiam, & quæ inanimata per vitam. Magno debito obligata es anima mea, multum accepisti, & nihil à te habuisti, & pro his omnibus non habes quod retribuas, nisi tantum ut diligas. Nam quod per dilectionem datum est, nec melius, nec decentius, quam per dilectionem rependi potest. Nec ideo plus dilexit te, quoniam plus diligendum inuenit in te. Sed quia gratuito plus dilexit te, talem fecit te, ut iam nunc merito plus diligat te post esse, post pulchrum esse. Post viuere datum est sentire, datum est & discernere. Sēlibus foris decorauit, intus sapientia illustrauit. Sensus dans quasi exteriorem ornatum, sapientiam quasi interiorem habitum. Sensus quasi quasdam gemmas fulgentes appendens exteriū sapientia quasi naturali pulchritudine faciem vultus tui decorans intus. Talem omnino esse decebat, quæ ad celestis Regis thalamum introducenda fuerat. Multam gloriam poteras, & multum cultore debueras, ne tale donum perderes, nec tantum decorem corrumperes, ne eo amisso, vel imminuto amplius misera fieres, quam eo non accepto, vel non perfecto misera fuisses, ne te cum damno amissa pulchritudinis similis torqueret confusio seruitutis. Sed vide, quid fecisti, dereliquisti sponsum tuum, & cum alienis prostituisti amorem tuum, seruasti pulchritudinem tuam, dispersisti ornamentum tuum, oblita es sponsi tui, & pro tantis beneficijs condignas grates non egisti.

*Deus diligit
singulos in
omnibus.*

*Amor Dei
in omnibus
non quærit.*

*Deus in
omnibus & cō-
municat &
per omnia
diligit.*

*Beneficium
creatum.*

*Anima Dei
plus suum
dilectum.*

Anni Mōdi & Christi.

Anni Mōdi & Christi.

Tempora Henrici quinti Imperat.

Liber Vigessimus sextus.

Tempora Henrici quinti Imperat.

1195

Anni Mōdi & Christi.

Deus diligens singulos in omnibus.

Beneficium inchoationis.

Ut autem te reuelaret illuc unde cecideras, ipse descendere dignatus est, pie pati, quod tolerabat. Descendit ergo, suscepit, sustinuit, vixit, restaurauit. Descendit ad mortalem, suscepit mortalitatem, sustinuit passionem, vixit mortem, restaurauit hominem. Cogita, quantum diligat te, qui tanta dignatus est facere propter te. Olim cum non esses dilexit te, ut conderet, postea cum facta esses, dilexit te, ut pulchram faceret: & ut ostenderet tibi quantum te diligeret, non nisi moriendo à morte te liberare voluit. Nunc autem tam sincera charitate te diligit, ac si semper cum eo perstitisses, nec exprobat tibi reatum, nec improperat beneficium, & si deinceps vis cum eo perseverare fideliter, ipsumque ut decet amare, ac tuum illi amorem incontaminatum conseruare volueris, maiora se prioribus daturum.

De his quibus lapsos à miseria reparauit.

CAP. CXV.

ANIMA. Nam quod à modo incipio amare culpam meam, ad quam diluendam, dum ille charitate trahitur mortuus est pro me innocens, nihil in me, quod amaret inueniens. Quid ergo domine dilexisti in me, & tantum dilexisti ut moreretur pro me venisti, pro quo tanta & tam dura sustinere voluisti. Amplius mihi vilis esse non debeo, quæ tantum placui Deo, ut mori eligeret pro me, ne perderet me.

HOMO. Et quid si cogitare cœperis quot & quales in comparatione tua abiecti sunt, qui hanc quæ tibi data est gratiam consequi non potuerunt. Elegit ergo te & prælegit sponsus tuus, elegit te in omnibus, & assumpsit te ex omnibus, & amauit te præ omnibus.

A N I M A. Multum fateor collatum est mihi, sed quæso te, si ut alseris, ego iam assumpta sum, quid adhuc deferor? quoniam ad amplexus sponsi, necdum venire possum.

HOMO. Nescis quam facta prius fuisti, quam polluta, discissa, & dissipata, & quomodo tam cito in illum castitatis thalamum introduci expetis, nisi saltem prius cura aliqua & studio exulta repareris, nec te pudebit tunc præcæ turpitudinis cum nihil turpe, nihil pudore indignum habebis. Nunquid audisti, quid rex Assuerus fecit, quando Vasthi Reginam propter insolentiam illius repudiavit? Vide quam multæ electæ sunt, ut una eligeretur, illa scilicet quæ oculis Regis formosior, & ornatior videretur. Ministri Regis multas elegerunt ad cultum, Rex ipse vnã elegit ad thalamum. Posuit te sponsus tuus in triclinio, ubi mulieres ornantur. Cautè ergo ne ad extollendam temetipsam negligens sis.

Ecclesia triclinium dicitur propter tres ordines fidelium, & iam hoc ad dilectionem pertinere scias, quod habet unde ornare te possis, quæ utique ex te nihil habes nisi ab illo acceperis. Primum est fons baptismi, in quo sorde præteritorum criminum abluis. Deinde crysma & oleam, in cuius vnctione Spiritu sancto liniris, postea delibuta, & vnctione lactitæ perfusa, ad mensam venis, & percipis ibi alimentum corporis & sanguinis Christi quo interius noxiam illam præteritorum ieiuniorum maciem depellis. Deinde vestimenta bonorum operum induis. Ad vltimum secum aromata virtutum, quarum odor suave spirans omnem illum antiquarum sordium fetorem fugat. Datur etiam tibi speculum facta scriptura, ut ibi videas faciem tuam, neque minus neque aliter quam deceat se habeat compositio ornatus tui. Vide quam pia dispensatione tibi vbique concurrit. Non habuisti, & datum est tibi, perdidisti, & restauratur tibi. Nunquid tibi gratia bene operandi nulla data est? Si magna opera facis misericorditer sublimaris. Si non facis magna opera, fortassis salubriter humiliaris. Melius nouit ille quod tibi expediat, quam tu. Et ob hoc si vis de illo bene sentire, totam quod ab illo sit, bene fieri intellige. Forte gratiam virtutum

non habes, sed dum vitiorum impulsu concuteris, melius in humilitate solidaris. Suauis redolet Deo humilitas infirma, quam virtus elata. Nihil ergo dispositioni illius præiudicare audeas, sed semper cum timore & reuerentia ora eum, ut quemadmodum ipse nouit, tibi subueniat. Si qua adhuc mala in te permanserunt piè dilnat, si qua inchoata sunt bona, benigne perficiat, & ea te qua ipse voluerit via ad se perducatur.

Quibus specialiter, vel singulariter animam inuolauit.

CAP. CXVI.

Dilecto vitæ meæ, & lumen oculorum meorum, quid retribuam tibi pro omnibus, quæ retribuisti mihi. vis ut diligam te, & quomodo? tu dedisti mihi domine sensum, ut te cognoscam, & præ cæteris multis de tuis secretis reuelata intelligam: alios coætaneos meos in tenebris ignorantie dereliquisti, & mihi præ illis lumen sapientie infudisti. Tu dedisti mihi sensum capacem, intellectum facilem, memoriam tenacem, linguam disertam, sermonem gratum, doctrinam suadibilem, efficaciam in opere, gratiam in conuersatione, profectum in studijs, effectum in incæptis, solamen in aduersis, cautelam in prosperis, & quocumque vertebam me, vbique gloria tua, & misericordia præcessit me: & sæpe cum mihi consumptus ferebar, subito liberaisti me, quando errabam reduxisti me, quando ignorabam docuisti me, quando peccabam corripuisti me, quando contritabar consolatus es me, quando desperabam, confortasti me, quando cecidi erexisti me, quando steti tenuisti me, quando ini duxisti me, quando veni suscepisti me. Hæc omnia fecisti mihi Domine Deus meus, & multa alia de quibus mihi dulce erit semper cogitare, semper loqui, semper gratias agere ut te laudem & amem. Ecce habes anima mea arrham tuam, & in arrha tua cognosces sponsum tuum, serua te illi intactam, serua impollutam.

A N I M A. Verè fateor, merito amor iste singularis dicitur, qui cum in multos diffundatur, ita tamen vnice singulos amplexatur: verè pulchrum & mirificum bonum quod commune est omnium, & totam singulorum, cuius præsidens, singulos implens, vbique præsens, omnium curam agens, & tamen singulis quasi omnibus prouidens. Sed certe mihi videtur cum eius miseratio nes circa me attendo, quod si fas est dicere quodammodo nihil aliud agat Deus, nisi ut meæ salutis prouideat, & ita totum ad custodiam meam occupatum video quasi omnium oblitus sit, & mihi soli vacare velit, semper præsentem exhibet, semper paratum se offert, quocumque verterò non me deserit, vbicumque fuero non recedit, quicquid egero pariter assistit.

Quod si Deus animam diligit totam factam multo magis iam ex parte inuolauit.

CAP. CXVII.

Hoc igitur considerans, timore pariter ingenti & pudore confundor, quod illum cui tam vehementer placere cupio, vbique mihi præsentem, & omnia occulta videntem intueor. O quam multa sunt in me, de quibus coram oculis eius erubescor, & pro quibus iam magis illi displicere timeo quam pro his, quæ in me laudanda sunt, si qua sunt posse placere confido. O maculæ veteres, ô fædæ & turpes quid tam diu hæretis? Abite & discedite, & ne præsumatis amplius oculos dilecti mei offendere. Nolite fallere vosmetipsos, non semper mecum ipso adiuuante manebitis, quamuis adhuc me pigritante exterminari

Amor Dei in omnes bonos quos.

Anima res non volu.

Beneficium inchoationis.

Deus in omnibus & c. omnibus & c. pro omnibus diligit.

Beneficium inchoationis.

Beneficium inchoationis.

Psalm. 115.

Confessio anima. Beneficia homini peculiaris.

Amor Dei singularis.

Detestatur anima seipsum.

non potuistis. Procius abominor turpitudinem vestram: iamque deinceps, & si possem non videri: nollem tamen à vobis infici, quanto magis nunc quia palam ipsi sum, & quia plus certe contuitatur eius offensio quam mea etiam turpitudinis. Recedite ergo, in vanum mihi adheretis amplius, quia & mecum manentes meæ non estis: alienas à sorte mea vos iudico, habeo aliud exemplar, cui conformari cupio, & ad illud iugiter respicio, ac quantum possum magis semper ac magis exinde similitudinem traho. Ex quo etiam hoc didici quod vos exterminare debeo, & qualiter hoc faciam iam agnosco.

H O M O. Dixisti dilectionem singularem pariter & communem esse non posse, sed inde comprobata est amplius mirabilis, quod demonstrata est communis, & singularis. Ad extremum modo dubitare cepisti, an in hac deformitate tua, quam licet inuita pateris, ab illo posses diligi. Sed si te tunc diligere dignatus est, quando tota turpis, & nihil adhuc decoris habens fuisti; quantomagis nunc diliget te, quando decorari & priscam turpitudinem iam deponere cepisti; & quamuis quedam adhuc in te videat, quæ sibi non placeant, diligit tamen hoc ipsum quod tu quoque in te metipsa iam odite cepisti, quæ illi disciplicent. Non enim tam statum quam propositum respicit, nec quid sis, sed quid velis esse attendit. Si tamen in quantum potes, satagis: ut quod esse non cepisti, esse merearis.

De visitationibus sponsi.

C A P. CXVIII.

A N I M A. Quid est illud dulce quod in eius recordatione aliquando me tangere solet, & tam vehe-

menter atque suaviter afficere, ut iam tota quodammodo à memetipsa abalienari, & nescio quo abstrahi incipiam? Exhilaratur conscientia, in oblivionem venit omnis præteritorum malorum memoria, cor illuminatur, desideria iucundantur; iamque alibi nescio ubi me esse video, & quali quibusdam amplexibus amoris intus teneo. Et nescio quid illud sit, & tamen illud semper retinere, & nunquam perdere toto animi nisu laboro. Luctatur quodammodo delectabiliter animus ne recedat, quod semper amplecti desiderat, & quasi in illo omnium desideriorum finem inuenerit, summè & ineffabiliter exultat, nihil amplius querens, semper sic esse volens. *Nunquid ille est dilectus meus?* Quæro dic mihi ut sciam si ille est, ut si denuo ad me venerit, obsecrem eum ne recedat, sed semper permaneat.

H O M O. Vere ille est dilectus tuus, qui visitat te, sed venit inuisibilis, venit occultus ut tangat te, non ut videatur à te. Venit non ut totum infundat se, sed ut gustandum præbeat se, non ut impleat desiderium, sed ut trahat affectum. Primitias quasdam porrigit suæ dilectionis, non plenitudinem exhibet perfectæ societatis, & hoc est quod maximè ad artham desponsationis tuæ pertinet, quod ille, qui in futuro se tibi videndum, & perpetuo possidendum dabit; nunc aliquando ut quàm dulcis sit agnosceas, se tibi ad gustandum præbet. Simul etiam ut interim de absentia eius consoletis, quando eius visitatione ne deficias incessanter reficere.

Aurhor. Hæc de scriptis magistri Hugonis ad præsens excepta sufficiant. Nam de libris eius de sacramentis, & ex commentarijs super Hierarchiam, & cæteris eius opusculis plurima cæteris operibus nostris locis congruis inseruimus.

Nunc igitur ad ordinem historiarum redeamus.

Deus non tam statum quam propositum respicit.

Signa presentia Dei in anima.

